

Gravminder og Mindesmærker

på Bornholm.

**Samlet af Aage Kure
September 1999**

Gravminder på Bornholm.

Denne omtale af bornholmske gravminder omfatter fortrinsvis gravminder, som stadig kan besigtiges på Bornholm og hvor stenene er opstillet før 1850. Bortkomne gravminder er i enkelte tilfælde, hvor den person, som mindet er rejst for, har en spændende andel af Bornholms historie, er medtaget. De gravminder, som omtales her, er fortrinsvis gravminder, som er omtalt i Danmarks Kirker VII, Bornholm. Den anvendte nummerering er ligeledes fortrinsvis hentet herfra. Herudover er også medtaget mindesmærker i Almindingen rejst over personer, der har gjort en særlig indsats. Også her er reglen om før 1850 fulgt. Nummereringen af gravsten på de enkelte kirkegårde, er så vidt muligt sket efter alder, således at nr. 1 er den ældste gravsten og det højeste nr. er den yngste gravsten før 1850. Tekst i kursiv betyder, at teksten er en del af teksten på gravsten. Her er anvendt Thura og tekst fra Danmarks kirker Bornholm, som ikke svarer nøjagtigt til teksten på gravstenen, men er skrevet i nutidssprog, bibeltekster og andre tilsvarende tekster er ikke medtaget. For mange af gravstenene er det umuligt eller vanskeligt i dag at tyde indskriften.

Gravsten og mindetavle i Rønne Kirke:

Man går ind ad syddøren. Ved første trappeafsats finder vi den første gravsten:

2) *Jochum Ancher Bohn, født 20. dec. 1756, død 1. maj 1809, og hustru Maren Bohn, født Schor, født d. 8. juli 1736, død d. 6. dec. 1808.* Randprofileret Neksø-sandsten, 190 * 126 cm, med fordybet skriveskrift. Gravskriften står over og under et ophøjet felt med religiøs indskrift midt på den ellers glatte sten..

Hvem var disse personer? Jochum Bohn var først købmand i Svaneke, idet han i 1777 giftede sig med den ca. 20 år ældre Maren Shor, hun var 2 år tidligere blevet enke efter købmand Jochum Thiesen i Svaneke. Maren Shor var datter af Anthon Ancher Schor, oberst og vicekommandant på Bornholm og Magdalene Marie Sode, hvis fader Herman Jørgensen Sode, er en af de drenge, som er afbildet på et epitafium i Østerlars kirke, se dette.

Jochum Bohn flyttede senere til Rønne, hvor han overtog sine forældres købmandsforretning, den gang Rønnes største, beliggende på hjørnet af nuværende Krystalgade og Storegade, strækkende sig fra Amtsgården og op til midten af Krystalgade. Hans forældre var: købmand og hospitalsforstander Morten Bohn, gift med Barbara Kirstine Ancher, de var søskendebørn. Morten Bohn overtog købmandsgården efter sine forældre. Hans far hed Hermann Mortensen Bohn gift med Karen Lavridsdatter, der havde arvet købmandsforretningen efter sin farbror. Herman Mortensen Bohn, havde 1 bror: Poul Mortensen Bohn, der var general hos kejserinde Marie Theresia af Østrig og en fætter Hermann Jensen Bohn, der blev general i 30 år hos Peter den Store. Selv var han, udover at være købmand også hospitalsforstander. For egne midler byggede han et hospital med en lille kirke i den ene ende af bygningen. Det blev opført på Leegårds Plads, som senere kom til at hedde St. Torv. I 1830 inddrog Rønne kommune ejendommen og indrettede her en gymnastiksal, som nu er revet ned og grunden er en del af parkeringspladsen til Favør bag Colbergs boghandel.

For at vende tilbage til Jochum Bohn, som gravstenen er rejst over, så havde han en søster, der hed Marie Bohn, bedre kendt som etatsrådsinde Marie Kofoed. Om hendes historie se under afsnittet Mindesmærker i Almindingen. Rønne var den sidste by, der fik en almindelig skole, og det var Jochum Bohn og hans svoger Peder Kofoed, som var gift med Marie, der bekostede opførelsen i 1806, som lå der, hvor Favørs bygning ligger i dag. Morten Bohn og

Maren Shor fik en datter Barbra Kirstine Bohn, som blev gift med sandflugtskommissær Peder Dam Jespersen. Se videre under afsnittet: gravstene på Søndre kirkegård i Rønne.

Vi går en trappe op og her på 2. afsats, finder vi gravsten nr. 1:

Stadskaptajn i Rønne Phillip Rask, død 26. febr. 1726 og hustru Kirstine Hermansdatter Bohn, død 5. aug. 1729. Grå, gotlandsk kalksten, 207*137 cm.

Fig. 1 er en tegning af stenen, som er tegnet af Sigvard Mahler Dam, som i 3 artikler i Bornholmerens lørdagstillæg, den 24/9, 1/10 og 8/10 1983, omtaler denne gravsten, samt en datter og svigersøns gravsten, som findes i Bornholms Museums have. Se under afsnittet: gravsten fra Rønne på Bornholms Museum.

I hjørnerne de 4 evangelister: Marcus med løven, Matthæus med englen, Lucas med tyren og Johannes med ørnen,. Mellem de 2 nederste evangelister sidder en sovende dødsengel på en kiste hvilende på et timeglas. I midten er der 3 rundbuer, og i de 2 yderste har der været citeret nogle skriftsteder eller salmevers. I midten står Jesus, netop opstanden med sejrspanen. Af skriftbåndet kan det hele tydes: ”Her under huiler Philip Rask fordem stadscapitain i Rønne som døde 1722 den 23 februari. Tillige med sin kiereste Kirstine Hermansdat(er) Bohn som døde 1729 den 5. Aug(u)sti. Huilcke med deres aruinger denne sten og begravelsesstaded tilhøre”

Øverst i midten er placeret 2 våbenskjolde. Under dem er initialer PR og KB. Skjoldene er meget slidte. Sammenligner man med Philip Rasches segl, opdager man at ”V-et” i venstre skjold er en dårlig udførelse af en væbnet arm. Venstre hjelmfigur er en hjort og højre er ikke en falk, men en finke. Men hvorfor en finke. I de nævnte artikler i Bornholmeren i 1983 fortæller Mahler Dam, at han har undersøgt Phillip Dams slægtsforhold. Her har han fundet ud af, at hans oldemor hed Birgitte Fincke. Hendes bror var den lærde professor ved Københavns Universitet Thomas Fincke. Han havde en sønnesøn og som også hed Thomas Fincke, der blev adled i 1676 og samme år blev amtmand på Bornholm, men hans amtmandstid blev kun kort, for en dag hvor han vil ride ud af Hammershus, blev hesten forskrækket af nogle hunde, hvorved han faldt så uheldigt, at han døde et par måneder senere. Nogle mener, at den sten han faldt ned på, er den sten som i dag er forsynet med et kors. Men dette kors har også en anden historie, se afsnittet om murede gravkamre i Rønne kirke. Mahler Dam mener, at Fincken er for at mindes amtmanden.

Philip Rasch stammer fra Angel, hvor han blev født d.5. april 1648. Hans far Jes Rasch var herredsfoged i Husby Herred og boede på Unnavadgård. Phillip Rasch har efterladt sig en slægtsbog, her fortæller han, at han kom til Bornholm d. 1. september 1668 og gik i land i Baadstad i Rø, som var det gamle færgested, når man kom over Sverige. Han fortæller også, at hans kone Kirstine Bohn blev født d.4/10 1658 og at de blev gift i Rønne, den 4/10 1674. Hans bror Mathias Rasch, var kommet til Bornholm i 1659, hvor han drev en købmandsforretning, men i 1664 blev han gift med den rige enke Kirstine Madsdatter, enke efter rådmand og skipper Hermann Klausen Bohn i Rønne. Hun var 14 år ældre end ham. Philip Rasch giftede sig med Kirstine Madsdatters ældste datter Kirstine fra 1. ægteskab. Hans brors kone blev således hans svigermor. Philip og Kirstine fik 12 børn og har efterladt sig en stor slægt og mange på Bornholm kan føre deres slægt tilbage til dem. Også Kirstine har en spændende anetavle. Fra Mahler Dams studier af Phillip Raschs forfædre, kan vi se, at den rummer mange spændende aner. Philip og Kirstines gård lå i Grønnegade, der hvor Hotel Hofmann ligger i dag.

Mindetavle i Rønne kirke.

Går man op til næste trappeafsats hænger der på væggen ind mod kirkeskibet en mindetavle. Oval træplade indrammet af en udskåret laurbærkrans med rosetter, 73*74 cm . Indskrift med kursiv til minde om mad. Elisabeth Rasch ” hvis fromme sind og kierlige Erindring om hendes salige afdøde mand, Christian Leegaard Rasch, bestemte til Aar 1823 ganske på sin bekostning at lade Rønne Kirke male og med forgyldning udføre.

Elisabeth Rasch og Chr. Leegård Rasch er fætter og kusine, Deres fædre er begge sønner af Phillip Rasch og Kirstine Bohn, hvis gravsten findes en trappe ned og omtalt i forrige afsnit. Chr. Leegård Raschs bedstefar var papir- og stempelhandler. Hans forretning, som den gang lå i udkanten af Rønne, hvor der var en ”grønning”, hvor militæret holdt øvelser, pladsen kaldtes Leegård Plads, i dag St. Torv, han var gift med Magdelene Tønder, hvis far var kommandant på Chr, Ø, se om hans gravsten i afsnittet: Gravsten på Chr. Ø. Christian var født i Rønne d- 23/8 1742 og døde 22/4 1821. Elisabeth blev født d. 3/12 1754 og døde 20/7 1836.

Murede begravelser i Rønne kirke.

I 1662 afløste oberst Hans Schrøder den forhadte Adolf Fuchs som lensmand på Hammershus. I 1669 optog kongen ham i adelsstanden under navnet Løvenhielm. Samme år holdt han på Hammershus fæstenøl for sin søsterdatter Magdelene Margrethe Hesler, som blev gift med den rige Svanekekøbmand Poul Madsen Kofoed. Se mere i afsnittet: gravsten på Svaneke kirkegård, hvor deres gravsten findes.

Efter Hans Løvenhielm havde været gift i 12 år den 22. okt. 1672 kom hans hustru ulykkeligt af dage på Hammershus, hvor hun styrtede med hesten og var død på stedet. Zahrtmann mener, at det ristede kors på stenen, nær slotsporten er et minde herom. Se historien om amtmand Thomas Finche i omtalen af Philip Raschs gravsten i Rønne kirke.

Hans Løvenhielm lod sin hustru, adelsdamen Bartha Ahlefeldt bisætte i et af ham hertil bygget kapel midt på nordsiden af Rønne kirke. Dette kapel blev sløjftet i forbindelse med Rønne kirkes reovering i 1915. Den 16 dec. 1673 forlod han Bornholm.

Gravsten i Rønne kirke, der er forsvundet.

Henning Gagge, død 29. juni 1562 og hustru Elsebeth Kams, død 23. okt. 1578. Senere var tilføjet: ”Denne sten oc sted hører Henning Bon oc Clawes Bon og begge deres arvinger. A(nno) 1622.

Henning Gagge, som var hofsinde hos Chr. d. 3. var gift med Elsebeth Kames datter af rådmænd Claus Kames i Rønne. Henning varsøn af adelsmanden Jørgen Gagge, som ejede Lensgård i Østerlars. 15/7 1551 udnævnt til jurisdiktionsfoged for at varetage kongens gejstlige interesser under Lübeckertiden. Fik som aflønning halvdelen af indtægterne af Spidlegårdsgodset, som omfattede 15 gårde. I 1555 flyttede han til St. Almegård i Rønne, som han arvede efter sin svigerfar.

Henning Gagge havde 2 døtre: Elsebeth Henning Gaggessdatter gift 1575 med Peder Kofoed 23. sg Østermarie. De fik 5 børn, men Elsebeth og alle 5 børn døde af pest i 1585. Med hende fik Peder mange jordbesidelser. Købte Baggård i Klemensker, som var en sædegård, med hendes bror Jørgen Henningsen Gaggess anbefaling fik Peder Kofoed kongens tilladelse til at kalde sig frimand og tilsvarende skattefritagelse. Peder Kofoed var bror til Esbern Kofoed, hvis gravsten er omtalt under afsnittet: gravsten fra Rønne Kirkegård på Bornholms Museum. Peder Kofoeds og Elsebeth Gaggessdatters, samt hans 2. hustru Inger Peder Hans Datters gravsten lå foran alteret i Østermarie kirke. Findes i kirkeruinens kor som sten nr. 10 i Østermarie kirkegård.

Datter nr. 2 var Henningsdatter Gagge som giftede sig med Hermann Bohn, som var skipper og rådmand i Rønne, stammede fra Lübeck. De startede den kendte Bohnfamilie, som har haft mange efterkommere, som har sat sig mange spor i den bornholmske historie. Det var deres 2 sønner Henning og Clawes, der står som denne sten tilhører.

Sønnen Jørgen Henningsen Gagge, som var skibshøvedsmand, arvede St. Almegård i Rønne, gifter sig med Merete Peder Hansdatter Uf. Her mødes mange frimands- og adelslægter. Merete er datter af landsdommer Peder Hansen Uf og Mette Hansdatter Myhre. Begge 2 af adelslægter. Begge medbringer mange gårde i ægteskabet.

Mette Uf er ud af Myhre-slægten, som boede på Fuglsangsgård i Ibsker, men medbragte yderligere flere Myregårde. I Klemensker kirke er bevaret deres stolelåger. Kirkeklokken i Klemensker kirke med både Uf- og Myhreslægtens våben er en gave fra Jørgen og Merete Gagge, som et minde om hendes forældre. De forærede i 1596 Knudsker kirke den nuværende altertavle. De får 2 sønner Sivert Gagge, som får Myregård i Åker, samt flere andre gårde, han bliver officer, men er desværre bl.a. de officerer, som i 1645 bliver landsforvist på grund af passivitet i forbindelse med Wrangels plyndring af Nexø. Den anden søn Claus får Fuglsangsgård i Ibsker, som nu bliver kaldt Gaggegård. Han får lov at betale en større bod, fordi han har dræbt en mand, der ville stjæle brænde i hans skov. Både Claus og kone samt hans eneste søn dør af pest i 1654. Hans eneste datter blev gift med Hans Kofoed på Eskildsgård, men de døde også af pest, men deres datter Kirsten overlevede og kunne fortsætte Kofoedslægten, som gik tilbage til frimanden Hans Kofoed på Blykobbegård. Hun overtog 2 sædgårde i Nyker foruden mange andre gårde. Se mere om hende under Nyker kirke. Henning Gagges våbenskjold se fig. 4.

Kirkegårdsmonument ved Rønne kirke.

Går man ud af syddøren, har man den eneste gravsten, der er tilbage på den gamle kirkegård. Den er rejst over Hans Hendrich Simsen, født i Lübæk 1. jan. 1721, død i Rønne 15. febr. 1787, og hans kone, Anne Elisabeth, født Erichsen, af Ibsker sogn, født 23. juni 1727, død d. 18. okt. 1805, samt en sønne datter Anne Elisabeth Simsen, født 3. marts 1804, død 25. okt. 1805. Søjle af Nexø sandsten (fordybet skriveskrift) på firkantet postament med relief af en lampe på forsiden og en kande på bagsiden. Rejst af sønnen H.H. Simsen. Samlet højde 175 cm.

Bornholms Museum.

Gravminder i forbindelse med Rønne Kirke.

Epitafium og gravsten (findes på Bornholms Museum) over borgmester Peder Laursen Møller, død 1674. Bevaret er et stærkt ruineret panelstykke, 107 * 127 cm, indeholdende to arkadefelter med kanelerede pilastre og glatte bueslag. Arkaderne har naive malerier af Kristus og den onde røver på korsset, et tredje felt med maleri af den bodfærdige røver er forsvundet. På bueslagene er malet englehoverder med røde vinger og på de lodrette ramme stykker menneskehoveder. Forneden ses en rest af gylden frakturindskrift på sort bund: "... hafuer Peder Laursen M(øller). Epitafiet nævnes af Ravn 1671. Findes på Bornholms Museum, hvor det pt er udstillet i forbindelse med kirkeudstillingen.

Hvem var denne Peder Lavridsen Møller. I 1645, da general Wrangel indtog Bornholm, var han som rådmand i Rønne blandt de embedsmænd, der blev dømt for deres manglende indsats, han sad fængslet i Blåtårn, men ved dommen 18. maj 1646 blev han frigivet mod at betale en bod på 1000 rdl.

Den 8. december 1658 var Printzenskjöld redet til Rønne for at besøge ældste borgmester Peder Møller i hans skippergård i Storegade, mens han sad her, trængte Jens Kofoed, Gunløse og Risom ind i borgmesterens stue og tog Printzenskjöld til fange.

Slægtsnavnet Møller stammede fra den nordlige Bymølle, som hans bror David havde overtaget efter forældrene. Da han døde i 1674 havde han været borgmester i Rønne i 28 år. Han døde som enke-mand, idet hans kone Kirstine Madsdatter døde i 1656.

Gravsten fra Rønne Kirkes kirkegaard på Bornholms Museum.

1) På Bornholms Museum findes også Peder Laursen Møllers gravsten med følgende gravskrift: Borgmester Peder Laursen Møller, død 16 (74) og hustru Kirstine Madsdatter død (1656), samt børnene Mads Pedersen, død 15 aug. 1629 og A(nnePeders)datter, død (28. aug. 1671). Gotlandsk kalksten, 219 * 134 cm, med reliefversaler. Midt på stenen et stærkt bevæget, men naivt dommedagsrelief. Over og under dette, står gravskriften, og i stenens hjørner findes rundbuede arkadefelter med evangelisterne og deres symboler. Nederst på stenen står: ”udhugget d. 11. september 1643”. Findes muligvis i kælderens.

2) Tønnes Boyesens og Dorothea Raschs gravsten.

I afsnittet om gravsten i Rønne kirke omtalte vi en gravsten for Philip Rasch og Kirstine Hermansdatter Bohn. Denne gravsten er sat over deres datter og svigersøn og er den gravsten, som vi fortalte om, var beskrevet af Mahler Dam i 3 artikler i Bornholmerens lørdagstillæg 1983. Herfra er hentet tegning af stenen se figur 2. Stenen er ikke omtalt i Danmarks kirker, Bornholm, selv om sejmager Jacob Wichmann i 1850 besøgte kirkegården og beskrev begge gravstene: ”Ligstenene lå på kirkegården lige ud for prædikestolen, den ene over Philip Rasch, den anden over hans svigersøn Tønnes Boyesen. I dag findes denne gravsten i Museets have, hvor den står op ad Museets vestmur som sten nr. 2 regnet fra Sct Mortensgade. Sten nr. 1 er en Bautasten.

Stenen er af sandsten og er i lidt dårligere stand end Philip Raschs. Der er de 4 evangelister i hjørnerne. Øverst til venstre Matthæus med englen derpå Marcus med løven, nederst er stenen meget slidt, men konturerne af et tyrehoved fortæller, at det er Lucas og til sidst sidder Johannes med ørnen. Dødssymbolet er et kranie med et timeglas ovenpå. I midten skulle man kunne se en Galease, måske Tønnes Boyesens egen. Han var en meget anset skipper og købmand. I kirkebogen kan man læse, at han flere gange sejlede præsten frem og tilbage mellem Rønne og København. Under billedet af skibet har der været 6 linier med skrift, antagelig bibelskrift. Omskriften kan endnu læses med lidt besvær og der står: ”Denne steen og gravsted tilhører Thønnis Boyesen og hustrue Dorothea Philips Datter (med arvinger) bekosteth aar 1755 den 28. februarus.”

Øverst familiens våbenskjold. Her ser det ud til, at Tønnes Boyesen har eget våbenmærke. Det skulle forestille en hejre, der holder en sten i sit ene ben. Hustruen Dortheas våben genkender man fra Philip Raschs sten. Efter heraldisk skik, skulle hun bruge sin fars våben, men har brugt sin mors, hvor armen med sværdet er blevet en omvendt sparre. Jeg har ikke tidlige truffet på, at Bohnslægten har dette våben. Den første Bohn på Bornholm Hermann Bohn anvendte ”en kvist fra et kaffetræ med 6 bønner (Bohnen) og 7 blade”. Når hun ikke har brugt faderens våben med hjorten, kan det skyldes, at på Philips gravsten er våbenskjoldene byttet om. Antagelig fordi de er tegnet af efter Philips segl, som er spejlvendt, se fig. 3. Men i hjelmær-

ket er hjorten kommet med, men denne skulle have været en Finke. Hjorten skulle have sprunget i skjoldet.

Tønnes Boyesen er født 1683 på øen Sild, begravet i Rønne 5/6 1769. Han havde overtaget svigerfaderens gård i Grønnegade (Nu Hotel Hofmann). Blev i 1728 gift med Dorothea der var Philip Raschs barn nr. 9 og var født 2/2 1698 og død 1756. De fik 8 børn.

3) Gravsten: *Borgmester Esbern Kjofoed og hustru Lisbeth Kams, død d. 23. juli (1623?).*

Brudstykke af gotlandsk kalksten, 116 cm bred og med stærkt slidte versaler. Findes ikke i Museets have-

Esbern Kofoed menes at være en søn af sandemand, senere herredsfoged Poul Kofoed 23. sg Kofoedgård i Østermarie, stamfader til Østermarie-linen eller B-lininen i Julius Bidstrups slægtsbog over Kofoedslægten. Esbern Kofoed er i 1584 kongelig tolder på Bornholm med en årsløn på 2 tønder smør, Var samtidig rådmand i Rønne og blev i 1590 borgmester sammesteds, hvilket han bestred til 1623. Han brugte "kofoden" i sit segl, hvilket sandsynliggør, at han stammer fra Østermarie-kofoederne. Hans bror Peder Kofoed, arver 23. sg i Østermarie. Man kender ikke til evt. børn.

Lisbeth Kams (Kames) skulle være datter af Claus Clausen Kames, som er nævnt som skibsreder 1568 og rådmand 1584, var måske sammen med sin far hidkommen fra Skotland. Hendes mor skulle hedde Margrethe og døde 10. maj 1593 som enke. Om hende fortælles et sagn: da hun som enke afviste en sulten mand, fandt hun i sin ovn sten i stedet for brød. Findes muligvis i kælderen

4) Gravsten: Ip Hansen Aaby, død 16(??) og hustru M(arg)rete Pedersdatter død 18. dec.

1687. Lys let rosa kalksten, 176*126 cm, med fordybde versaler. Midt på stenen er et ovalt felt med et opstandelsesrelief, i hjørnerne store barokblomster. Midtfeltet flankeres af 2 s-svungne skriftbånd med indskriften "Denne sten og grafsted hø(rer)leb Hansens første hostrues samteli arfvinger til" Gravskriften står som randskrift. Findes ikke i Museets Have. Jeg vil prøve at finde Margrethe Pedersdatter i kirkebogen. Findes muligvis i kælderen.

5) Gravsten: *Andreas Hansen Kofoe(d) død 6(?) og hustru (Ger)trud Madsdatter.* Gotlandsk kalksten, 215*139 cm, med fordybde versaler. Midt på stenen et korsfæstelsesrelief, og foruden dødssymbolerne, timeglas og dødningshoved. Øverst bibelcitater, bl.a salm. 104.29, og langs randen står gravskriften. Stenen er fragmentarisk bevaret Findes ikke i Museets Have.

Det er antagelig Andres Madsen Kofoed f. 22. jan 1690, død 6. maj 1750, købmand i Rønne gift med Gjertrud Madsdatter Bohn f. 1666, død 5. juni 1747 i Rønne. Andreas Madsen Kofoed tilhører Østermarielinien og hans mor var født Raasmand. Og hans far hed Mads Hansen Kofoed 1657-1735) var født på 23. sg Kofoedgård i Østermarie, (måske derfor mener man, at der står Andreas Hansen Kofoed). Hans far overtog St. Almegård i Rønne efter landsdommer Ancher Anthoni Müller. Findes muligvis i kælderen.

6) Gravsten: Borger og handelsmand ....an, død 29. jan. 1711 og hustru Elsebye I(e)nsdatter, død 17( ). Gotlandsk kalksten, 200*141 cm med reliefversaler ellers nøje svarende til ovenstående gravsten. Under korsfæstelses scenen står; "Denne sten oc grafsted tilhører Peder Raasmand, hans hustru, deres børn og arvinger og nederst: Aar 1702 er denne sten færdiggjort. Findes ikke i Museets Have.

Jeg mangler at kontrollere kirkebogen, om hvem der er død 1711. Men i Raasmandsslægten (Rosmann) er der en, der hedder Elseby Jørgensdatter, men hun dør først o. 1750. Findes muligvis i kælderen.

7) Gravsten: Rimeligvis over et ægtepar, hvis initialer er, *DW og SHD*, ses nederst på stenen. Gotlandsk kalksten, 183*109 cm, med fordybede versaler. Midt , på stenen står et bibelcitát, Job 19.25-27, omgivet af en oval laurbærkrans, som støttes af Adam og Eva, mens kundskabens træ er anbragt over skriftfeltet. Under dette læner 3 putti sig til et dødningehoved. og nederst findes andre dødssymboler, spade og skovl, samt de to monogrammer i ovale kartoucher. Stenen er stærkt beskadiget. Stenen er fra o. år 1700.

Når man kun kender initialerne, som ofte anvendes på gravsten årene 16- 1700, så kan det kun blive et gæt. DW kunne være David eller Diderik Wolfsen. o. år 1700 kan det være Albret Wolfsens (død 1645 ved Malkværn skanse) bror Diderik Wolfsen som er rådmand i Svaneke i 1655. Navnet på hans kone kendes ikke, men han får en søn David Wolfsen, (død 1686), som er gift med Karina Hermansdatter Bohn, derfor kan det ikke være ham. Men de har en søn opkaldt efter faderen David Wolfsen, hvor vi kun ved, at han er født i 1676 og død efter 1710, men ved ikke, hvem han var gift med. Han er også en mulighed. Findes muligvis i kælderen.

8) Gravsten: (*Provst Christian Transe, sognepræst) for Rønne og S. Knuds menigheder, (født) 4. jan. 1746.* Tavle af Nexø-sandsten, 90 cm bred. Kun et par brudstykker er bevaret. Provst Transe er født i Eiby 1746. Sognepræst i Rønne-Knudsker 1785-1808. 1789 provst over Bornholm. Gift 1775 med Agnete Marie Juul død 1784 på Grønland. Gift 2. gang Marie Cathrine Rydendahl. Død i Rønne 28. febr. 1808. Findes muligvis i kælderen.

9) Gravminde: *smedemester Nicolai Holm, født 22. febr. 1799, død 4. nov. 1834. Herren gav, Herren tog. Herren være lovet.* Oval smedejernsplade med pånippet skriveskrift, 81 cm høj, gravmindet er udført af sønnen smedemester Hovald Holm, hvis gravstn findes på museums-gangen på Rønne søndre kirkegård.

Nicolaj Holm blev d. 7/9 1822 gift med Karen Margrethe Hansdatter f. 26/12 1789 i Aaker, død 6/2 1869. Det var hendes 2. ægteskab. Se under museets reg. nr. 810 for yderligere oplysninger. Findes i Museets kirkesal.

Fra Svaneke Kirke og Kirkegård.

10) Epitafium. Opsat 1676 af borger og rådmand Andreas Thiesen over hans hustru Elsebe Kauffutz-Tochter, (Kofoedsdatter), død 3. febr. 1672 i sin alders 35. aar, Bevaret er kun største delen af et maleri (olie på træ, 135 cm højt), idet rammen og et stykke af højre side mangler. Maleriet forestiller ægteparret og 17 børn knælende under en fremstilling af Kristus på korset, en forvrænget afgang af Rubens berømte billede. Hustruen og 6 børn er ved et rødt kors over hovedet betegnet som afdøde. I baggrunden ses Jerusalem i et bjerglandskab. Den tyske frakturindskrift forneden, hvoraf enkelte ord mangler , er gengivet af Thura (side 157). Elsebe Kofoed var søster til købmand og borgmester Poul Madsen Kofoed Svaneke, den gang Bornholms rigeste mand, begge var de født på 23. sg Kofoedgård i Østermarie og deres forældre var Mads Pedersen Kofoed (1600-1646) hvis farfar var Østermarielinien stamfader. Gift med Karen Hansdatter Kofoed, som er datter af proprietær og frimand Hans Madsen Kofoed, Blykobbegård. Her mødes Østermarielinien og Rønnelinien. Andrea Thiesen (1631-1696) som var gift med Elsebe, var stadskaptajn og rådmand i Svaneke. Efter Elsebes død

giftede han sig med Seigne Kjøller, hvis bedstefar var adelsmanden Hans von Køller, der er stamfader for den bornholmske Kjøllerslægt. Epitafiet finde på Bornholms Museum. Er for tiden med på Museets kirekudstilling.

Til minde om Elsebe lod også Anders Thiesen og hans svogre, de to brødre Poul Madsen Kofoed og Peder Kofoed Svaneke kirkeloft male, hvor motivet var Christi Lidelseshistorie, det skete i 1674. Der er ikke bevaret noget af dette maleri.

11) gravsten: Rimeligvis fra 1600érne. På midten et skjold med skriftsted fra Job 19, holdt af 2 engle. Foroven kundskabens træ flankeret af 2 ovale felter med indskriften: ”Af Adams og Evas fald i Paradis og slangens list kom døden over os vist” I hjørnerne de 4 evangelister og forneden initialerne DW og ET, under de sidste et bomærke. Var tidligere i Svaneke Kirkes våbenhus. Er registreret på Museet under nr. 542. Findes ikke i Museets have. muligvis i kælderen.

12) gravsten: Jens Michelsen *fordum verende det Høy, Kongelige Octroyerede Handels Compagnies Capitain udi hvilken tjeneste hand førde skib udi ( ) Aar.* Han blev gift i Svaneke med jomfru Karen Kofoed 17?? (en søn og en datter), døde den ( ) 1771. Randprofileret sandsten med fordybede versaler vekslende med kursiv. Over indskriften er i lavt relief hugget et tremastet skib for fulde sejl; i hjørnerne er cirkelfelter med evangelisterne og deres tegn, mellem de nederste desuden et felt med dødssymboler, alt ganske naivt udført. Stenen, som er slået i 3 stykker, lå tidligere som trappesten ved et hus i Svaneke indtil o. 1895, hvor den kom til Bornholms Museum. Er muligvis den sten, der ligger i 3 dele ved Museets Have ved kældertappen.

Jens Michelsen blev gift med Karin Kofoed 1736. Hun var født i 1703 som datter af Mads Poulsen Kofoed, der var søn af borgmester Poul Madsen Kofoed, med hans 1. hustru Elsebeth Bohn (se nr. 1 fra Svaneke). Mads Poulsen Kofoeds var gift med Elisabeth Wolfsen, hvis bedstefar var David Wolfsen, stamfader til den bornholmske Wolfenslægt. Jens Michelsen døde 21. august 1771.

13) gravsten: *Købmand Jochum Ancher Stenbech, født 25. maj 1747, død 4. juli 1827, og hustru Ingeborg Dorothea, født 12. juli 1754, død ( ), samt datteren Catharina, i seks Aar gift med Oberstløjtnant og Kommandant Poul Magnus Hoffmann (4 børn), død 17. jan. 1818.*

Itubrudt sandsten. Gravsten nr 1, der ligger ned i græsset regnet fra Sct. Mortensgade Ingeborg Dorthea døde den 11. september 1819 og blev gift med Jochum d. 2. dec. 1784. Datteren Catharina er født 23.juli 1785 og blev gift med Bornholms kommandant Poul M. Hofmann 2. marts 1812. Det er denne kommandant Hofmann, der boede i Grønnegade, nu Hofmanns Hotel. Efter Catharinaes død i 1818 giftede Hofmann sig i 1820 med amtmand Chr. Jespersens datter Ane Cathrine Jespersen (1803-1840). Sammen med Prins Christian ved dennes besøg på Bornholm i 1824, stod hun fadder til politimester Pingels søn (se sten nr.3 på søndre kirkegård i Rønne). Ane Cathrine Jespersens forældres gravstene er nr.34 og 35 på Nexø kirkegård, hendes 4 bedsteforældres gravstene er bevaret på Nexø kirkegård: Epitafium 1 og 3, sten 9 og 11.

Fra Aaker Kirkegård.

14) Gravsten, rimeligvis fra middelalderen. Grå kalksten, 84*53-47 cm. På stenen er hugget et kors og to bomærker, samt foroven et skriftbånd med utydelige minuskler. Fundet i 1842 i et

hus nær kirken. Er i dag anbragt på kontorets gavlvæg til venstre for indgangsdøren. Der findes på Museets kort en fin tegning, men uden registreringsnr.

Fra Nyker Kirkegård.

15) gravsten: Sandsten nu ca. 140*80 cm, men et stykke er afbrudt i den ene side. På den øvre del af stenen er hugget et usymmetrisk våbenskjold med en hestesko og forneden et skjoldlignende felt med årstallet 1541 og et uforståeligt navn med fordybde minuskler. Stenen, der tidligere lå i en trappe på Vallegaard. Blev i 1917 flyttet til Museet, hvor det ikke nu kan påvises ifl Bornholms kirker. Jeg har heller ikke truffet på det.

Fra Bodils Kirkegård.

16) Gravsten: i hjørnerne foroven læses 1588, langs kanten læses følgende: HER UNDER LIGGER JURTR RASMUS HANS LIG HEDIS.. LLR BOER I HIMMERIG.... Da stenen er vanskelig at læse, må ovenstående tekst tages med forbehold. Gullig sandsten, 180*105*98 cm med fordybde versaler. Randskriften er stærkt forvitret og vanskelig at læse. Midt på stenen er hugget et skjold med et bomærke mellem initialerne R H. Stenen, der tidligere fandtes anbragt som brønddæksel ved en lille skov nær St., Hallegård, er nu på museet. Museets registreringsnr protokol 541. Museet har en tegning af skjoldet. Stenen er nu anbragt i Museet Have opad muren som sten nr, 3 regnet fra Sct. Mortensgade (nr. 1 er en bautasten)

Fra Peders Kirkegård

17) kirkegårdsmonument.. Sandsten , 150*85-97 cm, med versalindskrift, hvorunder et skjold med initialerne H H. På stenen står følgende: HER LICER HÆDERLIG MAND. HER HANS HENDRIKSEN BEGRAVEN SOM DØDE 12 APRILS ANNO 1587. Stenen, der havde sin plads ved korets sydside, er nu på Bornholms Museum, hvortil den er købt af snedker Peter Pihl fra 20 sg parcel i Pedersker, som havde benyttet den til indhegning af en svinesti. Den er oprindeligt solgt fra Pedersker kirkegård og var sat over Hans Hendricksen, der var den første kendte præst i Pedersker (1584) – 1587. Døde 12 april 1587 i Pedersker, hvor han blev begravet. Der findes også en sten på Pedersker Kirkegård for Hans Hendricksen, se sten nr. 5 på Pedersker Kirkegård. Museets reg. nr.: 1521.

Gravsten i Museets have, som ikke er medtaget i Danmarks kirker, Bornholm

18) Grå sandsten, 190*60 cm. Ulæselig, initialer i midten PD? måske ID, ellers helt slidt. Kan måske være den sten, som er omtalt under Historisk afdeling 1211, som tidligere var brugt som fortovsten i Nexø og brugt af drengene som glidebane?
Er i dag anbragt op ad museets mur som nr. 4 fra Sct. Mortensgade.

19) Sandsten 135*70 cm. Med store fordybde versaler. Er svær at læse. Måske følgende tekst: HER UNDER LIGGER HANS SØ BOR SALIG HANS SIEL HOM ER I HIMMERIG ..... P X(i firkant) H 1684. Ovenstående tyding må tages med forbehold.
Er anbragt som sten nr. 5 op ad muren fra Sct Mortensgade. Museets reg.nr: 1522

20) Randprofileret sandsten 175*95 cm. Engle med trompet i alle 4 hjørner. Mellem englene foroven et Jesusbarn og forneden dødssymboler mellem englene. Fordybet skriveskrift. *Herunder hviler Den i Livet velædle Quinde Margretha Hansdatter f. 26. Juny 1719 paa den 22.*

Selvejergaard her i Sognet. Indlod sig i Ægteskab med Capitain Jep Pedersen 1738 og Døde den 11. July 1793 paa 28 Selvejergaard her i sognet i sin Alders 74. Aar. Efterfulgt af en bibeltekst.

Jep Pedersen er født 11. oktober 1711 på 28 sg Risenholm i Østerlars, som han overtager efter forældrene. Er Herredskaptajn for Østre herred. I 1738 gift med Margaretha Hansdatter. Jep Pedersen døde 1787 og begge døde på Risenholm i Østerlars, som i 1788 er overtaget af sønnen Mogens Ipsen.

Er anbragt som sten nr. 6 op ad Museets mur regnet fra Sct. Mortensgade.

21) Sandsten 160*750cm Ulæselig. Nederste højre hjørne mangler.

Findes opad museets mur som sten nr. 7.

22) Randprofileret sandsten 190*95 cm. I hjørnerne evangelisttegn. På midten en kongekrone og under den en laurbærkrans med Gudslammet med korsfanen og initialerne K. J. D.. Højre øverste del er beskadiget, så en del af teksten kan ikke læses. Tekst med fordybet skriveskrift: *Herunder hviler Det Jord...Hans Rasmussens af Døde Hustrue født paa den 62 Selvejergaard i Østermarie sogn i Aaret 1741 d. 31. januar, Døde på den 18. Selvejergaard. Hvor Hun i Herren Salig Hensov den 1. juni 1799.* Ligger ned som sten nr. 2 regnet fra Sct. Mortensgade

Løjtnant Hans Rasmussen er født 1732 og død 1811 blev i 1765 gift med Kirsten Jeps Datter, de boede og døde på 18 sg Randkløvegård i Østermarie. Stenen er i dag anbragt i museets have, liggende som sten nr. 2 regnet fra Sct. Mortensgade.

23) Randprofileret sandsten 192*97 cm . Fransk Lilje i hjørnerne. På midten en kongekrone og under den en laurbærkrans med bomærke og initialerne P L. Tekst med fordybet skriveskrift: *Her under hviler støvet af den i livet velachte og velfornemme mand Peder Lov fød den 27. september 1752. Faderen var Her Capitain Peder Michelsen. moder Bodil Hansdatter Lov. I Aaret 1780 blev hand forenet med Elisabeth Marie Hans Datter. I dette ægteskab blev de velsignet med 5 Sønner og en Datter. Hand forhen Fendrik ved Østre Herreds Compagni paa Bornholm. Bode på den 17. Selvejergaard i Øster Larsker Sogn, hvor hand i Herren salig hensov den 7. juni 1799 i sit Aders 47. Aar.*

Peder Lov er født på 17 Selvejergaard Strandbygård i Østerlars, som ham overtager efter forældrene, som i 1778 er flyttet til 2. sg Melstedgård, som i 1779 overtages af hans søster og svoger Svend Thorsen. I 1780 gift med Elisabeth Marie Hansdatter Leidring f. 1761 d. 1836. Stenen er i dag placeret liggende som sten nr. 3 regnet fra Sct. Mortensgade.

24) Randprofileret sandstenstavle , 85 cm bred, øverste stykke med navn mangler. Forsynet ned et reliefhugget Krucifiks, fordybet skriveskrift. Findes opsat på tilbygningens sydvæg. I Museet reg. 3634, hvor det oplyses, at stenen stammer fra det 18. århundrede. Skænket af bager Hubbi Herold Jensen, Haslevej Rønne, i hvis forældres hus i Neksø (bogbinder Jensen) stenen lå som trappesten.

25) Sandstenstavle 84*47-52,5 cm, forsynet med en række bomærker. I Museets kartotek (uden reg.nr.) er en fin tegning af stenen, hvor det oplyses: Math. Bidstrup 1912, Aa kirke gl. skole lærerbolig tilh. snedkermester Otto Hansen, deponeret i Bornholms Museum. Findes i dag på kontorbygningens gavl til venstre for indgangsdøren.

26) Brudstykke af sandstenstavle : *Anno 1668 og enkelte bogstaver*. Nederste stykke mangler bredde 85 cm. Anbragt på kontorbygningens gavl t.v. for indgangsdøren. Lige før lågen. Reg. nr. 543, som også indeholder en tegning.

27) Brudstykke af en sandstenstavle med initialerne G L Ø D 1639

Gravsten i Museets register, men findes ikke i Bornholms kirker og ikke opstillet i Museets have, men kan evt. findes i kælderen.

28) Reg. nr. 987: Indleveret 31/8 1903 af gårdejer Dam i Risen i Østerlars .

29) Reg nr. 10.231 se beskrivelsen her. Er sat over Ole Sommer Kofoed og Dorthea Kristine Munck, begge døde efter 1850 og derfor ikke med i Bornholms Kirker stenen havde stået ved Åkirke, men de boede i Vestermarie. Jeg har dem i min database.

30) Regnr. 7086: Tegning af ligsten.(som dog ikke findes på kortet)

31) Reg. nr. 4705 se stenens beskrivelse og tekst her. En interessant sten sat over skibsreder Peter Johnsen, hvis skippergård var Johnsens gård i Rønne med Kikkenborg. Er født Peder Dam, sejlede omkring 1800 på langfart bl. a. til Ostindien og mens han var i engelsk krigstjeneste tog han navneforandring til Johnsen . Han var en driftig mand med mange titler: koffar-dikaptajn, skipper, købmand, pengeudlåner, byrådsmedlem , konsul. og kirkeværge, i 1829 gift med Maren Kirstine Sonne, Hendes far af den kendte Sonneslægt og moderen af Prahlslægt, begge med mange bevarede gravsten på Bornholm.

32 og 33) reg nr. 544 og 810 benævnt som Gammel ligsten og ikke yderligere oplysninger. Umulig at finde, hvis man ikke har andre oplysninger.

Findes inde på Museet, men ikke omtalt i Bornholms Kirker.

34: Randprofileret Nexø-sandsten, 190*95 cm.På midten et skjold båret af 2 engle, i hjørnerne de 4 evangelistsymboler. Melllem de nederste evangelistsymboler, dødsymboler. Med forybet skriveskrift: *Hernder hviler velædle Hr Fendrik Clemmed Christian Nielsen, fød 11. Febr. 1743 på den 30. Selvejergård her i sognet og døde på Samme Gaard d. 27. januar 1796. Efter at han havde været i Egteskab med hans nu i forig Efterladte Enke Düd Elskende Matrone Karen Christens Datter Lind. I dette kierlige Ægteskab som varede en tid af 31 år ere de af Gud velsignede med 15 børn, 4 sønner og 11 Døtre, hvoraf de 2 Sønner og 4 Døtre mødte Deres Fader i Evigheden og 2 Sønner og 7 Døtre tillige med Moderen Sørgelig efterleve.* Clemmed Chr. Nielsen er født på 30. sg Hellestgaard i Ibsker, hvor hans efterkommere på gården o. 1864 lod hans gravsten hente på Ibsker Kirkegård og lod den indmure i væggen til brændehuset indtil den senere ejer Thorv A. Kofoed selv pillede den ud o. 1910 og stillede den op ad gårdens stuehus, indtil Bornholms Museum hentede den marts 1951, hvor den først var opstillet op ad gavlen til Brdr. Langes mindestuer, i dag anbragt på gulvet i kirkesalen. Clemmed Chr. Nielsen giftede sig d- 15. nov. 1765 med Karen Christensdatter Lind født 1747 og død 18. aug 1832 . Hun blev 85 år mens han kun blev 52 år. Hans oldefar var frihedshelten Jens Kofoed og tipoldefar var borgmester i Rønne Hermann Mortens Bohn, der bl.a. var medunderskriver på Hammerhus d. 10. dec. 1658 og var med i København, da man leverede Bornholm tilbage til Kongen. Også Karen har spændende anelinier. Karen giftede sig igen i 1796 med Anders, født 1748 Ipsen. Men det var hendes søn fra 1. ægteskab Hans Chr. Kofoed, der overtog Hellestgård. Museet reg. nr. 4943.

35: Fragment af en gravsten fundet i forbindelse med nedrivning af Rø kirke. Teksten lyder: *Herunder ligger begrafvet erlig, gudfrygtige oc velacht man salig Thomas Jørgensen Lolich Kong Maist Skipper(her blef) under Bornholm med Kobk Maist Schip Den Lange Hollænder Anno 1635 den 18. November. Som hafver tient Hans Maist for Baadsman oc Hoybaadsman udi 19 Aar oc siden som Schipper udi tolv Aar.* Var placeret på kirkegulvet
Den manglende tekst er gengivet fra Thuras Bornholmsbeskrivelse 1756 side 114. Er i dag udstillet på Museets kirkeudstilling.

Findes I kirkesalen på Bornholms Museum og omtalt i Bornholms kirker

36) Gravminde i træ fra Østerlars kirkegård. Trækors med trepasformede ender og et par udskårne hænder i korsskæringen. Rektangulær skriftplade med hulkehls rammeliste og gul kursivindskrift på sort bund. 184 cm høj. Findes i Museets kirkesal. Med følgende indskrift: *Under dette minde gemmes støvet af Peder E. Dich f. 27. marts 1826 på Egeskovgaard her i sognet, dræbt ved et Vaadeskud på Jagten 31. dec 1852.* Yderligere bibelt tekst.

Hans far der havde købt Egeskovsgaard i 1817 for 1200 Rd hed Eskild Diedrichsen Dich (1786-1848) blev i 1814 gift med Bodil Kirstine Pedersdatter fra 20 vg i Østerlars. Er efter kommer af Sander Dich, som indvandrede fra Skotland o år 1600, Læs mere om hans gravsten nr. 1 på Svaneke Kirkegård.

Omtalt i Bornholms kirker, men ikke fundet ved min gennemgang.

37: Kirkegårdmonument i træ fra Østerlars Kirkegård fra o. 1830. Skriften ulæselig se beskrivelse af det meget fint udformede gravminde i Bornholms kirker side 428. Jeg har ikke truffet på det under mine søgninger på Bornholms museum.

Af ovennævnte 37 sten, som skulle findes på Bornholms Museum findes følgende 15 i Bornholms Museums Have:

Opstillet opad Museets vestvæg, regnet fra Sct. Mortensgade følgende nr: 2, 16, 18, 19, 20, 21, 12.

Liggende i græsset foran de ovenfor opstillede sten, regnet fra Sct. Mortensgade: 13, 22, 23

Opsat på væg ved tilbygning: nr. 24 og 27

Opsat på gavl på komtorbygning mellem dør og låge: nr. 25 og 26

Gravsten ved flisegang foran bunker: nr. 17.

Herudover i Museets kirkesal: nr. 9, 34, 36,

På Museets kirkeudstilling: Epitafium 1 og nr.10 og 35.

Der kan i dag besigtiges 19 sten og 2 epitafier på Bornholm Museum

Kirkegårdsmonumenter på Søndre Kirkegård.

Gravsten 1: *Generalkrigskommissær, ridder af Dannebrog Johan Henrich August Valentin v. Kohl, født 2. sept. 1762, død 13- juli 1820.* Stele af Nexø sandsten på aftrappet, refendsfuget fodstykke med en tom niche i forsiden. Øverst på stelen en indfældet, cirkelrund marmorplade med en slange, som bider sig selv i halen, og derunder en rektangulær marmorplade med gravskriften (skriveskrift). Samlet højde 310 cm. Skriften på marmorpladerne kan ikke længe tydes. Er opstillet ved alleen mellem kirkegårdskontoret og kapellet. som nr. 4 på højre side lige efter kontoret.

Hvem var denne Johan v. Kohl. 24 år gammel i 1786 blev han udnævnt som sekondløjtnant på Chr. Ø, hvor hans far Andreas August v. Kohl i 1783 havde overtaget kommandantstillingen efter Hermann Bohn Wolfsen, hvis gravsten findes i våbenhuset på Svaneke kirke, se denne omtale. Hans far døde på Chr. Ø 6/6 1795 og hans gravsten findes på Chr. Ø og vil blive omtalt her. Hans søn arvede nu kommandantstillingen. I 1808 var første og sidste gang, at fæstningen Chr. Ø kom under fjendens ild. Det skyldtes, at kaperkaptajn Casper Wolfsen, senere kendt som ridder Wolfsen, holdt til på Chr. Ø med sine kaprede skibe, dette ville den engelske admiral J Saumarez sætte en stopper for og 24. okt. lod han 3 fregatter overdænge Chr. Ø østfra i fem formiddagstimer med over 200 bomber. Fæstningen svarede ikke igen, thi den eneste bombemorter sprang i luften ved første skud. Bombardementet voldte kun ringe skade. En bombe ramte Frederiksø, hvor 6 svenske fanger blev dræbt. Kohl selv blev kvæstet i venstre lår af en bombesplint, men vedblev at lede forsvaret. Kohl tog sin afsked 5. febr. 1811 og flyttede til Rønne, hvor han blev ejer af tidligere kommandant Undalls gård langs nordsiden af St.Torv.

Johan v. Kohl var gift 2 gange. 2. gang d. 18. juli 1813 med Janusine Christiane Prahls Arboe f. 7/1 1789 (27 år yngre) død d. 18/8 1836. Hendes farfar var den kendte urmager Peter Arboe. Med hende fik han 2 sønner og en datter, som døde ca. 9 måneder gammel, se næste gravsten. Janusine Arboe giftede sig igen med Jacob Pingel, hvis gravsten omtales som nr. 3 i dette afsnit.

Gravsten 2: *Anna Dorothea Kohl, født 13. april 1820, død 9. jan. 1821.* ”Her en månedsrose, hisset en evighedsblomst”. Randprofileret tavle af Nexø-sandsten, 95*60 cm. I hjørnerne rosetter og på midten et ophøjet skriftfelt med fordybet skriveskrift. Se om hendes forældre under gravsten 1 og 3. Hendes gravsten findes liggende i græsset midt på samme alle, som hendes fars gravsten.

Gravsten 3: *Jacob Claudius Pingel, politimester i Rønne i 15 år, født 3. marts 1784, død 28. juni 1835.* Oval marmorplade, 80 cm høj med fordybede versaler.

Hvem var Jacob Pingel. Han er født i Nørre Søbye, kom til Bornholm i 1820, hvor han blev ansat som byfoged Rønne og herredsfoged i Vestre Herred. Pingels Alle i Rønne er opkaldt efter ham. D. 7. jan 1823 giftede han sig med kommandant Kohls enke: Janusine Christiane Prahls Arboe med hvem han fik 3 sønner og en datter. Se omtalen under gravsten 1 i dette afsnit. Ifølge kirkekontoret skulle stenen findes overfor sten nr. 2, men findes ikke her.

I Bornh. Samlinger rk. 1 bind side 2 – 110 er gengivet Prins Christians (senere Chr. d. 8) skrevne rejsejournal. På side 65 skriver prinsen:

Mandag d. 18. (juli 1824).

Om middagen kl. 3 begav jeg mig til kirken for at overvære cancelliråd Pingels søns daab, barnet var hiemmedøbt og bar navnet Jacob Severin. Commandantens (Hofmann) frue bar det over daaben, Frøken Jespersen (Amtmandens datter) stod fadder tillige med mig, Amtmanden, Commandanten og Oberste Tscherning. Vi gik i kirke. Damerne med barnet kørte på Holsteensk vogn med Calesche, det er synderligt, at man ikke bruger Viernervogn eller Caret her på Bornholm. En eneste Viernervogn findes på Øen sendt af Etatsraadinde Koføed til Cancelliraad Jespersen, men jeg har ikke set at den benyttes og jeg har hele tiden kørt enten på Amtmandens eller Cancell. Pingels Kurvevogn. Efter tilbagekomsten lykønskede jeg fru Pingel og gav Cancelliraaden som en erindring til hans søn et Guld Uhr med Kiede og Signeter.

Efter at have giftet sig med kommandant Kohls enke, flyttede Pingel ind i hendes gård på nordsiden af St. Torv. Her tog Prins Christian kvarter under sit besøg i 1824. Fru Pingels far, Mads Høgh Petersen Arboe var byfoged i Hasle og herredsfoged i Nørre Herred. Hun havde en bror, der havde tilsvarende stilling i Nexø. Jeg har ikke fundet en gravsten for fru Pingel ?

Gravsten 4: *Amtsprovst Johan Jensen, født i Odense 18. dec. 1756 død i Rønne 20. dec., 1824. Randprofileret, oval tavle af Nexø-sandsten, 120*95 cm, med fordybet skriveskrift.*

Johan Jensen var gift med Ellen Lund f. 19/1 1760 i København, død 12/11 1837. Findes ved alleen mellem kontoret og kapellet.

Gravsten nr.5: *Peder Jespersen, kanselliråd, sandfl(ugts)c(ommissair) død 1835 og hustru, Barbra Kirstine Bohn. Obelisk af granit, 158 cm høj, med fordybede versaler. Ved foden en lille marmorplade med hustruens gravskrift. Skulle i følge Danmarks kirker, Bornholm findes ved kirkegårdens nordøstre hjørne, men her findes den ikke mere.*

Kirstine Bohns forældre: Jochum Ancher Bohn og Maren Schor, hvis gravsten er omtalt i afsnittet: Gravsten og mindetavle i Rønne Kirke.

Peder Dam Jespersen blev byskriver og prokurator i Nexø, var søn af byfoged i Nexø og Aakirkeby og herredsfoged i Østre Herred Niels Jespersen, i 1809 overtog han sin svigerfars købmandsforretning på hjørnet af Krystalgade og Storegade i Rønne, i 1811 kancelliråd og overtog samme år Sejersgård i Rønne. I 1819 sandflugtskommissær og tilplantede Blykobbe plantage, som bønderne var imod, så han måtte være bevæbnet. Senere rejste tilfredse beboere et mindesmærke for ham på Tillehøje i Nordskoven. Fik i 1820 en datter Laura Pauline Jespersen, som blev gift med læge og etatsråd Carl Wilhelm Zahrtmann i Rønne, som skænkede Rønne kommune springvandet på St. Torv. Zahrtmannsvej er opkaldt efter ham. Carl W. Zahrtmann fik blandt andre sønnen Kristian Zahrtmann, som blev en berømt maler. Et af hans store værker er ”I bedstemors have” som er hos bedstemor Kirstine i købmansgården have på hjørnet af Krystalgade - Storegade. Se under gravsten på Nexø Kirkegård over hans far Epitafium 1 og hans mors gravsten nr. 11. Peder Dam Jespersens bror var amtmand Chr. Jespersen, hvis gravsten er nr. 34 på Nexø kirkegård

Gravsten 6: *Agnethe Cathrine Curdts, født Stender, født 1796, død 1837. Sandstensstele, 160 cm høj, med skriveskrift. Foroven støbt jernvase, der næsten er rustet op. Ved kirkegårdens nordøstre hjørne.*

Blev 20/11 1814 gift med Johan Clement Curdts, som var født 20/11 1788 i Friedrichrode i Tübingen og død 20/10 1861. Efter Agnethe Cathrines død d. 28/3 1837 giftede han sig igen d. 16/5 1838 med Margrethe Kirstine Klinge født 1808 død 1892. Hendes gravskrift findes på samme sten.

Gravsten 7: *Købmand P.H. Rønne, død 19. nov. 1845, 65 år gl., og hustru Kirstine født Klinge, død 5. aug. 1840, 70 år gammel. Støbejernsplade med reliefversaler på gravsted indhegnet af støbejernsgitter ved kirkegårdens nordøstre hjørne.*

Mindetavle i Rønne kirke, der er forsvundet.

På kirkens nordvæg var af Hans Ulrik Gyldenløves enke Regitze Grubbe opsat en mindetavle: ”*anmindelse og kirkens zirat*”. Rektangulær trætavle ca. 240*190 cm, i profileret ramme. Øverst på tavlen var malet 2 svævende engle, som har Chr. d. 4.s kronede navnetræk og skriftbånd med hans valgspog. Derunder holdt 2 løver Gyldenløvekronen over Gyldenløvens og Grubbes hjælmede våbenskjolde. Forneden stod en lang rimet indskrift, hvori Regitze

Grubbe udtalte forbandelse over sine dommere, hvilket forårsagede , at Chr. d. 5. under sit besøg på Bornholm 1687 krævede 4 linier slettet.

Hvem var Regitze Grubbe: Som statsfange lejede hun sig ind i købmand Leegårds ejendom på hjørnet af Rådhusstræde og Storegade (nu Frelsens Hærs ejendom). Denne ejendom blev brugt til udlejning til statsfanger.

Hun var i 1639 blevet gift med Chr. d. IV søn HansUlrik Gyldenløve. Hans mor var kongens frille Karen Andersdatter. Regitze blev enke 31. januar 1645. Til hendes standsmæssige underhold skænkede Frederik d. III d. 10 febr. 1655 at nyde for livstid årsafgifterne af 178 bornholmske bøndergårde og 4 huse i Nexø , samt fiskerlejerne Gudhjem, Mælstad og Snogebæk, hertil lagdes 11. sept. 1666 yderligere afgifterne af 70 bøndergårde og rådmandspenge fra Rønne, i alt blev det til 2900 Rigsdaler af 1820 td. hartkorn, svarende til o. ¼ af Bornholm.

I København boede hun nabo til grevinde Birgitte Parsberg, som hun kom i strid med vedr. indblik i hendes vinduer. Hun lokkede en 17 årring adelig frøken Agnethe Sophie Budde i grevindens hus til at give grevinden Rottekrudt. For mordforsøget blevet Sophie Budde hals-hugget. 26. August 1678 dømte Højesteret Regitze Grubbe at flytte til sit forleningsgods på Bornholm og som straf forblive der på livstid. Hun rejste til Bornholm d. 19. september 1678. Kongen lod hendes ejendomme på Bornholm gå tilbage til Hammerhus d. 20. november 1680, men hun fik en årlig pension på 1000 rigsdaler, så hun kunne leve standsmæssigt. Som lig førtes Regitze Grubbe d 20 marts 1689 bort fra Bornholm til et fornemt gravsted i Frue Kirke i København

Hasle Kirke kirkegård.

1) *Marie, gift med sognepræst Joh. Chr. Melbye, født i Odense 1730, død i Hasle 1809.*

Randprofileret , rød sandsten 176*86 cm, med rosetter i hjørnerne og ovalt skriftfelt med store kursivbogstaver. Øst for kirken.

Marie er født Møller, var først gift med Chr. Pedersen Høst. Gift d.15/3 1786 med Joh. Chr. Melbye, som senere blev sognepræst i Ibsker, hvor han døde 3/11 1838. Han var født i Odense 16/10 1754. Han var 24 år yngre end Marie. Hans gravsten er nr. 11 under Ibs kirke. I hendes 1. ægteskab fik hun en datter med Melbye fik hun ingen børn.

2) *Kancelliraad, by- og herredsfoged samt birkedommer Mads Arboe, født d. 6. juni 1759, død 15. febr. 1827.* Rød sandstensstele, 190 cm høj, med fordybet skriveskrift i ovalt skriftfelt på forsiden. Stelen står på et kraftigt, hulkehlprofileret postament og krones af en trekantgavl med en rundbuet niche, hvori står en olielampe Mage til sten som nr. 4, som er sat over hans kone: Anne Dorthea Bidstrup. Sten 2 og 4 står ved siden af hinanden ved våbenhusets østside.

Hans fulde navn var Mads Høgh Arboe. Han var søn af urmager Peter Poulsen Arboe. Sammen med Anna Dorthea fik han 3 børn:

- a) Dorthea Magdelene Arboe gift med kaptajn og kancelliråd Chr. Gottfried Ditlev Lohmann.
- b) Janusine Magdelene Arboe, som først var gift med kommandant på Chr. Ø : J.H. Vallentin v. Kohl. Se gravsten 1 på Rønne Søndre kirkegård og deres datters nr. 2. Gift 2. gang med politimester Jacob Claudius Pingel. Se gravsten 3 på Rønne Søndre kirkegård.
- c) Niels Peter Arboe, som blev byfoged i Neksø og herredsfoged i Søndre Herred. Død på Frederiksberg.

3) *sognepræst Constantin Barbye Mahler, født 10. juni 1773, død 27. jan. 1830. Var i seks år kapellan i Klemensker, eet år i Østermarie, i 10 år sognepræst i Thy og 10 år i Hasle og Rutsker. Rød sandstensstele, 203 cm høj. På forsiden oval skriftplade med fordybet kursiv og på bagsiden skriveskrift. Øst for koret.*

Født i Olsker som søn af sognepræst i Aaker Lass Hansen Mahler. Sognepræst i Hasle og Rutsker fra 1820 til sin død i 1830. Gift 21. dec. 1808 med Christine Prahll, som var født i Hasle 1. nov. 1776, som datter af by- og herredsfoged i Hasle Jens Chr. Jacobsen Prahll og Anna Dorthea Nielsdatter Bidstrup, hvis gravsten er den næste nr. 4. Christine døde i København 29. august 1853 af Kolera. De fik en datter Johanne Jensine Heiberg Mahler, som blev gift med sognepræst i Østerlars Ole Edward Sonne. Se hendes gravsten i Aakirke gl. kirkegård, sten nr.6. Hans søster majorinde Ane Cathrine ligger også begravet ved Aakirke, se sten nr. 9.

4) *Anne Dorthea Bidstrup, enke efter byfoged Prahll og kancelliråd, byfoged Arboe, født 9. maj 1748, død 28. april 1830, Sandstensstele svarende i udførelse som nr. 2 og opstillet ved siden af denne. Se sten 2. Datter af kaptajn Hans Jørgen Bidstrup, Hasle. Var 1. gang gift med byfoged i Hasle og herredsfoged i vestre Herred Jens Chr. Jacobsen Prahll, som var søn af sognepræst Jacob Prahll i Ibsker. Jens Prahll blev født 1/8 1728 og døde 26/3 1783. Blev gift med Dorthea d. 1/1 1773. Dorthea giftede sig 2 gang d. 18/ 12 1784 med Mads Arboe, som blev hans efterfølger som by- og herredsfoged i Hasle, se gravsten 2.*

5) *Byfoged J. Jacobsen, død 1841, og hans 2 hustruer, søstre M. K. Rye død 1830 og W. J. Rye, død 1843. Rektangulær granitsten med reliefversaler. Ved våbenhusets vestside. Hans fulde navn var: Johannes Jacobi Jacobsen f. 26/8 1785 i Dreslette, død 7/10 1841. Blev viet 1814 med Maren Kirstine Rye f. 1789 og død 14/2 1830. Gift 2. gang d. 22/7 1830 med søsteren Walborg Juliane Rye, f. 1791 og død sept. 1843. Afløste Mads Arboe som byfoged i Hasle.*

6) *Borger Hans Jørgen Bidstrup, død 1830, og hustru Ane Cathrine født Kofoed, død 1847, støbejernskors og -plade med reliefversaler. Skulle findes ved våbenhusets vestside, men findes ikke her.*

Hans Jørgen Bidstrup, der var avlsbruger er født 23/7 1792 og død 25/6 1830 og blev gift 16/10 1819 med Ane Cathrine, f. 3/11 1795 og død 23/6 1847.

Allinge Kirke og kirkegård..

Gravsten;

1) *Blasius van Wickedden, høvedsmand på Hammershus, død 13. aug. 1547. Rimeligvis et lybsk arbejde af grå kalksten, 250*136 cm, med fordybet fraktur i skriftbånd langs randen. Midt på stenen er en rundbuet arkade, som indeholder et elegant hugget, hjelmet våben for van Wickedden, en halv ørn over en sparre. I skriftsbåndets hjørner og midt på langsiderne findes seks firpas-medailloner med våbenmærker. Den tyske indskrift oversat til dansk lyder: "Anno 1547, lørdagen efter Laurentii dag, døde Blasius van Wickedden salig høvedsmand på Hammershus, søn af Thomas van Wickedden, ridder og borgmester i Lübeck"*
Anbragt opad tårnummets vestvæg.

Blev i 1543 høvedsmand Bernt Knobs afløser, var af en anden støbning. Kom godt ud af det med bornholmerne. Ved sin ankomst til Bornholm, forsøgte Bernt Knobs kone at forgive

ham, så han lå alvorlig syg, men kom sig. Blasius van Wickheden blev begravet foran alteret i Allinge kirke. Han blev afløst af sin sekretær Hermann Boitin, som igen i 1556 blev afløst af Schweder Kettingk

2) *Arxat Albrecht Boitin*, søn af høvedsmand på Hammershus Hermann Boitin, død halvandet år gammel Kristi Himmelfartsdag (14. maj) 1556. Grå kalksten, 178*124-120 cm, med tysk indskrift (fordybede minuskler) i et forsænket skriftfelt . Efter gravskriften følger et rimet vers. Anbragt op ad tårnrummets østvæg.

3) *Lars Andersen Birch*, kongelig by-, kirke- og herredsskriver, født 1682, død 1754, hans hustru *Maren Gomløse*, født 1688, død 1768. Deres børn

Anders Birch, f. 1716, d. 1763 kongelig mineralinspektør, dommer og byskriver i København, *Lars Birch*, f. 1713, d. 1772 kongelig by-, birke og herredsskriver

Niels Birch, f. 1724. kongelig økonomiinspektør på Bornholm

Anna Elisabeth f. 1714, død 1791

Annik Margrethe, født og død 1722

Magaretha, født 1727, død 1767

Anna Dorthea, født 1732.

Denne Sten er lagt her i 1773 af N. Birch.

Randprofileret, rød Nexø-sandsten, 174*88 cm, med fordybede versaler og kursiv. Nu opstillet ved tårnets sydmur. Niels Birch, der har bekostet stenen blev begravet i Nexø d. 8, febr 1794.

4) *Prokurator Michel Pedersen Gronbech*, født i Sandvig 14. marts 1724. Forældre: *Fader Peder Michelsen*, *Moder Magretha Kierstina Hansdatter*, død samme steds 7. marts 1797. Gift i København 1747 med *Bodel Jensdatter*. Fik 6 sønner, hvoraf de 3 døde før faderen. Grå kalksten, 180*84 cm, med fordybet kursiv. I hjørnerne er vingede englehoveder. og langs kanten er indhugget en streg. Nu opstillet ved tårnets sydmur.

Udover at være prokurator, var Michel også byfoged. Hans kone er født 1716 og døde 1801. Hun stammede fra Skåne.

Sten, som ikke er medtaget i Bornholms Kirker.

6) Grå kalksten, placeret over sten nr. 2 i våbenhuset med initialerne H L og med et bomærke mellem bogstaverne, underneden årstallet 1595.

7) *Over Jørgen Kofoed Holm*, født i Sandvig, den 28. september 1822, druknede norden Hasle den 7. juli 1842. Profileret Nexø-sandsten 145*80 cm, ovalt ophøjet skriftfelt med skriveskrift. Rosetter i de nederste hjørner. Foroven et relief af et timeglas.

Svaneke Kirke og kirkegård

1) Kirkegårdens ældste gravsten. På denne sten står ifølge Thura side 161. *Herunder ligger begravet ærlige og Velfornemme Mand Sander Dich. Borger og Indvaaaner i Svaniche på Bornholm og er Barn født i Scotland i Deukert, som salig udi Herren hensov den 12. may 1612 i hans alder 41 aar.*

Rød sandsten 197*120 cm, med fordybde versaler. I hjørnerne evangelistmedaljoner og nederst 2 næsten udslidte våben. Religiøs randskrift. Er opstillet som gravsten nr. 1 fra vest ved nordre kirkegårdsмур.

Ifl. Thura side 161 lå stenen i 1756 i søndre våbenhus. Han var gift med Karine Dirichsdatter, som formodes ikke være født på Bornholm. Herved blev hun stammomder til den bornholmske Dichslægt, idet hans bror Hans Dich tilsyneladende ikke har efterladt sig børn. Da hun senere giftede sig med David Wolfsen, som også stammede fra Skotland, blev hun også stammomder til den kendte Wolfsenslægt. Sander Dich må have tilhørt en af Svaneke's fornemme skipper-slægter, da han blev begravet under kirkegulvet. På gravstenen er der gjort plads til yderligere indskrift, som ikke er blevet brugt, antagelig fordi enken giftede sig igen. Sten nr. 2 er hans broders gravsten.

2) Denne Steen haver ærlig mand Hans Dich, Borger udi Svanike ladet legge her i Svanike Kirke formedelst sin egen bekostning, under hvilken steen med sin kjære hustrue Johanne Jens Datter, agter at hvile deres Been, naar Herren vil de skulle skilles fra denne verden; nu her udhugget Aar 1622. Gud give der maae blive den Christlige kirke til Ære, og os til Salighed, Amen! og døde Hans Dich d. Anno 8. Johanne Hans Dich døde den XIV. Sept. Ao. 1627, hvis Sjæl Gud haver.

Gotlandsk kalksten, 200*130 cm med fordybde versaler. Forneden to skjolde med dødssymboler. Kun enkelte ord kan med besvær læses. Stenen, som anvendes som nu anvendes som tærskelsten ved kirkedøren, lå oprindeligt i kirkens gulv. Han var skipper i Svaneke og bror til Sander Dich.

3) Denne Steen hører mig David Wolfsen oc min kjære Hustrue Karin Dirichs Datter och begge vores Arvinger til, og ligger under begravnen vores Søn Albret Wolfsen, som blef formedelst sin Troskab til sin Herre Konge og Fædrene Landet af de Svenske ihjelslagen for Nexøe, den Tiid Landet blev dem opgivet, som skedede d. 9. juni 1645. Hvis Sjæl Gud haver". Afskrift efter Thura side 161. Uden om i randskrift: "Nøgen udkom jeg af min moders lif, nøgen skal jeg fare bort igen. Herren Gaf det. Herren tog ... E.... lofvit.

Grå kalksten, 162*104 cm med fordybde versaler.

Forneden står en sekundær gravskrift (kursiv) rejst ca. 150 år senere i år 1791 over Hermann Bohn Wolfsen. Indskriften lyder: "Commandeur, Capitain Herman Bohne Wolfsen blev Capitain på Fæstningen Christiansøe 1730 og Commandant samme sted i 1779- Hans Been Bedekker denne Steen. Født i Byen den 27 de Febr. 1708, af Kongen antaget i Militaire Stand 1734 naadigst afskediget 1783 med pension. Døde den 31 de Jan. 1791". Stenen som i 1756 lå i søndre våbenhus, tjente senere som trappesten, men er nu opstillet i tårnrummets sydvæg. Hvem var David Wolfsen og Karin Dirichs Datter? David Wolfsen, som antagelig er født o. år 1600 er den første vi kender i Wolfsen-slægten. Hans slægt mener man er indvandret fra Skotland. Han giftede sig med Sander Dichs (gravsten nr. 1) enke Karin Dirichs Datter. David Wolfsen nævnes som skipper i 1629 og som rådmand i Svaneke 1648 og i 1645 som feltfører, hvor han d. 9. juni sammen med 79 Svanekeborgere, heriblandt hans søn Albret Wolfsen red ud til Malkværnsskansen, hvor den svenske admiral Wrangel forsøgte landgang. Albret Wolfsen og 2 af hans kampfæller blev dræbt. Derfor rejses denne sten over sønnen Albret.

Hvem var Herman Bohne Wolfsen. Han var søn af Diderik Wolfsen, hvis oldefar var den første kendte i den bornholmske Wolfsenslægt. Hans mor var Barbra Bohn, hvis morfar var Rutskerpræsten Poul Ancher. Herman Bohn Wolfsen gik i russisk krigstjeneste i 4 år (1730-34) hos sin moders fætter general Herman Jensen Bohn, der var general i 30 år hos Peter den Sto-

re- Efter hjemkomsten blev han ansat på fæstningen Chr. Ø, hvor han tjeneste sig op til kommandant over øen. I murværket på forvalterboligen findes endnu en indmuret sten med følgende indskrift: Werk Pace Herman Bohne Wolfsen – A. 1735. Han giftede sig i 1745 med Cathrine Leegaard, datter af købmand og stempelpapirforvalter Chr. Leegaard, Rønne. Her kan vi knytte forbindelse til gravsten i Rønne Kirke over Phillip Rasch, hvis søn Phillip giftede sig med Cathrines søster Helvig Leegaard. Helvigs søn giftede sig med kusinen Elisabeth Rasch, som satte en mindetavle for sin mand i Rønne kirke, se denne. Efter at Cathrine døde i barselseng et år efter giftermålet giftede han sig 2. gang med Charlotte Hedevig Stibolt, datter af kommandørkaptajn på Chr. Ø Casper Henrik Stibolt, hans gravsten er omtalt under Chr. Ø.

4) Ifl. Thura side 161: ”Denne Steen og Stæde tilhører mig David Wolfsen og min Hustrue Karine Dirichs Datter og deres arvinger og som ligger herunder begravet Elsebeth Davidsdatter. Hvis Sjæl Gud haver. Memento Mori”.

Grå kalksten 120*60 cm, med fordybde versaler. Forneden korslagte knogler. Stenen er meget slidt og ulæselig. I 1756 fandtes stenen i søndre våbenhus, men ligger nu som trinsten inden for kirkedøren.

Elsebeth Davidsdatter er søster til Albret Wolfsen, se hans sten nr. 3.

5) Herunder hviler højædle velbyrdige Fru Magdalene Margrethe Hesler Müller, født i Haderslev, den .... 1652, død d. 6. dec. 1706 og Herunder hviler højædle velbyrdige Ancher Anthoni Müller, født i Calundborg, den .... 1654, død 18. marts 1716, landsdommer paa Bornholm i .... aar. Nexø-sandsten 190*192 cm, med fordybde versaler. Stenen deles af en lodret fure i to ens halvdele med blomster i hjørnerne og forskrænkelighedssymboler forneden. På begge halvdele findes over gravskriften et hjelmets våben, det ene over mandens gravskrift et halvt møllehjul og en buk, det andet over fruens med 3 spidser fra skjoldens side. Det er i øvrigt samme våbenskjold som ærkebiskop Jakob Gertsen anvendte. Han var biskop i Lund 1392-1410. Sten nr. 2 fra vest ved nordre kirkegårdsmur.

Ancher Anthoni Müller kom til Bornholm i 1686, fordi amtsskriver Aug. Deckner havde fået Mathias Rasch, som var bror til Phillip Rasch hvis gravsten er opstillet i Rønne kirke, sat i gælds fængsel. Fungerede som landsdommer i 3½ år, indtil Mathias Rasch kom tilbage, fortsatte herefter som vicelandsdommer, men da Rasch blev afsat, blev han igen landsdommer indtil sin død i 1716. Han ejede mange gårde på Bornholm, herunder den tidligere kongsgård og herredsfogedgård Vallensgård i Aaker. Han boede dog på sin købmandsgård i Svaneke, som hans kone arvede efter sin 1. mand borgmester, skipper og købmand Poul Kofoed, som den gang var Bornholms rigeste mand. I denne købmandsgård overnattede Chr. d. V. d. 8. maj 1687, før han drog videre for indvi den nye fæstning på Chr. Ø. Ancher Anthoni Müller blev stamfader til Müllerslægten, som fortsat ejer Vallensgaard i Aaker. Magdalene Heslers onkel var lensmand på Hammershus oberst Hans Schrøder. Han holdt fæstenøl på Hammershus for fru Hesler og Poul Kofoed d. 4. juni 1665. Se omtalen af oberst Schrøder under muret gravminde i Rønne Kirke. Efter fru Heslers død i 1706 giftede landsdommeren sig med Anna Cathrine Frørup, som overlevede ham. Også hun giftede sig igen.

6) Løjtnant Mogens Birch, født i Nexø 28. febr. 1733, død i Svaneke 9. marts 1787. Nexø-sandsten, 190*92 cm, med fordybet kursiv. Foroven i relief to svævende engle med en krans, forneden et træ. Sten nr. 4 regnet fra vest ved den nordlige kirkegårdsmur.

Var stadsløjtnant i Svaneke, gift med Elisabeth Jacobsdatter Prahlf. 1735 i Ibsker, som datter af sognepræst Jakob Nielsen Prahlf. Se omtalen under hendes gravsten nr. 13. Hendes bror var

den by- og herredsfoged i Hasle, der var gift med Dorthea Nielsdatter Bidstrup, hvis gravsten er nr. 4 på Hasle kirkegård.

7) *Ole Ipsen Holst født 23. juni 1734, død i Svaneke i sin alders 64. år.* Nexø-sandsten 195*95 cm. med kursiv. I hjørnerne blomster i forsænket relief. Gravstenen, der ligger ned er starten på de i alt 11 gravstene på familien Holsts gravsten umiddelbart nord for kirken. Hans hustru, hvis sten er gået i stykker ligger ved siden af, men nærmere kirken og er sten nr. 16. Se hendes omtale her.

Ole Ipsen Holst var født i Østermarie som søn af gårdejer Jep Hansen Holst . Ole var først gift med Margrethe Monsdatter og senere med Seigne Anderdatter Munch (sten nr. 16).

8) *Byskriver Madvigs hustru, den velædle madamme Margrethe Madvig, født Müller. født på Vallensgaard i Aaker sogn 8. febr. 1729, død i Svaneke 25. dec. 1797 i sin alders 69. aar og efter 49 års ægteskab.* Randprofileret Nexø-sandsten, 137*90 cm (den nederste del mangler), med kursiv. I hjørnerne blomster. Sten nr. 3 fra vest ved nordre kirkegårdsmur.

Byskriver Jørgen Madvig havde arvet jobbet som by- og herredsskriver efter sin far Hans Olaf Madvig (1675-1750), hvis far var flygtet fra Skåne med konen Bodil Pedersdatter og 5 børn i 1685, da han var forfulgt af svenskerne, fordi han havde været tro over for den danske konge, som udnævnte ham til skovridder på Bornholm og fik lov at fæste 2 vg. Kobbegaard i Østerlars. Han blev stamfader til den bornholmske Madvig-slægt. Jørgen Madvig (1724-1797) giftede sig med Margrethe Müller, der var datter af proprietær Poul Anthoni Müller, som igen var søn af landsdommer Ancher Anthoni Müller (den ældre) gift med Magdelene Hesler, hvis gravsten er nr. 5, se omtalen her. Jørgen og Margrethe Madvig fik en sønnesøn Johan Nicolaj Madvig (1804-1886), som blev professor, kulturminister m.v. Hans mindesten findes i Svaneke. Det var etatsrådsinde Marie Kofoed, der hjalp ham med midler, så han kunne studere. Margrethes mor hed Elisabeth Margrethe f. Bohn (1693-1743) og var datter af borgmester og stadskaptajn Morten Hermansen Bohn, Hasle, gift med Rutskerpræsten Poul Anchers datter Margrethe Anchersdatter. Det vil sige, at denne Margrethe f. Müllers onkel er kejserinde Marie Theresies general Poul Mortensens Bohn, hendes fætter er kommandant på Chr. Ø Herman Bohne Wolfsen, hvis gravsten er nr. 3 (under Albret Wolfsen).

9) *Ole Nicolaj Holst født 17. febr. 1804, død 26. sept. 1808.* Randprofileret Nexø sandsten 103*50 cm, med kursiv, ophøjet skriftfelt. På familien Holsts familiegravsted. Er en af de 3 mindre gravstene, der ligger på række. nr. 9 er nærmest kirken og så følger nr. 10 og 11. Alle 3 er sønner af købmand Jeppe Holst, se sten nr., 17 og Anne Marie f. Kofoed, se sten nr. 25.

10) *Anders Munch Holst , født 1. juli 1810, død samme år.* Randprofileret Nexø-sandsten, 98*50 cm med kursivindskrift i ophøjet skriftfelt. I hjørnerne rosetter, de øverste med tulipaner. Se placering og forældre under sten nr. 9.

11) *Købmand Holsts lille søn født 17. april 1813, (dødsdatoen ulæselig).* Samme slags sten som foregående, se sten 9 vedr. placering og forældre. Antagelig død så tidligt, så han ikke nåede at blive døbt.

12) *Karen Kierstine Sonne, født på Egebygaard i Aaker sogn 9. febr. 1777, død 25. juni 1820; i 10 aar gift med sognepræst Prahl til Østermarie og i næsten 9 aar med mig, byfoged Kofoed.* Kofoeds gravsten er nr. 14, se omtalen her. Nexø-sandsten, 190*95 cm, med kursiv. Sten nr. 6 fra øst ved nordlige kirkegårdsmur.

Var som nævnt 1. gang gift med Jacob Peter Jacobsen Prah (1737-1810). Han var søn af sognepræst i Ibsker-Svaneke Jacob Nielsen Prah. Jacob Peter Prah var før 1762 kirurg i Svaneke, som 15 åring kom han i lære hos regimentskirurgen på Bornholm F. A. Kohlen. Senere blev han kantor i Nyker og var samtidig degn i Vestermarie. Senere sognepræst i Rø og Østerlars og fra 1792-1810 sognepræst i Østermarie, hvor han døde. Hans bror var by- og herredsfoged i Hasle Jens Chr, Prah gift med Anna Dorthea Bidstrup, se hendes omtale på Hasle Kirkegård, sten nr. 4. Hans søster Elisabeth Jacobsen Prah lå begravet under den næste sten nr. 13. Jacob Peter Prah var 1. gang gift med Hedvig Sode, hvis far Herman Jørgensen Sode er afbildet sammen med sine forældre og søskende på Epitafium i Østerlars kirke. Hedvigs mor er datter af landsdommer Ancher Anthoni Müller og Magdelene Hesler, se sten nr. 5. Jacob Peter Prah vil især blive husket for udgivelsen af bogen: Agerdyrknings-Catekismus efter Bornholms Agerdyrknings-Maade, der udkom i 1777. Har også skrevet om fiskeriet på Bornholm.

Karen Kirstine Sonne var som nævnt gift 2. gang med byfoged i Svaneke Casper Henrik Kofoed, som lå begravet under sten nr. 14, Se omtalen her. Med C. H. Kofoed fik hun 5 børn, der var fra 1-7 år, da hun døde, et 6.barn var død forinden. Med 1. mand fik hun ingen børn.

13) *Elisabeth Prah, enke efter Mogens Birk, født 2. april 1735 og død 27. juli 1820.* Se omtalen af Mogens Birch ved sten nr. 6. Som nævnt under sten nr. 12 var hun søster til Karen – Kierstine Sonnes 1. mand Jacob Peter Jacobsen Prah, se her om hendes familieforhold. Hendes sten er randprofileret Nexø Sandsten. 192*97 cm, med kursiv. I hjørnerne blomster. Nr. 5 fra vest ved nordre kirkegårdsmur.

14) *Casper Henrich Kofoed, Byfoged i Svaneke og Herredsfoged i Østre Herred, født på Simlegaard i Clemensker sogn 18. febr. 1780, død i Svaneke 2. sept. 1821. En elsket Hustrue og to af deres Børn modtog ham i Evigheden, men 4 efterlevende fader- og moderløse smaa begræde hans tidlige død.* Se omtalen ved sten nr. 12 over hustruen Karen Kierstine Sonne. Randprofileret Neksø-sandsten, 195*95 cm, med kursiv indskrift i ovalt felt. Sten nr. 7 fra vest ved nordlige kirkegårdsmur. Er ret overgroet.

Casper Henrich Kofoed var som anført født på Simlegaard i Klemensker, som søn af Mads Hansen Kofoed og Gyd Cathrine Agerbech, hvis far var præst i Klemensker. Havde arvet Simlegaard efter sin far sandemand Hans Jørgen Kofoed . Casper blev student i Rønne 1798, cand. jur. 1802, 1807 prokurator på Bornholm og i 1810 byfoged i Svaneke og herredsfoged i Østre Herred.

15) *Koffardikaptajn Herman P. Kofoed, født 28. nov. 1743, død 13. okt. 1821. Hustruen Agnethe Kofoed og deres 6 børn, samt svigersønnen contl. Schneider.* Neksø-sandsten, 190*90 cm, med kursivindskrift og hjørnerosetter. Sten nr. 15 fra vest ved nordlige kirkegårdsmur. Hans fulde navn var Herman Poulsen Kofoed, samme navn som hans farfar, der var søn af borgmester i Svaneke Poul Madsen Kofoed i sit ægteskab med Magdelene Hesler. Hendes gravsten er nr. 5. Han var udover kaptajn købmand i Svaneke. Hans far Poul Ancher Hermansen Kofoed var degn i Ibsker.

16) *Signe Holst, født Munch, født d. 2. jan. 1747, død i august 1825.* Randprofileret Nexø sandsten , 190*90 cm, med kursivskrift og hjørnerosetter. Ituslået placeret ved siden af gravsten nr. 7 over hendes mand. Hendes sten er nærmest kirken på familien Holsts familiegravsted nord for kirken. Næsten ulæselig.

Hendes fulde navn var Seigne Andersdatter Munch. Hendes søn er købmand Jeppe Holst, se næste sten nr. 17.

17) *Dannebrogsmand og købmand i Svaneke Jeppe Holst født 14. febr. 1775, død 7. marts 1827.* Stele af enkel klassisk form, 150 cm høj, med fordybede versaler. På vestsiden er en oval marmorplade med gravskriften, på østsiden en tilsvarende med mindeord. Findes på familien Holsts familiegravsted nord for kirken. Placeret nord for gravstenene 9,10 og 11 over 3 af sine sønner og ved siden af sin hustru Anne Marie f. Kofoed (sten 25). Yderligere en søn er begravet her, se sten nr. 19, denne sten er den nordligste i rækken foran, hvor også gravstenen for hans forældre nr. 16 og 7 findes, herudover findes en sten nr.20, som er sat over hans dattersøn. Sten nr. 18 som er stenen øst for hans mors sten nr. 16 er sten over hans svigermor. Den sidste sten nr. 28 er sat over hans kones mand nr. 2 og er placeret mellem sten nr. 7 over hans far og hans 4. søn sten nr. 19, se omtalen af de nævnte sten. Han overleves af en datter Margrethe Marie og en søn Ole Nicolaj Holst. Han havde mistet 4 sønner. Jeppe Holst, der blev købmand i Svaneke i 1806, blev kendt som den ihærdige forkæmper for at uddybe Svaneke Havn, hvor han selv måtte lægge store beløb ud, men 10 år senere stod havnen færdig. Var gift med Anne Marie Kofoed. Se hendes omtale under gravsten nr. 25.

18) *Catharine Sophie Madvig f. Sommer på Sct. Bodils Degnegaard 19. april 1746, død i Svaneke 10. juni 1829.* Gift 1. gang med kordegn og skolelærer Kofoed i Nexø, med hvem hun fik 2 døtre, hvor den ene overlevede moderen. Det var denne datter, der kom til at hedde Ane Marie Kofoed (sten nr. 25) og senere 1. gang gift med Jeppe Holst (sten nr. 17). Catharine overlevede lærer Kofoed og blev 2. gang gift med skipper Madvig (1746-1810), som først boede i Nexø, senere Svaneke. Det var hans 3. ægteskab. Det er som svigermor til Jeppe Holst, at hende sten findes på Holstes familiegravsted, se under sten nr. 17 om den nærmere placering.

19) *Andreas Holst, født i Svaneke 16. april 1821, død i Nexø d. 24. maj 1835.* Empirestele af sandsten, 175 cm høj, med kursivindskrift i ovalt felt. Udkraget topstykke med hjørnepalmetter. På bagsiden skriftsted. På familien Holsts familiegravsted nord for kirken, se nærmere placering under hans far Jeppe Holst sten nr. 17.

20) *Andreas August Hansen født 22. juni 1834, død 28. jan. 1836.* Randprofileret Nexø sandsten, 95*55 cm, med kursivindskrift. Stenen har let buet overside og ligger på en ramme af sandsten. På familien Holsts familiegravsted. Se nærmere placering under sten nr. 17. Han er søn af Jeppe Holsts datter Margrethe Marie (1808-1882), der i 1827 blev gift med købmand Herman Jørgen Hansen (1801-1854), der var søn af strandingskommisær Jeppe Jørgen Hansen . Nexø. Hans mors gravsten er nr. 10 på Nexø gamle kirkegård.

21) *Kaptajn Mads Davidsen, født på Kobbegaard i Østerlars sogn 8. febr. 1762, død i Svaneke 29. juni 1838.* Nexø-sandsten , 155*90 cm med kursiv. I hjørnerne rosetter. Sten nr. 21 i rækken fra vest ved nordlig kirkegårdsmur. Var gift med Kirstine Kofoed . Se omtalen af hende under hendes gravsten nr. 23. Når han er født på Kobbegaard, skyldes det, at hans bedstefar David Madsen arvede fæstet af 2 vg Kobbegård i Østerlars efter sin moder Sophie Leidring, der som enke efter skovridder Hans Olufsen Madvig, giftede sig med Mads Davidsen, der lod fæstet gå videre til sønnen David Madsen.

22) *Jomfru Marie Elisabeth Kjøller, født i december 1784, død 7. april 1847 i Svaneke. Sandsten . Nu fastmuret over kælderindgangen øst for apsis. Hvis man vil gå rundt om kirken, vil man træde på den.*

23) *Kirstine Davidsen, født Kofoed, kaptajn M. Davidsens Hustru, født i Rønne 1769, død 8. april 1848. Randprofileret Neksø-sandsten, 175*95 cm, med kursiv. Stenen har buet overside og ovalt skriftfelt nr. 23 fra vest ved nordlige kirkegårdsmur.*

Kirstine var datter af borgerkaptajn Andreas Kofoed i Rønne. Se omtalen af hendes mand under hans gravsten nr. 21.

24) *Jacob Abrahamsen født 26. nov. 1792, død 8. juli 1848. Stele af sleben sandsten, 165 cm høj. Sten nr. 8 i rækken fra vest ved nordlige kirkegårdsmur. Hans kones gravsten står ved siden af som nr. 9 fra vest.*

Jacob Abrahamsen er født på Amager. Da han var et år gammel flyttede forældrene til Bratrolleborg Slot, hvor hans far virkede som brevbærer. Efter endt seminariuddannelse i 1824, blev han ansat som lærer ved Svaneke Skole, hvor han virkede til sin død i 1848. I 1829 gift i Svaneke med Antoinette Marie Kreidahl f. 1809 i Svaneke som datter af løjtnant og stempelhandler Henning Rasch Kreidahl. Ved giftermålet forbedredes hans økonomi væsentligt. Hans enke døde i 1881, derfor er hendes sten ikke omtalt. Begge sten er afbildet i BS rk 1 bind 29/108.

25) *Anne Marie Siemsen født Kofoed, døbt d. 8. juli 1783, død d. 21. dec. 1848. Gift 1803 med købmand og dannebrogsmænd Jeppe Holst med hvem hun havde 5 sønner, kun datteren overlevede hende. Gift igen i 1831 med preussisk konsul og købmand Johan Christian Pingel Siemsen.*

Sandstensstele 185 cm høj , af nyklassisk form med volutgavl. Indskrift med kursiv.

Hun var datter af kordegn og lærer Kofoed og Cathrine Sophie , f. Sommer. Født i Bodilsker. Hendes mors gravsten er nr. 18, se omtalen her. Hun var gift 1. gang med Jeppe Holst, hvis gravsten er nr. 17, se omtalen her. 2. gang gift med Johan Chr. Siemsen, se omtalen under hans gravsten nr. 28. Hun overlevede 5 sønner, de 4, der døde som børn ligger alle begravet på Holstes familiegravsted nord for kirken, ligesom hende selv og hendes mor og mand nr. 1 og 2, samt hendes 1. mands forældre.. Se nærmere vedr. placering og omtale under Jeppe Holst sten nr. 11. Den 5. søn var Ole Nicolaj Holst, se omtalen under hans sten nr. 29.

26) *Lass Mahler Sonne, født 8. marts 1795, død 2. jan 1849 og hustru Kirstine Margrethe Sonne, født Arboe, født i Nexø 3. juni 1796, død 6. okt. 1871. Randprofileret Nexø-sandsten, 190*95, med kursiv i ophøjet skriftfelt. I hjørnerne rosetter. Nord for tårnet.*

Lass Mahler Sonne var borgerkaptajn og snedker først i Nexø og senere i Svaneke, hvor han også oprettede et farveri.

27) *Margrethe Mogensen, født i Gudhjem 2. okt. 1795, død i Svaneke 19. august 1849, enke efter kvasskipper Johan Jørgensen med hvem hun levede i ægteskab i 10 aar. Randprofileret Nexø-sandsten, 170*85 cm med kursiv. Rosetter i hjørnerne. Sten nr. 27 i rækken fra vest ved nordlige kirkegårdsmur.*

28) *Johan Christian Siemsen. Resten ulæseligt. Naturlig sandsten oversået med relieffugne egeblade og kronet af marmorkors, som er slået i stykker. I forsiden indfældet skrivefelt og*

reliefmedaljon: Dødens genius efter Thorvaldsen. Begge af hvid marmor. derfor vanskelig at tyde. Højde 185 cm. Vedr. nuværende placering se sten nr. 17.

Er født 1802 og død 1863. Hans fulde navn Johan Christian Pingel Siemsen. I 1831 gift med Jeppe Holsts enke Anne Marie Kofoed., se hendes gravsten nr. 25.

29) Minde over Kjøbmand og Forligelses Commissar Ole Nicolaj Holst, Født 15 de April 1806 død 24 de oktober 1847. Efter 12 aars lykkeligt Ægteskab kaldtes han fra Hustrue, 8 Børn, Moder og Søster og Venner, som alle dybt føler Savnet af den retskafne og kierlighedsfulde Hedengangen.

Stele af Nexø-sandsten. Placeret i et nyt familiegravsted vest for tårnet. Han var søn af Jeppe Holst og Anne Marie f. Kofoed. Se deres gravstene nr. 17 og 25. Han var gift med Bertha f. Rasmussen (1807-1883) som ligger begravet sammen med ham.

Nexø gamle Kirkegaard.

Epitafier i Nexø Kirke:

1) Her er lagt støvet af Niels Jespersen, fra den 6. august 1762 til dødsdagen 30. marts 1793 var han Byfoged udi Nexøe og Aakirkebye og Herredsfoged udi Søndre Herred. Om han var god Mand, Fader og Borger. Det kunne kun de, der kjendte ham og ikke denne Steen Vidne. Steen sattes blot for at hædre Støvet af en uforglemmelig Fader.

Neksø-sandsten, 140*112 cm, med fordybet kursiv, indskriftsfelt flankeres af pilastre med profilerede baser og kapitæler, som bærer en svungen gesims, hvorpå står en urne. I hjørnerne foroven findes muslingskaller. Indmuret i nordfløjens østvæg.

Niels Jespersen var født i Allinge 7. oktober 1725, som søn af smed Jesper Hansen i Allinge. Slægten Jespersen stammede fra Kræmmergården, i Allinge, hvis ejere var 1624 Aage Jespersen, 1658 Jesper Aagesen, 1700 Hans Jespersen, hvis søn var eksamineret klejnsmed og ueksamineret prokurator Jesper Hansen (1698-1775). Det var sidstnævntes søn Niels Jespersen som denne mindetavle er rejst for og han læste jura og blev i 1762 by- og herredsfoged i Nexø og Åkirkeby og blev i 1763 gift med Bartha Marie Dam (1740-1820), se hendes slægtsforhold m,v under hendes gravsten nr. 11 på kirkegården.

Niels Jespersen og Marie Dam, fik 4 sønner, hvoraf 3 læste jura og en blev landmand. Christian blev amtmand på Bornholm og ligger begravet ved siden af sin hustru Elisabeth Heiberg på Nexø gamle Kirkegård, se deres omtale under gravstenene 34 og 35. Søn nr. 2: Jesper blev dommer i Viborg. Nr. 3 Jacob blev landmand og gift med Margrethe Birch, som ligger begravet på Nexø kirkegård se sten nr. 24 og omtales her. Den 4. søn: Peder Dam Jespersen blev først byskriver og prokurator i Neksø og Søndre Herred, senere blev han købmand og sandflugtskommissær i Rønne, gift med Barbra Kirstine Bohn. Han ligger begravet på Rønne søndre kirkegård sten nr.5, se hans omtale her.

2) Seks skridt fra foden af dette minde bevarer de sørgende forældre Deres Elskte Ide Johanne Elisabeth Egede født d.15. October 1795 og hensov den 28. december 1798. Vi tabte, men hun vandt.

Tavle af Nexø-sandsten, med kursiv. Ovalt, konvekst skriftfelt i perlestavsramme, ophængt i bånd og omgivet af 2 laurbærgrene. Foroven en brudt volutgavl med konsolbåret urne. Indmuret i nordfløjens vestvæg..

Hun blev kun 3 år gammel, var datter af inspektør ved Frederiks Stenbrud Jørgen Frederik Egede, som tidligere havde været købmand på Grønland.

3) Her er nedlagt Christian Heiberg Amtmand i 14 aar over Bornholm, død 21. april 1801 udi sit Alders 65 de og sit Embedes 44 de Aar. Tvende Aar tilforn nedlagde han her sin kjære Datter Sophia Gerharda i sit Alders 24 de Aar. Elskte mand og datter. Kjærest er mig Eders Minde.

Randprofileret sandstenstavle, 107*77 cm, med kursiv . Opsat af den efterladte hustru og moder. Opsat på kirkens sydvæg.

Som amtmand boede ham i Nexø. Han var født i Norge. Da kongen i 1787 genoprettede amtmandsstillingen blev den tidligere amtmand i Finmarken Chr. Heiberg indsat som Bornholms amtmand. Han var gift med Ane Margrethe Först, som ligger begravet ude på kirken udfor sin mands Epitafium. Det er sten nr. 9, se hendes omtale her.

De fik yderligere en datter Elisabeth Catharine (1769-1830), som blev gift med den senere amtmand på Bornholm Chr. Jespersen, søn af Niels Jespersen, se Epitafium nr. 1 og hans mors gravsten nr. 11. Såvel datteren Elisabeth Catharine og hendes mand ligger begravet på Nexø kirkegård se sten nr. 34 og 35.

Gravminder på Neksø gamle kirkegård

1) Major Ole Sonnes Hustrue Kirstine død 30. april 1753. Randprofileret grå sandsten, 187*103 cm, med randskrift. Midt på stenen holdes to svævende engle med et cirkelfelt med et hjelmet våben i en laurbærkrans; skjoldet er tværdelt med en pelikan i øverste og en kølbue i nederste felt, på hjelmen en stjerne. I hjørnerne findes evangelistmedaljoner og mellem de øverste et trepasformet felt med relief af den opstandne Frelser, mellem de nederste et tilsvarende felt med dødningshoved og timeglas. Stenen ligger på en ramme af sandsten syd for tårnet.

Major Ole Sonne og Kierstine havde foræret den gamle altertavle til Nexø kirke og Ifl Thura side 174 bar den følgende indskrift: *1735 Oluf Sonne og Kierstine Mathias-Datter haver foræret denne tavle uden nogens Gave.*

Kierstine Mathias-Datter byggede som enke i 1753 et lille hospital med 2 stuer og 2 kamre, samt et fælleskøkken for 4 fattiglemmer. Byrådet solgte bygningen i 1859 og lod stiftelsen forsvinde sporløst.

Kirsten Mathias-Datter var født i Nexø 6. febr. 1677, hendes farfar var Carl Mathiassen, som var borgmester i Nexø o. 1661, gift med Michels-Datter Hartvig, hvis far var borgmester i Rønne. Kirsten Mathias-Datter var først gift med skipper i Nexø Jep Jørgensen. I dette ægteskab fik hun bl. a. en datter Kiersten Ibs-Datter, der blev gift med broder til hendes mand nr. 2 Oluf Hansen Kofoed (1693-1744), som hun blev gift med 1719. Han var søn af Bodilskerpræsten Hans Olufsen Sonne, som igen var søn af stamfaderen til den bornholmske Sonneslægt: Østerlarspræsten Oluf Nielsen Sonne gift med Poul Anchers søster Maren Ancher.

2) (*Gertrud ? Sonne, død 26. febr. 176?*). Randprofileret grå kalksten, 195*105 cm. med stærkt slidte fordybede versaler. I hjørnerne kvartcirkulære felter med reliefhugne blomster. Umiddelbart øst for nr. 1.

3) *Dorothea H K født 1742, død 13. nov. 1782.* Identisk med en kvinde Jens Kofoeds hustru, som Ifl. kirkebogen blev begravet 20. nov. 1782, 41 år gammel. Under samme sten ligger Hans Hansen født 1779 og død 1797. Formentlig Hans Hansen Potters søn Hans, som 18 år gammel begravdes 15. dec. 1797 (kirkebogen). Ituslået Nexø-sandsten, 130*66 cm, med kursiv. Ifl. Bornholms Kirker skulle den findes syd for våbenhuset, men her kunne jeg ikke finde den.

4) *Velagte Mand Hans Hansen* (den under 3 nævnte pottemager). Fragment af randprofileret Nexø-sandsten. 72 cm bred, pyntelig kursivindskrift . I hjørnerne blomster . Også den skulle findes ved våbenhusets sydvestre hjørne, men her kunne jeg ikke finde den.

5) *Karen Kirstine*. Randprofileret Neksø-sandsten, 94*54 cm, med delvis udslidt kursiv, blomster i hjørnerne. Foran døren til nordre våbenhus, hvor også nr. 6 skulle ligge, men dem fandt jeg ikke. Derimod var der en overligger over døren til Nordre Våbenhus med følgende indskrift: Kirsten: Q: Ole: Sonnes Anno † 1745.

6) Ved siden af ligger en lign. men mere slidt sten. Som anført under 5 fandt jeg hverken nr. 5 eller 6.

7) *Eva Elisabeth Müller, født 9. okt. 1801, død 26. febr. 1802 #før i livet forældrenes eneste glæde*. Vaseformet sandstensstele med fordybte versaler. Det svagt hvælvede skriftfelt omfattes af en profileret ramme med rulleværksagtige ornament og bladværk. På siden findes reliefhugget olielampe mellem 2 egegrene. Profileret sokkel og æggestavsprydet gesims bærende en vase med akantusblade og draperier. Samlet højde 195 cm. Ved våbenhusets østside.

8) *Borgerkaptajn i Nexø Hans Sommer, født 26. nov. 1734, død 29. juli 1811. Randprofileret Nexø-sandsten, 190*105 cm, med fordybet kursiv*. Ved tårnets sydside.

Var søn af Knud Hansen Sonne og Kirsten Ibsdatter, hvis mors gravsten er nr. 1. Se videre her om familieforhold. Hans Sonne var som borgerkaptajn indblandet i stridigheder mellem de 2 nordmænd: amtmand Heiberg i Nexø og kommandant Uldahl i Rønne. Hans Sonne var gift 1. gang med Anna Diderichsen og derefter med Mette Marie Tamdrup. Se omtalen af Mette, hendes gravsten er nr. 20, som ligger ved siden af.

9) *Ane Margrethe Först enke efter amtmand Heiberg, begravet 14. nov. 1816, 80 aar gammel*. Sandstensstele, 185 cm høj med fordybte versaler. Den runde let koniske stele er afrundet foroven og smykket af en krans af egeblade. Soklen er kasseformet og har i forsiden et halvcirkulært felt med 2 nedadvendte fakler og på oversiden små rosetter i hjørnerne. Placeret ved kirkeskibets sydside. Inden for på samme væg findes mindetavlen for hendes mand og datter. Se Epitafium 3. Her omtales også de øvrige familiemedlemmer, f.eks. datteren, der gifter sig med amtmand Jespersen, se også gravstenene 34 og 35.

10) *Ellen Kierstine Hansen født Sonne, født 2. jan. 1778, død 5. maj 1817*. Stele Nexø-sandsten på kasseformet plint. I forsiden en indfældet oval marmortavle, som er svær at læse, med kursivindskrift og i et halvcirkulært gavlfelt en reliefhugget marmorvase. 168 cm høj. Ved tårnets sydside. Gift med skipper, købmand og strandingskommisær Jeppe Jørgen Hansen (1769-1823). Ellen Kirstine og Jeppe Jørgen Hansen havde en søn: Herman Jørgen Hansen, der blev gift med Margrethe Marie Holst, datter af Svanekekøbmanden Jeppe Holst. De fik en søn, der døde 2 år gammel. Hans gravsten er nr. 20 på Svaneke Kirkegård.

11) ..... *Jespersen begravet i november 1820, henved 80 år gammel*. Den næsten ulæselige gravskrift gælder sandsynligvis byfoged Niels Jespersens enke: Barbra Marie Dam, som er født 27. febr. 1740 i Åkirkeby og døde 27. okt. 1820 i Nexø. Se Epitafium nr. 1, som er en mindetavle for hendes mand. Her redegøres vedr. familien, inkl. hendes 4 sønner. Bartha Marie Dam var datter af borgerkaptajn i Åkirkeby Chr. Pedersen Dam og Bartha Phillipsdatter Rasch, datter af Phillip Rasch, som er stamfader for den bornholmske Raschslægt og hvis

gravsten er opstillet som nr. 1 i Rønne kirke, læs her mere om Raschfamilien. Se også minde-tavle nr. 3 samme sted. Stele 180 cm høj, stærkt forvitret. Skulle findes ved nordfløjens øst-mur, hvor jeg ikke fandt den.

12) *Anne Margrethe Boss, født den 21. juni 1774, død 24. jan. 1821.* Enke efter Herman Boss (1760-1816), præst til S. Peders Kirke (begravet i Pedersker. Se hans gravsten nr. 2 på Peder-sker Kirkegård) og datter af Herman Magnus Sonne og Bertha Cathrina Sonne f. Dam. Mag-nus Sonne var den gang Neksøs største jordbesidder og søn af Knud Hansen Sonne, hvis gravsten er nr. 8 og hans hustru Kirstine Ibsdatter er nr. 1. Herman Boss var født i Rønne, hvor hans far var tobakshandler. De fik en datter Anna Margrethe Caroline Boss, der blev gift med sognepræst Johan Jensen Rutsker-Hasle. En anden datter Bertha Cecilie Boss døde 13 år gammel og ligger begravet sammen med moderen og formodentligt også en søn Peder Dam Boss (1801-1870). En datter Agnethe Marie Boss blev gift med skipper Rasmus Casper Munch, se hans gravsten nr. 19. Randprofileret Nexø-sandsten, 175*98 cm, med kursiv. Pla-ceret i hjørnet mellem tårn og våbenhus.

13) *Peter U.W. Knauer – Læge og Landphysicus her på landet- født den 15. marts 1765, død 7. oktober og begravet ved siden af sin tidligere afdøde hustru.* Klassisk formet stele, 170 cm høj, på kasseformet plint. Indskrift med kursiv. Ved skibets sydside. Stammede fra Ditmarsken var læge i Nexø fra 1795 til sin død i 1821.

14) *Ulrica Elon(ore) Am(alie) Markmann, født Grundtvig, byskriver A. Markmanns hustru, begravet 29. okt. 1821, 46½ aar gammel.* Sandstenstavle 170*72 cm med kursiv. I forsiden er fremspringende foroven afrundet felt med relief af 3 egestammer over gravskriften. Rejst op ad nordfløjens østmur på en firkantet plint. Andreas Markmann (1773-1826) var først prokurator i Rønne, senere byskriver i Nexø. Ulrica og Andreas Markmann fik en søn Jørgen Vilhelm Markmann, som blev sognepræst, men fun-gerede ikke på Bornholm, var i Åkirkebykredsen valgt som kredsens repræsentant i den grundlovgivende forsamling.

15) *Bager J. J. Gjerov, født 14. september 1761, død 8. december 1825 og Johanne C. Gje-rov født Hals, født 28. marts 1775, død 18. februar 1859.* Randprofileret sandstenstavle, 70*55 cm . Ifl Bornholms Kirker stod den oprindeligt på gravsted indhegnet med støbejerns-gitter med indskriften ”L.J. Ertmanns familiebegravelse 1855” . I dag er dette sløjfet og gitte-ret fjernet. Men Ertmanns gravsten findes, og lænet op ad denne findes denne gravsten beva-ret sydøst for koret.

J.J. står for Jochum Jakob Gjerov og hans kone hed Johanne Christiane Hals. Jochum var først gift med Else Cathrine Dam, død 1801. Giftede sig med Johanne Cathrine 5. okt. 1802. Med sidstnævnte fik han datteren Johanne Margrethe Gjerov, som giftede sig med Lars Juul Ert-man.

16) *Fru K.K. Berg død 18, marts 1828 40 aar gammel, efterladende sig mand og 5 børn.* Randprofileret Nexø-sandsten. 168*84 cm med oval skriftfelt og hjørnerosetter. Sydøst for koret.

Er hustru til Hans Berg nr. 30.

17) *Skipper Hans Pedersen Schiøth, født 1770, død 28. april 1828 og hustru Karen Kierstine Schiøth, født Stibolt, født 3. april 1789, død 14. september 1847.* Randprofileret sandsten, med kursiv. Sydøst for koret.

18) *Kirkevæрге Rasmus Jacobsen, født 23. sept. på 15. selvejergaard i Ibsker, gift med Cecilia Catharina Larsdatter 12. juli 1820, død i Nexø 7. juli 1830.* Randprofileret Nexø sandsten, med kursivindskrift i ovalt felt og hjørnerosetter. Sydøst forkoret. der findes 2 ens sten, den ene er en fornyet kopi.

Catharina Larsdatter er født i 1780 i Ibsker og død 4. marts 1849 i Nexø, da Rasmus Jacobsen døde i 1830, giftede hun sig igen i 1831 med Knud Hansen (1776-1846), som var født på 20 vg i Klintby i Ibsker. Se omtalen af hans gravsten nr. 32.

19) *Skipper Rasmus C. Munch, født 25. marts 1798, død 1. febr. 1831.* Stele af Nexø-sandsten, 200cm høj, med kursiv. Firkantet sokkel med stor hulkehl foroven, profileret gesims og halvcirkulær gavlf med Gudsøje i stråleglans. Ovalt skriftfelt på forsiden. På bagsiden religiøs indskrift. På kirkegårdens sydøstre del.

Rasmus Casper Munch blev 21. dec. 1829 gift med Agnethe Marie Boss, datter af Herman Boss og Anne Margrethe Sonne, hvis gravsten er nr. 12, se omtalen her. Agnethe blev i 1835 gift 2. gang med skibsfører Hans Davidsen, hvis far Mads Davidsen har gravsten nr. 21 på Svaneke Kirkegård, se her om slægten Davidsen.

20) *Mette Marie Sonne, født Tamdrup, kaptajn Hans Sonnes enke, født den 30. maj 1756, død 15. sept. 1831.* Randprofileret Neksø-sandsten, 175*85 cm, med kursiv. Stenen har buet overside, ophøjet skriftfelt og i hjørnerne rosetter. Anbragt på en ramme af sandsten ved tårnets sydside ved siden af sin mands gravsten nr. 8, se omtalen her.

Mette Tamdrup var datter af sognepræst i Pedersker Mikkel Jacobsen Tamdrup.

21) *O. Chr. Saxtorph, sognepræst i Nexø og Bodils menigheder i henved 40 aar, død 9. juni 1833 i sit 72. aar og hustrue Johanne, født Borch, død 28. marts 1831.* Stele af Nexø-sandsten, 192 cm høj, med kursiv. Stelen som har skrå sider og ovalt skriftfelt, står på en firkantet sokkel og bærer et klassisk formet topstykke. Ved foden en urne med navnet *Carl Fr. Grove*. På kirkegårdens sydøstre del.

Saxtorph fik en datter, der giftede sig med købmand Herman Jacob Sonne og med ham fik hun en søn Hans Chr. Sonne, der i 1866, startede den første brugsforening i Danmark i Thisted, hvor han var præst. Se omtalen under Jacob Sonnes gravsten nr. 39.

22) *Karen Kirstine Wilhelmsdatter, Peder Hansens Tømmermands enke, født 14. april 1759, død 17. jan. 1834, levede i ægteskab i 28 aar og i enkestand i 28 aar.* På bagsiden senere tilføjet *Karoline K. Møller, født 7. nov. 1817, død 6. juli 1858, K.J. Møller, født 15. juli 1833, død 5. juni 1863.* Stele 190 cm høj, med kursiv. Hulkehlprofileret fodstykke og pyramideformet topstykke med kugle på spidsen. Sydvest for koret.

23) *Købmand og borger i Neksøs Anders M. Munch, død 18. maj 1836 i sit 68. aar, og hustru Ane Cathrine Munch, født Rasmusdatter, død 18. nov. 1835 i sit 72. aar. Hun indgik først ægteskab 1786 med skipper Rasmus Casparsen, død 16. okt. 1796, og var siden gift med købmand Munch i 38 aar.* Sandstenssteele 250 cm høj, med kursiv. Stelen har ophøjet skriftfelt og rosetter i hjørnerne, højt fodstykke med bossage, som på forsiden omfatter en niche med en

olielampe, æggestavsgesims og klassisk formet topstykke med en slange, som bider sig selv i halen. På kirkegårdens sydøstlige del.

Hans fulde navn var Anders Marcussen Munch.

24) *Margrethe Munch født Birch, født 15. aug. 1759, død 29. sept. 1837 efterladende sig mand og fem børn.* Sandstensstele 178 cm høj med kursivindskrift i ovalt skriftfelt. Stelen står på et firkantet fodstykke og krones af et klassisk formet topstykke over en æggestavsgesims. Ved søndre kirkegård.

Margrethe var først gift med landmand Jacob Jespersen (1771-1798), som var søn af byfoged Niels Jespersen (se epitafium nr.1) og Bertha Maria Dam, se sten nr. 11. Blev gift 2. gang med Marcus Munch (1771-1853), der var bror til Anders Marcussen Munch, se hans gravsten nr. 23.

25) *Kaptajn M. A. Holm født i Nexø 20. Aug. 1784, død samme sted 3. febr. 1838.* Derunder er tilføjet: *en 23. årig datter Caroline E. Holm nedlagdes her den 7. april 1840* og på bagsiden: *Christiane A. Holm nedlagdes her i sit 37. aar, den 28. jan. 1860.* Sandstensstele 208 cm høj, med kursiv på forsiden og versaler på bagsiden. Stelen som på forsiden har relieffer af en antik lampe og en laurbærkrans, står på en kasseformet og foroven aftrappet plint og bærer en halvrund fremspringende gavlfeltet. Ved nordfløjens østmur.

26) *Knud Diderik Sonne, født 18. nov. 1768, død 14. april 1839.* Randprofileret Nexø-sandsten, 187*90 cm, med buet overside, ovalt skrivefelt og hjørnerosetter. Indskrift med kursiv. På sandstensramme. Ved tårnets sydside.

Ugift. Var søn af købmand Herman Magnus Sonne i Nexø (1749-1808). Hans søster var gift med købmand Sophus Jacob Winsløw, se sten br. 29.

27) *Mariane Sophie Gether, født 28. juli 1804, død 6. maj 1842.* Tavle af Nexø sandsten. 57*90 cm, med kursiv. Op ad nordre kirkegårdsdige.

Hendes fødenavn var Struck og blev 24. juni 1831 gift med by- og herredsfoged i Nexø Jens Johan Gether (1802-1885). Efter Marianes død i 1842 giftede han sig i 1843 med Barbra Petra Jespersen, datter af sandflugtskommissær Peder Dam Jespersen, som blev begravet på Søndre kirkegård i Rønne, se hans sten nr. 6 her. Men også her på Nexø kirkegård er bevaret mange gravminder over hendes bedsteforældre tanter og onkler, f.eks. Epitafium 1, sten 11, 24, 34 og 35.

28) *Tidligere skibsfører, senere konsul og strandingskommissær Hans Caspar Hansen, født i Nexø 13. okt. 1804, død smst. 3. dec. 1842, og hustru Anna Marie, født Holm, født i Nexø 12. dec. 1804, død smst. 1. dec. 1842.* Dobbelt stele af sandsten, 194 cm høj, med kursiv. Stelen står på et profileret fodstykke, har over indskriften to laurbærkranse i relief og afsluttes foroven med et støbejernsornament bestående af akantusslyng og kors. På gravsted indhegnet med støbejernsgitter i kirkegårdens sydøstlige del. Det er deres barnebarn, der ligger begravet på Svaneke kirkegård, sten nr. 20.

29) *Skibskaptajn og købmand Sophus Jacob Winsløw, født d. 6. jan. 1793, død d. 30. maj 1843 efterladende sig hustru og ni børn.* Randprofileret Nexø-sandsten, 170*86 cm, med buet overside, ovalt skriftfelt og hjørnerosetter. Indskrift med kursiv. På sandstensramme ved tårnets sydside.

Hans far havde været missionær på Grønland. Jacob var gift med Martha Marie Sonne (1793-1852). Hendes oldemor er Kierstine, som har gravsten nr. 1.

30) *Købmand og borger i Nexø Hans Berg, født 27. juni 1790, død 5. juni 1843 fra hustru og seksbørn.* Randprofileret Nexø-sandsten, 172*85 cm, med ovalt skriftfelt og hjørnerosetter. Indskrift med kursiv. Sydøst for koret ved siden af 16 og 33. 16 er hans hustru og 33 en søn.

31) *Kammerråd Henning Petersen, inspektør ved Frederiks Stenbrud, født 12. nov. 1771, død 1846 og hustru Helene... Petersen født 1796, død 1855.* Stele af Nexø-sandsten, 170 cm høj, på kasseformet fodstykke, foroven afsluttet af en trekantgavl kronet af et marmorkors. Indskrift med kursiv, forneden stærkt forvitret. Øst for nordre kirkegårdslåge. Udover at være inspektør ved Frederiks Stenbrud var han også løjtnant og landmåler.

32) *Knud Hansen, født 10. marts 1776, død 23. maj 1846.* Randprofileret Nexø-sandsten, 190*95 cm, med oval skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. På sandstensramme sydøst for koret.

Knud Hansen er født på 20 vg i Klintby, Ibsker, blev 10. sept. 1831 gift med Cecilie Kathrine Larsdatter (1780-1849), som først var gift med kirkeværge Rasmus Jacobsen, 15 vg. Tingfogedgård i Ibsker, se hans gravsten nr. 18. Knud Hansen er søn af Peder Nielsen og Cathrine Malene Hopp, som først var gift med Knud Hansen, som havde overtaget fæstet af 20 vg, som han købte på kongelig auktion i 1744, se hans gravsten nr. 5 på Ibsker Kirkegård. Den Knud Hansen, som denne sten tilhører, er således opkaldt efter hans mors 1. mand, der døde i 1772.

33) *Købmand i Nexø Andreas Berg, født 28. april 1815, død 25. juli 1851.* Rå tilhugget sandstensstele med reliefhugne vedbendblade, kronet af marmorkors og due (som ikke findes mere). Indfældet marmortavle med versaler. Sydøst for koret. Se også sten 16 og 30, formodentlig hans forældre.

Efterfølgende gravminder er ikke medtaget i Danmarks kirker Bornholm, men da personerne er død før 1850, er de medtaget her. Der findes muligvis flere, men er svære at læse.

34) *Her hviler Christian Jespersen Christian Jespersen, amtmand over Bornholm. Rid. af Dbg. og Dbm., død i sit 71 de Aar. 30. marts 1837.* Sandstensstele 195 cm høj. Står sammen med sin hustru nr. 35 ved søndre kirkegårdslåge.

Christian Jespersen var søn af by- og herredsfoged Niels Jespersen. Læs om familien ved epitafium nr. 1, hans mors gravsten er nr. 11. Christian Jespersen var den første født på Bornholm, som i 1809 blev midlertidig amtmand på Bornholm og fra 1815 fast amtmand, hvor han afløste amtmand Tårup, forinden var han by- og herredsfoged i Nexø, hvor han havde afløst sin far i 1793, samme år han blev gift med den tidligere amtmand Herbergs datter Elisabeth Catharine (1769-1830). Hendes gravsten er nr. 35. På sin 70 års fødselsdag 30. aug. 1836 ramtes han af en hjerneblødning og døde ½ år efter. Christian bar en sirlig paryk med stiv sløjfebunden nakkepisk fra Chr. d. 7. tid. Han havde bopæl i Nexø.

35) *Her hviler amtmandinden Catharine Jespersen, født Heiberg, død i sit 61 de Aar, d. 21 de juli 1830.* Samme slags sten og placering ved siden af nr. 34, som er sat over hendes mand amtmand Chr. Jespersen, se omtalen her. Hun var datter af nordmanden amtmand Christian

Heiberg(1736-1801), se hans omtale under Epitafium nr. 3. Hendes moder var ligesom hende selv også født i Norge Ane Margrethe Först, hvis gravsten er nr. 9, se omtalen her.

36) *Hans Cunrad Kofoed af 34 sg, død 1829* .... Er svær at læse, er mrk. nr. 637. Profileret sandsten, ca. 190*95 cm. Ud fra gården 34. sg og navn, mener jeg at den er rejst over Cunrad Kofoed 34 sg Lauegaard, Aaker, f. 1767 og død 6. jan. 1829 blev gift med Gjertrud Gregersdatter (1764-1840). Boede på Lauegård i Aaker, som siden 1761 havde været i slægtens eje. – Fik bl. a. en søn major Hans Madsen Kofoed, som i 1848-52 var valgt til folketinget i Åkirkebykredsen. Denne søn overtog Lauegård, hvor han døde. Hvorfor hans sten er havnet på Nexø kirkegård har jeg ikke fundet ud af. Stenen er placeret i kirkegården sydøstre hjørne.

37) *Jeppe Thuesen, født 21. juni 1799, død 21. juni 1842*. Sandsten med ophøjet ovalt skriftfelt med rosetter i hjørner ca. 190*95 cm. Anbragt i kirkegårdens sydøstre hjørne-

38) *Denne Sten og Steed tilhører Hans Ipsen og hans Arvinger. Anno 178? Bk 1745*, og et våbenskjold, som er vanskeligt at beskrive. Grå sandsten, ca. 190 * 95 cm

39) *Herman Jacob Sonne, Consul og Købmand i Nexøe, født 16. juli 1787 og død 26. juli 1841*. Sandstenstavl øst for koret.

Herman Jacob Sonne deltog også som kaperkaptajn, men i juli 1810 blev han selv taget til fange, der måtte betales en større bod for at få ham og hans medfanger betalt fri. Var også strandingskommissær i Nexø. Han var gift med Johanne Dorthea Saxtorph, som var datter af sognepræst i Nexø Ole Chr. Saxtorph, se hans omtale ved sten nr. 21. Herman Jacob og Johanne Dorthea fik en søn Hans Chr. Sonne som blev sognepræst i Thisted, hvor han i 1866 oprettede den første brugsforening i Danmark

Aakirke og gamle kirkegård.

Epitafium fra 1652. Fyrretræestavle 82*63 cm, i enkel. profileret ramme med tunget kontur, foroven en gesims med æggestav og tandsnit. På tavlen findes en naivt malet, nu stærkt afskallet korsfæstelsesgruppe, som af en religiøs frakturindskrift adskilles fra 2 persongrupper forneden; til højre et ægtepar med to børn, det ene i vugge, til venstre står samme par ved en vugge, men omgivet af en større børneflokk, to sønner og 3 døtre. Hertil slutter sig den sidste del af indskriften. *Anno 1652 den 25, febr. Haffuer Jens Hansøn bekosted denne Taffle*. På våbenhusets østvæg.

Gravsten i Våbenhus: Den lybske høvedsmand 1556-73, Sweeder Ketting og hans to hustruer, Johanna, død 13. maj 1568 og Thalia død 9. okt. 1572. Figursten af rødlig kalksten. 240*156 cm, med relieffraktur. Størstedelen af stenen optages af 3 figurer i højt relief, en ridder mellem 2 kvinder, stående i rundbuede arkadenicher, hvoraf den midterste er størst. Ridderen er i fuld pladeudrustning og bærer kårde ved siden; hjelmen står ved hans fødder. Kvinden er ensartet klædt i lange, højhalsede kjoler med små pufærmer. Under figurerne tre rektangulære felter indrammet i en rundstav på de 3 sider med ligeledes reliefhugne hjelmede våbenskjolde, Ridderens i midten er lodret delt og viser et halvt møllehjul og en halv rose, hvorover 2 drueklaser; den ene kvindes våben, som er et træ med rod, den andens 3 krenelerede tårne, to over et. I stenens hjørner findes runde felter med evangelistsymbolerne i relief. Gravskriften er plattysk Gravstenen lå oprindeligt i koret over en muret gravplads og indeholdt 3 lig.

Sweder Ketting , der var lybsk foged på Hammershus boede på den tidligere herredsfogedgård Vallensgård i Aaker. Han sørgede for en istandsættelse af Aakirke, bl.a vidner kalkmale-rierne på de tidligere buegange herom. Det skulle også være ham, der forsynede tårnet med saddeltage, svarende til dem, man mener, at det var ham, der anbragte på Manteltårnet på Hammershus.

Kirkegårdsmonument nr. 1) *Anne Rasmine Pedersen, født i Ipsker sogn på den 21. selvejergaard 18. jan 1717, boede og døde på den 27. selvejergaard i Aaker 12. november 1785, i sit 69 de Aar.* Glat Nexø sandsten, 180*78 cm med kursiv. Henligger nu op ad søndre kirkegårdsdige, vest for lågen, (her ligger 5 gravsten, som er svære at yde, så jeg kan ikke med sikkerhed afgøre, hvilke, der er den rigtige) ved siden af nr. 2, som er hendes mands gravsten.. Anna Rasmine er født 21 sg Sortegård i Ibsker som datter af Hans Jensen, gift med Rasmus Pedersen (se gravsten nr.2). Næsten ulæselig.

2) *Rasmus Pedersen, født på Schousholm i Ipsker sogn 11. febr. 1715, boede og døde på 27. selvejergaard i Aaker 8. jan. 1786 i sit 71 de Aar.* Ituslået rektangulær Nexø-sandsten med kursiv. Ved siden af nr. 1, som er hans kones gravsten. Næsten ulæselig. Se bemærning her. Rasmus Pedersen er født på Schousholm i Ibsker, hvor hans far Peder Rasmussen, antagelig har været ansat. Hans far købte i 1717 27. sg Sandegård i Aaker for 880 sldlr. I 1742 overtog Rasmus og Anne Sandgård, hvor de begge boede til deres død

3) *Cathrine Sophie Henrichsen, f. Dam , født 29. dec. 1789, død 14. jan. 1836. Efterlod mand og to børn.* Stele af Nexø sandsten, 130 cm høj, med profileret gesims og segmentgavl med strålesol. Indskrift med kursiv. Syd for apsis.

Hun var gift med Lars Henrichsen Sorth (1783-1849). Hendes morfar var sognepræst i Aaker Johan Severin Hansen White (1716-1786). Hendes tipoldefar var Philip Rasch, som var stamfader til Raschslægten på Bornholm. Gravsten nr. 1 i Rønne kirke.

Lars Henrichsen Sorths gravsten er placeret ved siden af, men er beskadiget, men mægt til hans kone. På gravstenen står kun Lars Henrichsen, datoerne er svære at tyde –døde i sit 65. år. (1783-1849)

4) *Justitsråd Hans Rømer, født 1770, død 66 Aar gammel 1836. Han var Holtzförster her paa Bornholm fra Aaret 1800-1836, i hvilken Tid den Kongelig Almining ved ham blev indhegnet og beplantet med Skov.* Randprofileret Nexø-sandsten, 174*80 cm, med buet overflade og ophøjet ovalt skriffelt (kursiv), i hjørnerne rosetter. Nu anbragt i kirkegårdens nordvesthjørne.

Var født på Knarregård i Rutsker, den gang kaldet Rømersgård, han havde 7 brødre, som alle fik en militær uddannelse. Blev i 1804 gift med Kirsten Marie Kofoed, født 1779 på Maglegaard i Østermarie, død 88 år gammel i 1867. De fik kun en søn, som allerede døde i 1820, 14 år gammel. En af hans brødre var kaptajn Ole Kofoed Rømer , se hans gravsten nr. 4 på Nyker kirkegaard. Læs mere om Hans Rømer under ; Mindesten i Almindingen.

5) *E.... Kirstine Og ..... d Munch af 45 selvejergaard, født 1756, død 1836.* Rektangulær, randprofileret Nexø-sandsten med forvitret kursivindskrift. Op ad Søndre kirkegårdsdige sammen med 4 andre sten, som alle er svære at tyde..

Hendes navn skulle være Anne Kirstine Marcusdatter Munch, datter af Marcus Jespersen Munch, St. Munkegård i Åker, hvor hun er født, idet hendes far arvede gården i 1753. Hun

giftede sig med Hans Olsen, som var født 1753 på 45 sg Store Duegård i Aaker, som søn af Ole Hansen. Han arvede senere gården og døde i 1799.

6) *Johanne Jensine Heiberg Kofoed, født 5. jan. 1817, datter af sognepræst C.B. Mahler og Christine Prah, gift 30. nov. 1842 med cand. theol. Kofoed, senere kapellan ved kirken, død 29 april 1846. Efterlod sig 2 døtre, den ældste 2½ aar, den yngste 16 dage.*

Brudt sandstenssøjle med profileret firkantet base på kasseformet postament. Samlet højde 200 cm. Indskrift med kursiv. Monumentet står ved vestre kirkegårdsdige.

Johanne var datter af sognepræst i Hasle Constantin Barbye Mahler (Sten nr. 3 på Hasle gl. Kirkegård), hvis far var sognepræst i Aaker Lass Hansen Mahler og hendes mor var Christine Prah og var datter af by- og herredsfoged i Hasle Jens Chr. Jacobsen Prah og Ane Dorthea Bidstrup, hvor Dortheas gravsten er bevaret i Hasle som nr., 4.

Lass Hansen Mahler havde også en datter Ane Cathrine (1728-1787), som var gift med major Andreas Kofoed og de fik en søn Ole Edward Sonne Kofoed, som er den cand. theol. Kofoed, som Johanne bliver gift med i 1842. Han bliver senere sognepræst i Østerlars og gifter sig igen i 1850. De har således fælles bedsteforældre.

7) *Marie Sophie Henrichsen på 2, selvejergaard i Aaker, født 29. april 1826, død 1. maj 1846. Med moder og 2 Søskende samles hun udi graven. Stele af Nexø-sandsten, 135 cm høj, med profileret fodstykke og gesims, hvorover en trekantgavl med slangering på forsiden. Svagt fremspringende skriftfelt. Syd for apsis.*

Hun var datter af Lars Henrichsen og Cathrine Sophie Dam, som ejede 2, sg Dammegaard i Åker.

8) *Lars P. Hansen af 43. selvejergaard her i sognet, født 24. april 1797, død 4. juni 1846.*

Falset Nexø-sandsten, 169*78 cm, med kursivindskrift. Ved søndre kirkegårdsplæce, hvor der ligger 5 gravsten. Hans er nr. 2 fra vest..

43, sg er Soldatergård i Åker. Det fremgår ikke af Kures gårdregister, at han har ejet denne gård.

9) *Majorinde Ane C. Kofoed, født Mahler, født 10. maj 1772, død 23. marts 1847. Gift 1.*

gang med løjtnant O. E. v. Sonne fra 36. selvejergaard (otte børn) anden gang med A. v. Kofoed (én søn). Nexø-sandsten, 166*80 cm, med kursivindskrift. Ved søndre kirkegårdsdige. Ligger for sig selv længer mod vest end de 5 gravsten.

Ane Cathrine Mahler er datter af sognepræst i Aaker Lass Hansen Mahler. Hun er svigermor til Johanne Heiberg Kofoed, se omtalen under sten nr. 6, idet hun i 2. ægteskab får en søn med major Andreas Kofoed (1785-1871), som hedder Ole Edward Sonne Kofoed, der som cand. theol. bliver gift med Johanne Heiberg Kofoed. 1. gang er Ane Cathrine gift med løjtnant Ole Hansen Edwardsen Sonne (1768-1810), med hvem hun får otte børn. Han har arvet 36. sg Risegård i Åker. Hvor mand nr. 2 flytter ind. Ane Cathrine er også søster til sognepræst i Hasle Constantin Barbye Mahler, se sten nr. 3 i Hasle.

Knuds Kirke.

1) *Michel A. Ancher, født 25. dec. 1759 på den 22. Selvejergård i Knudsker sogn, død 6. jan.*

1836. Stele af Nexø-sandsten 186 cm høj med oval indskriftsplade (kursiv), æggestavsgesims og gavl med akroterier. Vest for tårnet.

Michel Andersen Ancher, der var født på 22, sg Smørbygaard i Knudsker, som søn af Anders Hansen, giftede sig 1785 med Elisabeth Pedersdatter (1769-1855) fra Blykobbegaard i Nyker. Han overtog Smørbygård i 1787. De blev bedsteforældre til helten fra Dybbøl løjtnant Johan Peter Ancher (1837-1870), f. på St. Almegaard i Knudsker og de blev oldeforældre til skagensmaleren Michael Peder Ancher (1849-1927) født på 1 vg Frigaard i Rutsker.

2) *Kaptajn L. Kure, født 22. febr. 1781, død 15. juli 1840 og hustru A. K. Kuure, f. Rügter, født 4. marts 1783, død 12. sept. 1861.* Stele af Nexø sandsten, 152 cm høj, med kursiv. Stelelen står på en profileret sokkel og krones af et topstykke med gavl. Syd for kirken.

Lars Nielsen Kure er født på 44, sg Lille Gadegård i Vestermarie blev i 1821 gift med Ane Kirstine Rügter. Lars var forinden i 1805 gift med Gundel Kirstine Jensdatter Birch, født på 14 sg Brandsgård Knudsker og død 1820 i Knudsker. I 1808 overtog de Brandsgård, her boede han også med kone nr. 2

Ny Kirke.

1) Romansk af granit, 127*68-72 cm. Midt på den let buede overflade et stort kors i relief. Ligger uden for våbenhuset.

2) Rimeligvis fra 1300-erne, Nexø-sandsten 178*99-81 cm med randskrift af næsten helt udslidte reliefminuskler. To af stenens hjørner er afbrudt, i de to andre findes cirkelfelter, vistnok med evangelisttegn. Skulle have stået i våbenhuset, men findes ikke der.

3) *Sognepræst Jens Nielsen, kaldet til sognet 8. okt. 1620, død d ? marts 1648, gift i august 1627 med Hyldeborre Hans Datter, død den 16??.* Grå kalksten 190*115 cm med fordybede versaler. Stenens øverste halvdel optages af et meget naivt opstandelsesrelief, og i hjørnerne er ovale felter med relieffer af evangelisterne (hoftestykker). Religiøs randskrift på Latin. I våbenhuset.

Jens Nielsen Jenum født ca. 1590. Gift 1. gang med Kirsten Clausdatter død i Nyker 162?, datter af Claus Hermansen. Gift 2. gang 27. august 1627 med Hyldeborre Hansdatter Gudbjerg, datter af sognepræst Gudbjerg Hans Gamalielsen. 1. hustru var først gift med Poul Pedersen Kofoed, søn af proprietær Peder Kofoed og Inger Pedersdatter, Kofoedgaard i Østermarie. Poul Pedersen Kofoed var borger i Stralsund.

4) Muligvis fra 1600-erne . Grå kalksten, 209*1460 cm. Stenen ligger med bagsiden opad som trædesten foran våbenhuset.

5) Fragment af grå kalksten i døråbningen ?

6) *Præstens hustrue, Anna Margrethe Sommer, f. Bernholdt, født 9. April 1760, gift 18. Juli 1780, død 12. Sept. 1806* Randprofileret Nexø-sandsten , 175*87 cm, med fordybet kursiv i ophøjet skriftfelt. I hjørnerne rosetknopper. Stenen hviler på sin oprindelige sandstensramme. Sydøst for kirken. Anna Margrethe var datter af sognepræst (1742-1781) i Nyker Peder Truelssen Bernholdt og Margrethe Marie Seest Anna Margrethe blev gift med sin fars efterfølger (1782-1812) Peder Sommer født i Bodilsker 1750, som søn af degn Mogens Sommer. Hendes mands gravsten er den næste nr. 7.

7) *Sognepræst Peder Sommer født paa Boels Degnegaard 1750, død 24. Okt. 1812.* Stenen svarer til sten nr. 1, som er sat over hans hustru Anna Margrethe Bernholdt. Se omtalen under sten nr. 1. Findes ved siden af nr. 1.

8) *Hans Ipsen født 24. april 1774 (jeg tror det skal være 1764 og død 1819), død paa 2. selvejergaard 23. ? 1812.* Randprofileret Nexø-sandsten, 180*84 cm, med kursivindskrift. Stenen er brudt i 2 stykker og findes nu i kirkegårdens sydøstre hjørne. Hans Ipsen (1764-1819) var ejer af 2. sg Dalegaard i Nyker. Var søn af Jep Andersen 18. sg Klemensker. Gift med Ane Cathrine Holst, (1768-1850) der stammede fra 43 sg i Klemensker. Flyttede til Dalegård fra 29 sg Bjerregård i Klemensker.

9) *Ole Kofoed Rømer Kaptajn og Chef for Bornholms 4. Infanterikompagni, født på Rømergaard i Rutsker sogn 1777, død på Aabyegaard i Nyckjer sogn 1842.* Randprofileret Nexø Sandsten, 190*97 cm. med fremspringende hjørnerosetter og ovalt ophøjet skriftfelt med fordybet kursiv. Findes på kirkegårdens sydvesthjørne sammen med sin kones gravsten.

Ole Kofoed Rømer er født på Rømergaard, nu Knarregård i Rutsker, som søn af Anders Chr. Rømer og Karen Kirstine Kofoed. Ejede en overgang 57. sg Kofoedgård i Vestermarie, som var hans mors fødegård, den solgte han til sin bror, skovridder Hans Rømer (se hans gravminde nr. 4 på Aakirkes gl. kirkegård). Boede på 23. sg. Østre Aabygård i Nyker. Her førte han en kamp mod sandflugtskommissær Peder Dam Jespersen, fordi denne hindrede ham i at hans kreaturer kunne græsse i sandflugtsområdet. Blev 1802 gift med Margrethe Kirstine Kofoed (1706-1870. Ole Kofoed Rømer døde 14. marts 1842.

10) *Sandemand Hans Kofoed, født paa 13. Selvejergård i Nylarsker sogn 19. dec. 1767., boede paa 18. Selvejergaard i Nyckjer sogn, hvor han døde 16. april 1826.* Randprofileret Nexø sandsten, 190*97 cm, med ovalt ophøjet skriftfelt (kursiv) og fremspringende hjørnerosetter. Opstillet ved klokketårnet.

Hans Kofoed giftede sig i 1798 med Elisabeth Willumsdatter Sommer (1771-1853) datter af Mogens Willumsen Sommer, som i 1797 købte 18 sg Holmegaard i Nyker for 4000 sldlr. I 1807 overtog Hans Kofoed Holmegaard. Hans Kofoed var søn af Jens Hansen 13, sg Vestergård i Nylars købt for 700 sldlr, som han overtog i 1785 og sælger i 1808, hvor han er flyttet til Dalegård i Nyker

11) *Thomas Bernhard From, født 16. juni 1795, død 23. juni 1831.* Randprofileret Nexø-sandsten, 168*80 cm, med ovalt ophøjet skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. Oversiden svagt buet.. Opstillet ved klokketårnet.

Thomas blev gift d. 28. august 1824 med Marie Magdelene Arboe (1794-1872). Hvis far er urmager i Rønne. De har fælles bedstefar i sognepræst i Klemensker Thomas Jacobsen From (1669-1771) Men ikke fælles bedstemor. De boer på 27. sg Bukkegård i Nyker

12) *Anders Bendtsen Kofoed, født 10. dec. 1800 paa 27. Selvejergård i Nyckjer sogn, død 10. dec. 1843 paa 24. Selvejergaard i samme sogn.* Sandstensstele, 145 cm høj, med fordybet kursiv. Øverst er et forsænket halvcirkulært felt med strålesol. Kirkegårdens sydøstre hjørne. Anders Bendtsen Kofoed er søn af Casper Henrik Kofoed 27 sg Bukkegård i Nyker.

I 1828 blev Anders gift med Lovise Petra Kofoed (1800-1886) datter af Thomas Kofoed Ladegaard i Klemensker. De har begge fælles oldefar i sognepræst i Klemensker Thomas Jacob-

sen From, ligesom ved sten nr. 11, hvor han var bedstefar til begge. I 1828 køber de 24. sg. Vester Åbygaard, hvor han dør i 1843..

Vestermarie Kirke

1) *Lars Mikkelsen født i Vestermarie 1736, død 14. okt. 1798 på den 42. Selvejergaard i hans 62. Aar. Randprofileret Nexø-sandsten, 166*83 cm, med delvis ulæselig kursiv. Midt på stenen en kronet oval medaljon (laurbærkrans) og i hjørnerne blomster. Henlagt nord for kirken. Lars Michelsen gifter sig med Jens Isachsens enke Ane Kirstine West (1750-1789) og derved gifter han sig til 42 sg. Stensgård. Efter hendes død gifter han sig igen med Karen Kirstine Holst (1762-1835), som overlever ham og gifter sig igen i 1799 med Hans Bendixen (1755-1813). Alle boer på 42. sg., men det bliver en søn af Lars Michelsen og Karen Kirstine Jens Larsen Holst, der overtager 42 sg. I dag er stenen beskadiget, så man ikke kan læse navnet.*

2) *Elisabeth A. Bohn, død paa et besøg i Vestermarie sogn 5. april 1845 i sin alder af 74 aar. Gift to gange, først med borger og snedker Hans Mogens i Aakirkebye, siden med gaardmand Lars Jørgensen i Pedersker sogn. To døtre i live. Randprofileret Nexø-sandsten, 153*80 cm, med kursivindskrift i ovalt skriftfelt. I hjørnerne rosetter. Stenen ligger på sin oprindelige sandstensramme syd for apsis.*

Ikke medtaget i Bornholms Kirker-

3) Grovt tilhugget lagdelt sandsten , 80*80 cm. Nord for kirken. Indskrift: *Abraham HansSøn ..... Anno 1520..... forneden et skjold. Resten ulæseligt. Primitive versaler. Findes reg på Bornholms museum med en fin tegning Hvor det oplyses, at stenen er fundet ved Ellebygård 1875 og 2 nov 1883 tilladelse til at flytte stenen til Vestermarie kirke. Der findes et kort på Bornholms Museum, som om den fandtes her, incl. tegning.*

Nylars Kirke.

1) *Gravsted for Hr Kancelliraad Henrich Lorentz Schiødtz, født i Holbeck 1714, Blev Student 1735, Toldskriver i Trundheim 1745. Proviantforvalter paa Christiansøe 1749, død på sin tilkøbte Gaard Sellesborg i Nylars sogn 28de April 1774. Den afdøde til velfortjent Ære mindes Pladsen kjøbt af Kirken for 100 Daler, Samt Begravelsen undrettet og bekostet af hans efterlevende Enkefrue Michelle Otilia Stibolt, en Datter af Kommandant Stibolt på Christiansoe. Som.. og .. hinanden Kier hafte her i Livet. Vor Siel hos Gud vor legem her vi ønsker samlet blive. Dette ønsk blev opfyldt 8. juni 1812. Neksø sandsten med karnisprofileret kant, 188*108 cm, med kursiv, lagt ovenpå en karnisprofileret sandstensramme, hvormed gravminedet har fået en form, som en lav sarkofag. Samlet højde ca. 55 cm. Ved korets nordside. Michelles forældre ligger begravet på Chr. Øes kirkegård.. Hun havde en søster Charlotte Hedvig, der blev gift med Hermann Bohn Wolfsen, se gravsten nr. 3 på Svaneke kirkes våbenhus. I forbindelse med omstøbning af Nylars kirkeklokke i 1797 skænkede enken 100 sletdaler. På klokken står, at klokken blev støbt i 1797, og omstøbt 1882. På klokken står også, at hendes gave blev givet til omstøbning af klokken, antagelig er klokken også omstøbt i 1797, idet hun dør i 1812, og derfor ikke give en gave i 1882.*

2) Her nedlagdes Støvet af *Hans N. Holm, født 15. Septbr. 1795, død 27. Nov. 1848, i 27 Aar var han dette sogns Skolelærer og Kirkesanger gennem 27 Aar. På bagsiden: Her nedlagdes Støvet af Skolelærer Holms Hustrue K.K. Rasmusdatter, hun fødtes 9. Aug. 1797, død 6. April*

1848 (10 børn). Stele af Nexø-sandsten, 188 cm høj, med smuk kursivindskrift (hustruens gravskrift står på bagsiden). Stelen står på et aftrappet postament, har øverst på forsiden en laurbærkrans i relief og afsluttes med en halvcirkulært gavlfod med strålesol. Vest for kirken. Hans Nielsen Holm er født i Hasle. Sten nr. 4 sat over 2 af deres sønner.

3) *Gaardejer Hans Sonne Schou af 17. Selvejergaard i Nylars, død 22. Nov. 1830 39 Aar gammel med sin Hustru Dorthea Christine Jensen, død 29. Maj 1850, 61 Aar gammel, og Deres børn Cathrine Elisabeth Sonne, død 8. Juni 1837, 21 Aar gammel, Hans Sonne død d. 14. Maj 1839, 21 Aar gammel, Dorthea Christine Sonne død 10. Juli 1846 20 Aar gammel og Johanne Cathrine Sonne, død 7. Juni (resten ulæselig). Stele af Nexø-sandsten, 157 cm høj, på profileret fodstykke. Øverst en svungen gavlfod med slyngværk på forsiden. Indskrift med kursiv. Vest for kirken.*

Hans Sonne Schou var søn af Sejer Hansen Schou, som ejede 17.sg Dammegård i Nylars, som i 1819 overtages af Hans S. Schou, som i 1813 gifter sig med Dorthea Kristine Jensdatter (1789-1850), datter af Jens Olsen 14-16 sg Kjøllegaard i Nylars.

4) *Brødrene M. Holm født 6. nov. 1824, død 23. dec. 1848 og Niels Peter Holm, født 28. okt. 1826, død 7. maj 1850. Stele af Nexø-sandsten svarer til sten nr. 2, som er deres forældre. Skulle være placeret på kirkegårdens nordre del. Men jeg kunne ikke finde den på kirkegården.*

Klemens Kirke.

1) Under koret af den gamle Klemensker kirke fandtes et muret gravkammer, hvor adels- og frimandsslægter fra sædegårdene Baggeård og Simlegaard, senere også ejere af Simlegaard lå begravet sammen med deres familie. Bl.a. landsdommer Peder Hansen Uf (1536-96) og hans hustru Mette Hans Datter Myhre, det var 2 frimandsslægter, der her mødtes: Uf-slægten og Myhre-slægten. Der begge stammer fra skånske adelsslægter. Deres stolelæger findes besvaret i den nye kirkes tårnrum. De boede på Simlegaard. Havde samlet over 50 bornholmske garde. Se også under: Gravsten i Rønne Kirke, der er forsvundet. hvor man kan læse om deres våbenskjolde på den gamle kirkeklokke i Klemensker.

2) Gravsten formodentlig fra 1300-1400 tallet. Blev første gang registreret i 1819, hvor den stod på kirkegården. Den er senere blevet flækket og indmuret i tårnet, hvor den blev genopdaget i 1881. Nu findes den på korets udvendige nordmur. Forneden på stenen et bomærkeskjold med indskriften *Anders*, efternavn kan ikke tydes.

Ruths Kirke.

1) *Michel Olsen, menighedens lærer, sognepræst o. 1612-32. Grå kalksten, 118*87 cm, med fordybede skråversaler. Forneden læses datoen 19. februar 1632. Stenens eneste udsmykning er en dobbelt rammestreg. Nu henlagt i det afgravede dige nord for klokketårnet.*

I Bornholms kirker kaldes han som nævnt ovenfor, men i præstetavler VS 1,rk bind 39 kaldes han Mikkell Olufsen Borryngholm. Her mener man også, at han måske efterfølger sin bror Lars Olufsen på Borryngholm, som er den første kendte præst i Rutsker: 1609?-1612 og hans far var sognepræst i Vestermarie Ole Larsen Skåning. Men hans far hed Olsen, jeg læser også gravskriften som Olsen. Mikkell Olsen giftede sig med en datter af borgmesteren i Næstved. Med hende fik han en søn Mads Mikkelsen Borryngholm, der blev præst i Nylars fra 1654 til

1665. det år en del af kirkens mur faldt ned. Efter Michel Olsens død 19. febr. 1632 kom den næste præst til at hedde Jens Hansen Sode, som giftede sig med hans enke, og de blev stamforældre til den bornholmske Sodeslægt. De fik 4 sønner og 2 døtre. 3 af sønnerne var samtidig præst i hver sin rundkirke og samtidig var den ene datter gift med Morsing, der var præst i Nylars rundkirke. Jens Hansen Sode døde af pest i 1654 og blev efterfulgt af frihedspræste Poul Ancher, der giftede sig med Sodes yngste datter.

2) *Bondemand Hans Jørgen Kloe, født paa 2. selvejergaard 24. maj 1793, død paa 21. Selvejergaard 15. august 1850* Neksø-sandsten, 135*78 cm, med kursiv indskrift i ovalt felt. Rosetter i de øverste hjørner. I diget syd for klokketårnet. Er svær at tyde. Årstallene i Bornholms kirker, må være tydet forkert. Jeg har rettet tallene, som jeg læser dem i kirkebogen. Hans J. Kloe er født på 2. sg Tornegård som søn af Jørgen Olsen Klo (1735-1806) og Bodil Clausdatter (1757-1825). Giftede sig i 1820 med Ane Kirstine Pedersdatter (1796-1864), som var datter af Peder Andersen Rasch, (1764-1837), som ejer 21 sg Bakkegaard, som Hans J. Kloe overtager i 1822 og boer her til sin død, hvor enken køber gården videre til 1856, hvor en søn overtager den. Hans kone Ane Kirstine f. Rasch er en efterkommer af Philip Rasch, det er hendes tip,tip oldefar, se gravsten nr. 1 i Rønne Kirke.

3) *M. P. Funch, født 1847, død 1849 på den 42. Selvejergaard.* Rektangulær Neksø-sandsten med fordybet kursiv i ophøjet skriftfelt. I diget syd for klokketårnet. Kunne ikke læses. Han var søn af Lars Sejer Funch, som i 1836 var blevet gift med Marie Margrethe Larsdatter (Mortensen). De overtog 42. sg Jydegård efter hans far, samme år de blev gift.

4) *Jørgen Kofoed Rømer, født 7. juni 1802, død 29. nov., 1850.* Neksø sandsten, 70*51 cm, med fordybede versaler. I øvrigt som gravsten nr. 2. Bornholms kirker skriver, at han er død 1850, men jeg tror der skal stå 1859, så han burde ikke være med her. Han far Chr. Andersen Rømer, er bror til skovridder Hans Rømer. Jørgen var gift med Karen Marie Sonne. De boede på 10. vg. Bjørnegaard i Klemensker. Kunne ikke læses.

Ols Kirke.

1) *Ærlig og velbyrdig mand Truidt Myre, død på Myregaard Alle Helgensdag,* Af årstallet har man kun kunnet læse et 4 tal, gætter på 1574, idet hans bror, der var kannik i Lund, dør i 1575. Hans far hed Hans Peder Myhre og boede på Fuglsangsgaard i Ibsker (6vg), i dag hedder den Østre Klintebygaard. Han får 3 sønner og en datter. En af disse sønner er Truid Myhre, som udover at eje Myregården i Olsker, også ejer St. Myregaard i Nylars. Søgte i 1552 at lægge hele Arnager fiskerleje ind under sin gård i Nylars, men han tabte sagen- Er også nævnt 1551 i forbindelse med en retssag i Malmø. Han dør uden at efterlade sig sønner, så hans gårde går i arv til hans søster Mette Hansdatter Myregårde, som også arver familiens øvrige gårde, da alle brødre dør uden at efterlade sig sønner. Ingen af hans gårde blev sædegaarde, da familiens sædegaard var St. Myregaard i Aaker, som hans bror Peder Myhre boede på, men den arves også af hans søster Mette. Hun gifter sig med landsdommer Peder Hansen Uf på Simlegård. Se under gravminde 1 Klemens Kirke.

Rødlig kalksten, 193*92 cm med degenererede reliefmuskler. I hjørnerne primitivt hugne evangelisttegn i cirkelfelter, som er forbundet med skriftbånd. På stenens nedre halvdel findes 2 udslidte våben med vesselhorn som hjelmtegn. Desværre er det ikke til at se, hvad våbenene forestiller. Myhreslægtens våben er 3 Myrer og har vesselhorn. Det kunne skimtes som 3

myrer i venstre skjold, men det er svært at se motivet i det højre. Hans mor tilhørte Halsslægten, hvis våben er en kongekrone, også forsynet med vesselhorn.

2) *Chresten Klavsens søn, Peder Chrestensen paa Hallegaard død sept. (dec) 1582. Stenen er dateret 1584.* Itubrudt, grå kalksten, 47 cm bred med degenererede reliefminuskler foroven og langs randen. Under indskriften to bomærksskjolde. Er meget utydelige. Men Køllerslægtens våben er med vesselhorn og en halv lilje. I våbenhusgulvet.

Faderens fulde navn er Chresten Klavsen Køller. Hans bedstefar hed Hans von Køller og var en adelsmand og ridder fra Pommeren, som er født o. 1500 og stamfader til den bornholmske Kjølberslægt, St. Hallegaard i Olsker er familiens sædegård. Chresten Klavsen Køller er gift med Margrethe Uf, som er datter af landsdommer Mogens Uf (1499-1565), som er en efterkommer af høvedsmand på Hammershus. Johs.. Lavesen Uf (1340-1407). Margrethe Uf har 4 brødre: Mester Peder Uf ejer sædegården Skovsholm, som i alt består af sædegårde i Ibsker. Da han dør uden arvinger, arver Margrethe Skovsholmsgodset og fæste af Kannikkegårdsgodset. Broderen Phillip henrettes for at have dræbt sin bror, og den 4. bror dør ugift.

Kjøllerslægtens våben er med 2 vesselhorn og en halv lilje. Margrethe Uf, ved jeg ikke, hvad våben hun brugte, hendes far Mogens Uf tog navnet Uf efter sin mor, men brugte sin fars våben 3 agern på rad. Hans far hed Oluf Thuesen og blev henrettet o. år 1500. Ufslægtens våben er en sparre, som senere bruges af de "adelige" Kofoeder i Rønne-slægten. Desværre er stenen nu så slidt, at man ikke kan se hvilke våben, der er anvendt.

3) Ifl Thura side 107: Anno 1590 den 16de Febr. er begravet Vellærde Mand *Ingvar Christensen, Provst på Bornholm og Sognets Herre i St. Ols og Allinge Menigheder.* Gullig sandsten, 186*82 cm, med meget uregelmæssig kontur. Indskrift med primitive reliefminuskler isprængt versaler. I hjørnerne er primitivt hugne evangelisttegn i fordybede cirkelfelter, som er forbundet med skriftbånd. Midt på stenens nedre halvdel findes en medaljon med ituslået bomærksskjold omgivet af en versalindskrift: "*vive memor leti*" (Du som lever, husk du skal dø). Stenen som er brudt i 2 stykker og 1756 lå uden for våbenhuset, står nu i våbenhuset. Ingvord Christensen var præst i Olsker-Allinge fra 1578-90. 1588 provst på Bornholm. Han blev efterfulgt af Søren Bjerg, se sten nr. 4.

4) *Sognepræst Søren B, død 2. april 1613.* Uregelmæssig gullig sandsten med store fordybede versaler. Under indskriften et skjold med dødningehoved og initialerne SB. Foroven mangler et stykke af stenen. Opstillet ved klokketårnets østmur.

Søren Bjerg, som var hans fulde navn, afløste Ingvord Christensen, se sten nr. 3 i 1590 og var præst i Olsker-Allinge indtil sin død 1613. Var gift med Maren Lauridsdatter, som døde 1642 i Olsker. Hun giftede sig med eftermanden Niels Andersen Juul. Se sten nr. 8. Man har således bevaret gravsten i Olsker for præsterne 2, 3 og 4 på præstetavlen.

5) *Sognepræst Hans Marcher, (død 24. XI, 1798) og hustru Ane Margrethe, født Sørensen død året før.* Randprofileret rødlig Neksø-sandsten, 188-128 cm, med kursivindskrift henvendt til læseren. I hjørnerne blomsterbuketter. Rejst ved klokketårnets nordside.

Hans Eilersen Marcher er født 25 sept. 1751 i Bergen. Fra 1787 til 1798 sognepræst i Olsker Allinge gift med Ane Margrethe Sørensen f. 1770 og død 3. nov., 1797 i Olsker. Han efterfølges af Jørgen Landt, se sten nr. 6.

6) *Sognepræst Jørgen Landt, født 1752 og død 1804, "Naturens alvorlige Gransker, Retfærdigs og ordens strænge Iagttager, Sand Christendoms oplyste lærer, De Trængendes Talsmand.*

De Lidendes Husvaler, Menneskehedens Ven” Randprofileret rødlig sandsten, 180*94 cm, med kursiv. Ophøjet, ovalt skriftfelt med en simpel vase foroven. Rejst ved klokketårnets nordmur.

Efterfulgte i 1799 Hans Marcher, se sten nr. 5 og fortsatte til sin død i 1804 som præst i Olsker-Allinge. Gift med Anna Hedvig Djurhus (1770-1841)

7) *Mogens Andersens søn, Nicolaj Bidstrup, født 5. ....* Resten af indskriften er forsvundet sammen med stenens nederste del. Rødlig sandsten 42 cm bred med fordybet fraktur. I våbenhusgulvet. Fra o. 1800.

8) Itubrudt grå kalksten, 128 cm lang, med udslidt versalindskrift. I våbenhusgulvet. I 1600-erne ? Den er måske identisk med den sten, som Thura på side 106 omtaler lå midt på kirkegulvet: *Anno 1635, den 14. jan. døde Hæderlige og Vellærde Mand Niels Andersen Juul, var sognepræst til St. Ols og Allinge kirker.*

Niels Andersen Juul, født i Jylland 15? Sognepræst i Olsker-Allinge 1614-1635. gift med Maren Lavridsdatter, forgængerens enke, se sten nr. 4.

9) Itubrudt, sandstenstavle med bomærker. Ved søndre kirkegårdsdige. Det eneste man kan se i dag er et skibsanker, som måske er bomærke for en af præsten Poul Anchers efterkommere. Hans datter Margrethe Poulsdatter, gift med borgmester i Hasle Morten Hermansen Bohn, brugte et Anker som bomærke i sit sølvtøj. (Skiftet efter deres datter Barbra Bohn viser dette med en tegning) Er ikke omtalt i Bornholms kirker.

Rø Kirke.

1) Af indskriften kunne i 1882 læses : *An(no) d(omi)ni MCCCXLIX .. a:s . ...aia in pace requiecat* (I Herrens år 1349.... han hvile i fred). Gråbrun, grovkornet kalksten, 240*142cm, med majuskulindskrift langs kanten . Midt på stenens øverste halvdel er hugget et bomærke og i øverste venstre hjørne en korsblomst. Stenen, der nu er Itubrudt, skal oprindeligt have haft sin plads i korgulvet. 1882 lå den uden for kirkedøren, men opstilledes samme år i tårnrummet, hvor den stadig findes.

2) Itubrudt, grå kalksten med fordybte udslidte versaler. I de øverste hjørner er to forsænkede cirkelfelter med kerubhoveder, i de nederste rosetter. Under indskriften ses timeglas og dødningshoved samt 2 skjolde, det ene med initialerne PSFD, mens kun et A er synligt i det andet. Rimeligvis fra 1600erne. Jeg har ikke fundet stenen. Bornholms kirker omtaler ikke, hvor den fandtes den gang.

3) Randprofileret grå sandsten, afbrudt foroven, 87 cm bred, med skriveskrift. Af navnet ses kun initialerne MID. Den pågældende formodentlig en kvinde, er født i Øster Larsker Sogn 1771 og død 20. aug. 1800. Midtfeltet indrammes af rokokkoagtige grene i indskriften er fremstillet et brændende hjerte mellem to stjerner. I hjørnerne findes blomsterrosetter. På syddigets indskråning.

4) *Anthonette Hjorth, datter af præsten Hr. Lars Hjorth i Aakjer, født 1743, gift med pastor J.M. Hjorth 1739, død 13. nov. 1825.* Randprofileret rødlig sandsten, 177*86 cm, med buet overside og kursivindskrift. Ved søndre kirkegårdsdige.

Anthonette Larsdatter Hjorth er født i Åker, hvor hendes far Lars Nielsen Hjorth var sognepræst. Hendes mand Jens Michael Pedersen Hjorth var sognepræst i Rø 1758-1779. Fra 1779- 1795 sognepræst i Ibsker-Sveneke. Anthonette dør først i 1825 og er antagelig flyttet tilbage til Rø, hvor deres søn Peder Rasmussen Hjorth (1771-1841) var blevet sognepræst i 1821-1841. Hans gravsten er nr. 8.

5) *Ellen Marie Kjøller, født på Kjøllergaard i Rø Sogn, døbt 15. juli 1800. konfirmeret 5. Okt. 1823, død 1. Sept. 1827.* Rødlig sandsten, 182*83 cm, med ovalt skrivefelt (kursiv og hjørnerosetter. Ved søndre kirkegårdsdige. Hun døde 27 år gammel var datter af Hans Hansen Kjøl-ler(1742-1821) og Ellen Elisabeth Hansdatter Lund. Hans Hansen var født på Kjøllergaard, som han overtog. Ellen var født på 17 sg Bondegård i Rø.

6) *Jørgen Larsen , født i Rø sogn 8. juli 1758, død på 4. selvejergaard i samme sogn 4. jan. 1829.* Som sten nr. 5. Ligger antagelig ved søndre kirkegårdsdige, hvor flere sten på grund af overgroet med mos er ulæselige. Når stenene er ens skyldes det nok, at Jørgen Larsen var gift med Ellen Kirstine Marcusdatter (1761-1833). Hun var søster til Ellen Marie Kjøller mor-mor. Ellen Kirstine var født på 4 sg Brøddegård, som de købte af hendes forældre.

7) *Barbra Christine Christians Datter , død på 5. selvejergaard i Røe sogn 16. dec. 1832 46 aar gammel.* Randprofileret, rødlig sandsten, 159*82 cm, med kursivindskrift og stjerneblomster i hjørnerne. Samme placering og bemærkning som nr. 6.

Barbra Christine Kure, født 1785 og død 1832, var datter af Christian Hansen Kure på 5. sg Lynggård, som datteren overtog. Hun var først gift Med Peder Jensen Lyngborg (1733-1812). I 1812 giftede hun sig med Niels Hansen Lind (1783-1852)

8) *Sognepræst Peder Rasmus Hjorth, født 7. maj 1771, død 14. august 1841.* Randprofileret grå sandsten. 179*77 cm, med ovalt ophøjet midtfelt (skriveskrift) og hjørnerosetter. Opstillet ved tårnummets nordmur ?.

Peder R. Hjorth er søn af sognepræst Jens Michael Hjorth, som var sognepræst i Rø og senere Ibsker. Hans mor var Anthonette Hjorth, se videre under hendes gravsten nr. 4 her i Rø. Peder R. Hjorth blev i 1835 gift med Cathrine Marie Thiesen (1800-1840), datter af major og bager i Allinge Hans Vilhelm Thiesen og Bertha Kierstine Dam, hvis tipoldefar var Phillip Rasch, hvis gravsten er nr. 1 inde i Rønne kirke.

9) Udateret, uregelmæssig sandsten 162*76 cm, med versalindskrift: *Ellen P. B.* Antagelig ved søndre kirkegårdsdige. Se bemærkning ved sten nr. 6

Østerlars Kirke.

Epitafiemaleri: over sognepræst Jørgen Jensen Sode, død 27. juni 1700, hustruen Maren Hansdatter Ancher og børnene Jens, Herman og Margrethe. Oliemaleri på lærred, nu 85*112 cm, i ny ramme. På billedet holder Jørgen Sode en bog, på hvis venstre side læses ”*Chriti Kors er vor Ære.* På bogens højre side et kors i et hjerte over hustruens navn. Se billede side?. Jørgen Sode og Maren Ancher lå begravet inde i kirken under billedet. I hendes hovedtørklæde var indkniptet guldtråde, som i dag kan besigtiges i et skab i våbenhuset. Jørgen Jensen Sode var søn af sognepræst i Rutsker-Hasle, Jens Hansen Sode og Michel Olufsens enke, se hendes 1.mands gravsten nr. 1 i Rutsker. Jørgen Jensen Sode var sognepræst i Østerlars-Gudhjem 1672-1700. Giftede sig i 1673 med Maren Hansdatter Ancher, der var enke efter

forgænger Oluf Nielsen Sonne (1626-1672) med hvem, hun blev stammomder til den bornholmske Sonneslægt. Hun var søster til sin fars efterfølger i Rutsker-Hasle, den kendt præst Poul Ancher, som derved blev dobbelt besvogret med Jens Hansen Sode, idet han var gift med Sodes søster. Af de 3 børn døde Margrethe 13 år gammel. De 2 drenge blev begge indskrevet til undervisning ved Københavns universitet, hvilket var sjældent for en bornholmer den gang. Jens blev senere degn, vist nok i Aaker og Hermann blev sognepræst i Nylars. Han blev gift med Antonette Marie Müller, der var datter af landsdommer Ancher Anthoni Müller og Margrethe M Hesler, se deres gravsten nr. 5 på Svaneke kirkegård. Jørgen Jensens Sode afløser i Østerlars blev Poul Anchers søn: Jørgen Poulsen Ancher (1673-1718).

Gravsten 1) *Præsten Henrik Greser, død S. Marcus aften 1370.* Gotlandsk kalksten, 200*128 cm, med stærkt slidt randskrift (fordybende majuskler) mellem 2 streger. Løffler har i 1883 læst indskriften således: ”*Anno d(omi)ni MCCCLXX in vig(i)tia Marci ewa(n)geliste o(biit) d(omi)n(u)s Hi(n)ricus Gresci(?)or(ate) p(ro)eo*” (på evangelisten Sct.. Marcus-aften (25.april) i Herrens år1370, døde hr. Henrik Gresei, bed for ham. Midt på stenen har været indridset en fremstilling af en præst med kalk i venstre hånd og den højre opløftet til velsignelse. Underkalken et bomærke, som kan skimtes i dag. I de 2 hjørner er indhugget fire li-gearmede kors, i det 3. et malteserkors, mens det 4. er glat. Opstillet i våbenhuset. Indtil 1882 lå det på kirkegården.

Gudhjem gamle Kirkegård.

1) *over den agtbare og velfornemme Hans Olsen Høgh, født 4. dec. 1723, død 30. sept. 1775.* Neksø-sandsten, 160*72 cm med fordybende versaler. Ligger i græsset foran alteret. Kan ikke læses.

2) *Friderich Kofoed, født 3. jan. 1808, død 13. jan. samme år.* Randprofileret Neksø sandsten, 83*51 cm, med fordybet skriveskrift på oval skrift tavle, som er ophængt i bånd og omgives af laurbærgrene.. Op ad østmuren i den gamle kirkes kor.

3) i 1903 fandtes i en grav på kirkegården en lille regelmæssig trekantet sten, ca. 25*20*8-10 cm tyk med indskriften ”*HUV KHK D 1812.* Ligger nu på alterbordet i ruinen. Der findes yderligere 2 sten af samme størrelse med initialer og årstal

4) Mindetavle over 11 finske søfolk, som med deres skibe *Dygan* og *Alexander*, forliste ved Gudhjem 22. maj 1840. Granittavle, 45*90 cm, opsat på kirkeruinens vestmur på hundredårsdagen for forliset.

Østermarie Kirke

Epitafium (se figur nr. ?) Over frihedshelten Jens Pedersen Kofoed med familie. Storstykket indeholder et maleri (olie på træ, 102*89 cm) af Jens Kofoed, hans 2 hustruer og 24 børn, tolv drenge og 12 piger. Over persongruppen ses Kofoeds våben mellem hustruernes våben. Den 1.hustru indeholder et grønt træ, det andet en blomst (Akeleye). I postamentet står med opfrisket fraktur: *Anno 1653 d. 3. nov. er Hans Ko. Ma. velbestaltet Capitain, velædle og mandhafte Jens Kofoed Pedersøn kommen udi Ectheskab med Erlig Dyderig og Gudelskende Møe Margrethe Zandersdatter og lefvede de tilsammen udi 27 Aar, afilede 21 børn. Anno 1678 den 28. July hensof hun udi Herren i hendes alders 43. Aar 10 Uger og én Dag. Anno*

1680 den 19. Juny er Velædle Herr. Capitainen andengang kommen udi Ehteskab med Erlig og Velbyrdig Jomfru Elisabeth Accaleye og har Gud deri Ehteskab med 3 børn velsignet. Bemærk, at Accaleye benævnes Velbyrdig, hvilket viser, at hun er ud af en adelsfamilie. Hun kommer fra Skåne. Hendes morbror er Major Chr, Maccabæus, som har giftet sig med enken på Skovsholm. Maccabæus bliver i 1545 dømt til landsforvisning, men bliver benådet efter 3 år. Accaleye gifter sig igen med major Claus Hansen Kofoed fra 23. sg Kofoedgård i Østermarie. De bosætter sig på Maglegård i Østermarie. som Jens Kofoed fik som kaptajns gård, da han i 1658 udnævntes til Kaptajn. Senere gav kongen ham lov til, at han og Accaleye kunne bo her så længe de levede. Bemærk på maleriet, som er ophængt på nordvæggen i den nye kirkes skib, at de børn, som døde før Jens Kofoed har et kors over hovedet. Jens Kofoed var søn af borgmester Peder Kofoed, St., Almegaard, Rønne, også han blev landsforvist i 1645 og døde et år efter i Lübeck.

Gravsten 1) Lagdelt, grå og rødlig kalksten, 150*89 cm, med primitiv hugget versalindskrift: *Døde HP i den 43. Gaard 1684.* Øst for den nye kirkes apsis.. Han hed muligvis Hans ....? og var gift med Anna Laursdatter og boede på 43 sg St. Hallegaard. (Kures gårdregister)

2) Natursten, granit, 150 cm høj, med bomærke. Har form som en bautasten, ligger i græsset mellem runesten og ruinen.

3) *Karen Knuds Datter, født 13. juni 1756, kom i echteskab den 17. maeti 1775 med velagte mand Anders Michelsen paa den 22. Selvejergaard i Østermarie sogn, død 28. septemb. 1781.* Randprofileret Neksø sandsten, 148*83 cm, Øst for ruinens apsis.

Hendes mand var sandemand Anders Michelsen (1746-1824) på 22 sg Sjølegård i Østermarie. Anders Michelsen havde først arvet 21 sg Ypnadstedgård efter Michel Pedersen. Karen er hans 1. ægteskab. 2.gang gifter han sig med Margrethe Jensdatter fra 9. sg .

4) *Anders Jeppesen i 10. Selvejergaard, død i sin alders 67. Aar, den 17. marts 1801.* Randprofileret Neksø sandsten , 155*86 cm, med skriveskrift. Øst for ruinens østvæg.

I Kures gårdregister og slægtstavler kaldes han Anders Ipsen (1734-1801), hans far hed Jep Andersen og bedstefar også Anders Ipsen. Alle ejede 10 sg Munkegård i Østermarie. Denne Anders Jeppesen giftede sig i 1768 med Elsebeth Pedersdatter (1749-1770), datter af P. Michelsen 8 sg Øm.

5) *Morten Jensen, død 24. Febr. 1825 paa sit Arvesæde, den 16. Selvejergaard i Østermarie Sogn, i sin Alders 48. Aar.* Stele, 136 cm høj, med kursivindskrift. På forsiden et ovalt skriftfelt og hjørnerosetter, bagsiden er glat. Nord for ruinen. Det er hans søn, der har næste gravsten nr. 6.

Morten Jensen (1776-1825) er født på 16. sg. Randkløvegård, som er gået i arv i flere generationer. Gifter sig i 1802 med Karen Kirstine Thorsen (1785-1844) datter af Peder Thorsen og Kirstine Sonne. Hun overlever ham og gifter sig igen i 1825 med Peder Alexander Tranberg, som stammer fra Gudhjem Med Maren Kirstine fik Morten en søn Peter Sonne, efternavn efter mormor, denne Peter Sonne overtager ved hendes død i 1844 Randkløvegård. .

6) Her hviler Ynglingen *Jens P. Mortensen, død på den 16. selvejergaard her i sognet 28. Nov. 1825, i en alder af 19 Aar.* Sandstensstete 135 cm høj med oval skrifttavle. Nordøst for ruinen.

7) *Maren K. Pedersen, født 19. Marts 1785, død 1. Febr. 1844.* Neksø sandsten, med profilet kant, buet overside og ophøjet skriftfelt (kursiv). Øst for ruinens apsis,

8) *Helene Christine Kofoed, født paa Søegården her i sognet 9. Okt. 1829, død 24. Okt. 1844.* Randprofileret Neksø sandsten, 149*74 cm, med hjørnerosetter. Øst for ruinens apsis. Hun var datter af Jens Kofoed (1788-1839) gift 1818 med Susanne Jensdatter (1799-1865)

Sten, som ikke er medtaget i Danmarks kirker Bornholm.

9) *Herunder er begravet Erlige Weledægie H P ..? Niels Olsen og Præst udi Østermarsker og Provst på Bornholm som hedensofnede i Herren Den 21. October Anno 1621. Gud give ham alle Tro Christne den glædelige Opstandelse på den yderste Dommedag.* Forneden omridset af et skjold, hvor indholdet ikke kan tydes. Rødlig sandsten, 200*108 cm, med dobbelt ramme-
mestreg. Med fordybde versaler. Opstillet i ruinens kor.

I Bs bind 39 1 rk om præstetavler kaldes han provst Anthon Olsen, født i København. Blev i 1616 tillige med sin hustru genstand for et brutalt overfald af smeden Sv. Holm, død i Østermarie 21. oct. 1621. Præst i Østermarie 1609 (1607) – 1621.

10) Grå sandsten, 205*106cm. Stenen er forsynet med mærker fra evangelist symboler i cirkelfelter i de 4 hjørner, der har været fremstillet i kobber. Rammeskift mellem symbolerne: Peder Kofoed og Hustru har gifed og ..... Denne Steen og Steed Anno Domini 1593. Forneden Anno 1585 den 19. August Maaned døde Salig Peder Kofoeds Hustrue. Tydningen må tages med forbehold, da den er svær at tyde. I midten er mærker af 3 kobberplader, den første havde initialerne PK (Peder Kofoed), og hans våben en Kofod (klov). Den næste havde initialerne EHDG (Elsebe Hans Datter Gagge) og Gaggelægtens våben. Den 3. kobberplade havde initialerne IPHD (Inger Peder Hans Datter) og Myreslægtens våben. Gravstenen lå oprindeligt foran alteret i Østermarie Kirke, hvor Peder Kofoed og hans 2 hustruer lå begravet. I bogen Bornholms Kirker oplyses, at stenen er bortkommet. Men den er i dag opstillet i den gamle kirkeruins kor.

Det er en spændende sten, der er sat over personer, der repræsenterer 2 bornholmske adelslægtter og en frimandslægt.

Peder Kofoed som var søn af sandemand Poul Kofoed, som regnes for den første ejer af sædegården 23 sg. Kofoedgård i Østermarie, er samtidig stamfader til Kofoedslægtens Østermarielinie. Hans søn Peder Kofoed født 1548 arver Kofoedgård og gifter sig i 1575 med jurisdiktionsråd og hofsinde adelsmanden Henning Gaggens datter Elsebe Henningsdatter Gagge. Hendes moder er datter af den berømte Kames-slægt i Rønne, hun arver Sædegården St. Almegård i Rønne. Hvor hun og Henning Gagge boer. Med Elsebe arver han 4 gårde i Aaker. De får 5 sønner som sammen med moderen alle dør af pest i 1685. Den sidste søn overlever sin mor med et par dage, nok til, at Peder kan beholde sin afdøde kones medgift. Da han nu ejer flere gården foruden Kofoedgård søger han kongen om tilladelse og får sin svoger Jørgen Henningsen Gagge på St. Almegård til at anbefale ansøgningen. Køber Baggegård i Klemensker, som er en sædegård. I 1598 foreligger Chr. d. 4. tilladelse. Han kalder sig nu Peder Kofoed af Baggegaard. Efter sin 1. kones død gifter han sig igen. Denne gang med Inger Peder Hansdatter, datter af adelsmanden Peder Hansen Myhre, som bl. har overtaget sædegården St. Myregården i Åker, som dog går videre til hans søster Mette Hansdatter Myhre. Se videre om Myhreslægten under: Murede begravelser i Klemensker Peder Uf og Mette Hansdatter Myhre. De 3 nævnte våbenskjolde findes afbildet i mit hefter om Bornholms Sædegårde. Læs om Gaggelægten under: Gravsten i Rønne kirke, der er forsvundet.

Med kone nr. 2 Inger Peder Hans Datter får han 9 børn: 1) Poul Borger i Stralsund, 2) Købmand i Kolberg og Rådmand i Rønne og i 1624 borgmester i Ystad 3) Peder overtog Baggegård i Klemensker, 4 og 5) Jørgen og Jacob ved man intet om 6) Bodil blev gift med Christen Laursen borgmester i Røne, men var først gift med Michel Hartvig og blev mor til Poul Hartvig, som blev byfoged i Svaneke. 7) Elsebe, som giftede sig med frimanden Niels Berildsen Gadebygård i Østermarie.

11) Nyistandsat marmortavle med følgende indskrift: Georg Albrecht Kofoed født d. 11. jan 1753 og død som Commandeur i Søetaten og Gouverneur over Bornholm, d. 11. Nov. 1808. Samt hans Hustru Charlotte født Lindholm som var forenet med ham her i livet fra d. 3. april 1798. Hun var født den 20. nov. 1769 og døde 10. juli 1844. Ligger begravet syd for ruinens tårn.

Georg Albrecht Kofoed var kongens generaladjutant. I forbindelse med krigen med englænderne i 1807, blev han udnævnt som guvernør over Bornholm og Chr. Ø. Kom derved til at stå over amtmand Thaarup, hvilket gav problemer. Han blev sendt herover i 1807, men døde allerede i 1808. Hans tipoldefar var Hans Peder Kofoed og var bror til den navnkundige Jens Kofoed, se hans epitafium i Østermarie kirke

12) *Den hædersværdige Olding, sognepræsten Hr, Jacob Peter Prahl fød 6. juli 1737. Offentlig lærer i 50 Aar, død 25. decbr. 1810, blev her nedlagt.* Randprofileret sandsten, 185*95 cm, ovalt ophøjet skrivefelt med kursiv. Rosetter i hjørnerne. Syd for apsis.

Han var sognepræst i Østermarie fra 1792-1810. Var søn af sognepræst i Ibsker-Svaneke Jacob Nielsen Prahl. Startede som kirug i Svaneke. Præstegården i Østermarie brændte 3 gange ved lynild, mens han boede der. Var gift 2 gange, første gang med Hedvig Hermandsdatter Sode, som var datter af Nylarspræsten Herman Jørgensen Sode, (som sammen med bror, søster og forældre er afbildet på Epitafiummaleri i Østerlars kirke, se dette) og Antonette Marie Müller (hendes forældres gravsten er nr. 5 på Svaneke kirkegård Ancher Antoni Müller og fru Hasler). 2. gang gift med Karen Kirstine Sonne, som overlevede ham og giftede sig igen med byfoged Casper Henrik Kofoed. Se Karen Kirstine Sonnes gravsten nr. 12 på Svaneke Kirkegård

13) Groft tilhugget grå sandsten med versaler i randskrift, ca. 105* 87 cm. I randskriften læses: *Denne sten og sted hører EFT.. Arvinger. 1617.*

Ibs Kirke.

1) *Oluf Mortensen og hans Hustrue høre denne ste(n) til anno 1568.* Neksø sandsten, 162*66 cm, med ujævn overflade og uregelmæssigt tilhugget kant. Gravskrift med reliefversaler over og under bomærkeskjold med et kors og en slange. Nu opstillet i våbenhusets sydøsthjørne.

2) *Kirsten Niels Pers Datter.* Sandsten, 78*44 cm, med primitive versaler i den groft behandlede overflade. Foroven et uformeligt skjold med bomærker og initialer. N (spejlvendt) P 1615. Størstedelen af indskriften er ulæselig. I våbenhuset.

3) Fragmentarisk bevaret Neksø sandsten. På midten et groft hugget E M D 1753. Ved klokketårnets nordvesthjørne. Stenene, der ligger her er så slidt, at den ikke kunne påvises.

4) Fragmentarisk Neksø sandsten med næsten helt udslidt indskrift (stejl kursiv): ... *ndersens .... Datter , Født d. 26. August 1737 og .... 61.* På kirkegården, foran våbenhuset, hvor der ligger flere fragmenter af gravsten samt en enkel hel med bagsiden opad (grå kalksten 185*94 cm). Placering samme som 3.

5) *Hans Knudsen*, den delvis ulæselige indskrift slutter med årstallet 1762. Rektangulær granitsten med fordybede versaler. I klokketårnets gulv, lige inden for døren. Der er formodentlig tale om Hans Knudsen f. 1691 på 27. sg i Ibsker, som søn af Knud Olsen og Anna Thor Larsdatter. Hans Knudsen døde 11. juni 1762 og blev begravet i Ibsker. I 1722 giftede han sig med enken på nabogården 20 vg. i Klintby, hun hed Karen Jepsdatter og var født i 1695 på Søndre Gildehus i Ibsker, havde først været gift med Hans Jensen (1655-1722), som havde fæstet på 20 vg. Overtog fæstet sammen med Hans Knudsen, købte 20 vg ved kongelig auktion i 1744. for 97 Sldr. Gården er fortsat i slægtens eje.

6) *Else Mads(datter) Kofoed, født ? ja, 1787, død 6. marts samme Aar.* Itubruds Neksø sandsten med stejl kursiv. Langs kanten er hugget en streg. Ligger i flisegangen mellem kirkegårdsågen og klokketårnet. Stenene her er så slidt, at det er ikke muligt at stedfæste stenen.

7) Neksø sandsten, 75*37 cm, med 2 indhugne kors og en cirkel, hvori årstallet 1790. Ved siden af nr. 6. Samme bemærkning som nr. 6.

8) *Anna Cathrina Olivarius, født Bechmann, sognepræst H. F. Olivarius`s hustru, justitsråd og rådmann J.D. Bechmanns datter, død 21. jan. 1814, 62 aar gl.* Neksø sandsten, 190*92 cm, med kursivindskrift i ovalt felt. Stenen, der har buet overside, bosser i hjørnerne og hulkehl langs kanten, ligger på sin oprindelige ramme af sandsten umiddelbart øst for apsis. Anna Cathrina blev født i København i 1753, hvor hendes far var rådmann. Gift i 1798 med sognepræst Holger F. Olivarius, se hans gravsten, som er nr. 9. Ægteskabet var uden børn.

9) Holger Finchenhagen Olivarius, sognepræst til Svaneke og St. Ibs Kirke, født i Ørslev i Sjælland 17. febr. 1757, død i Ibsker 30. okt. 1815 efter at have været offentlig lærer i 34 aar. Stenen svarer i form og størrelse til nr. 8, som er lagt over hans hustru nr. 2 Anna Cathrine f. Beckmann, se denne. Sten nr. 8 og 9 ligger ved siden af hinanden. Han er født 17. febr, 1757 som søn af sognepræst i Ørslev Johan Holgersen Olivarius. Blev sognepræst i Svaneke-Ibs Kirke 1796 til sin død i 1815. Var først gift med Sophie Magdelene Tillerup (1867-1797) med hende fik han en søn: Johan Finchenhagen Olivarius, der blev by- og herredsskriver i Svaneke.

10) *Poul Peder Ipsen, født paa 5. Selvejergård i Ipsker Sogn 2. Dec. 1834, død 1. Aug. 1836.* Randprofileret Nexø sandsten. 90*62 cm, med rosetter i de øvre hjørner og ovalt skriftfelt (kursiv).

Søn af Hans Ipsen (1794-1882) og Ane Kirstine Bødtker, som stammede fra Slesvig, de boede på 5. sg Brændesgård i Ibsker, som de havde overtaget efter hans far Mogens Ipsen, hvis gravsten er nr. 12,

11) *Johan Christian Melbye, sognepræst til St. Ips og Svaneke, født 16. Okt. 1754, død 3. nov. 1838.* Randprofileret Neksø sandsten, 176*87 cm, med hjørnerosetter og ovalt skriftfelt (kursiv). Opstillet i våbenhusets vestvæg.

Johan Chr. Melbye var sognepræst i Hasle fra 1792-1816 og derefter i Svaneke og Ibsker indtil sin død 1838. Han var født i Odense som søn af postmester Christian Melbye. Blev i 1786 gift med Marie Møller (1750-1809), som ligger begravet i Hasle, se sten nr. 1 på Hasle kirkegård. Der var ingen børn i ægteskabet. Det var Maries 2. ægteskab.

12) *Leuitnant M. Ipsen, født 15. okt. 1758, død 29. jan. 1840.* Randprofileret Nexø sandsten, 154*86 cm, med rosetter i de øverste hjørner og ovalt skrivefelt med smuk kursiv. Syd for kirken.

Ejede 5. sg. Brændesgård i Ibsker. I 1786 gift med Kirstine Hansdatter. Det er deres barnebarn Poul Peder Ipsen, som sten nr. 10 er sat over.

13) *Karl Adolf Købke, født 24. dec. 1804, kaldet til sognepræst for Poulsker Menighed 1. nov. 1832, derfra til sognepræst for Svaneke og Ipsker Menigheder 29. jan. 1839, død den 28. dec. 1840.* Randprofileret Neksø sandsten, 176*89 cm, med ovalt skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. Ved siden af nr. 11 i våbenhuset.

Karl Købke var født i København og gift i 1833 med Susanne Dorothea Ryder (1815-1889).

14) *Ancher Kofoed til Frænnegaard, født 7. nov. 1789, død 14. febr. 1844.* Randprofileret Neksø sandsten, 170*85 cm, med buet overside, rosetter i de øverste hjørner og ovalt skriftfelt (kursiv). Op ad vestre kirkegårdsmur.

Ancher Anthoni Kofoed blev i 1826 gift med Margrethe Kirstine Mogensdatter (1804-1884). Hun gifter sig igen i 1845 med Jesper Larsen Munch.. Deres lille søn ligger begravet under sten nr. 16 og deres datter under sten nr. 17. Ancher Kofoed var født på Frænnegaard, hvor han var søn af Christopher Schrøder Kofoed.

15) *David Borgen, født 3. dec. 1801 kaldet til garnisonspræst paa Christiansøe 31. jan, 1837, til sognepræst for Svaneke og St. Ibs 15. maj 1841, død 2. juni 1845, og Emma Julie Hermantine Borgen, født 24. marts 1844, død 9. sept. 1845.* Randprofileret Nexø sandsten, 174*84 cm, med rektangulært skrivefelt (kursiv) og hjørnerosetter. I våbenhusets vestvæg. David Borgen er født i Ølgod. Gift 1834 med Kirstine Caroline Vilhelmine Hammond.

16) *Carl Lauritz Andreas Munch, født på Frænnegaard 20. febr. 1846, død 2. juni samme år.* Randprofileret Nexø sandsten, 90*57 cm, med kursiv. Sten nr. 14, som er hans mors 1. mand, selv er han søn af Margrethe Mogensdatter og Jesper Larsen Munch, som nu har overtaget Frænnegaard. De har også en lille datter, der er begravet, se sten nr. 17. Hverken sten nr. 16 eller 17 kunne jeg finde.

17) *Laura Caroline-Augusta Munch, født 24. okt. 1847 paa Frænnegaard, død 23. jan. 1848.* Randprofileret Nexø-sandsten, 77*57 cm med kursiv, Hendes bror er sten nr. nr. 16. Jeg kunne ikke finde stenen.

18) I klokketårnets gulv ligger en delvis skjult og Itubrudt Neksø sandsten med groft hugget overflade og forsænket, glat skriftfelt (kursiv). Af indskriften kan læses: *Denne Steen er .....4. Selv. Gaar. Je ... Hanse.* Med så få oplysninger er det svært at finde den rette. Men en mulighed er Jens Hansen, 14 sg Tyskergaard i Ibsker, som døde i 1770.

19) *Poul Kofoed, fød paa Schousholm den 15. Junii 1748 ..... den 16de Decemb. 1796 ... gtesab med Anne Cathrine Kofoed. Neksø sandsten. 156*96 cm med kantfals og reliefhugne*

hjørneblade , indskrift med kursiv. Under gravskriften et fordybet felt med en Kofod, som er Kofoed-våbnet for Østermarielinien, og en utydelig (religiøs ?) indskrift.

Poul Kofoed er født på Scousholm 15 juni 1748 og død samme sted 16. dec. 1796 gift med Anne Cathrine Hopp f. i Østermarie 1756 og død 1802, gift med Poul Kofoed i 1771. Efter Pouls død, giftede hun sig i 1798 med Hans Jørgen Kofoed (1765-1802) som søn af herredskaptajn Hans Pedersen Kofoed (1732-1810) 12. sg Søndregaard i Nyker. Skovsholms næste ejer blev søn af 1. ægteskab Poul Ancher Kofoed.

Bodils Kirke.

1) Romansk gravsten af granit, rektangulær, ca. 150*44 cm, med et svagt reliefhugget processionskors. Indmuret i tårnets sydside. Er man sikker på, at der ikke er runer på andre sider, sammenlign med runesten Østermarie 6?)

2) Neksø sandsten . 138*72 cm, i hvis rått behandlede overflade, der med fordybte versaler er hugget: † ANNO 1709 D Ø S K R D oc hviler herunder. Et hjørne er afslået. Stenen bruges som plade til et bord på kirkegården ved våbenhusets østside.

3) Glat Neksø sandsten , 185*100 cm, med stejl kursivindskrift: *Gudsfrygt, Fromhed, øm Ægteskabelig Fortrolighed, Fader Kierlighed mild Menneske Kierlighed , svigeløs Venskab, uforfalsket Iver og Nidkærhed i det vigtigste Embede, alle disse herlige Christne Dyder blomstrede, blandt os, da den frelste Sjæl oplevede det henvisnede Støv, som gemmes under denne Ærefuld Erindring af vor uforglemmelige Ven, Velbyrdige Hr. Simon Birk Plochros, som indgik til Møye og Uroe den 30de Oct. 1736, fortiente Guds Yndest og Medchristnes Velbehag ved et Dyderigt Levnet i 49 Aar, 20 Uger og 4 dage. Ved hans rolige Indgang til Frydefuld Hvile den 25de Martii 1786 begrædes hans Tab af den ømeste Egte Fælle, af 3de Umyndige, af 2de Meenigheder og af alle Retsindige -, Almagten dette dybe Saar og Almagtens Velsignelse over denne Fromes Sæd Kan alene oprette det synkende Haab, som den sørgende Efterladte, som med varme Taarer velsigne hans minde, væder hans Aske og overlader Konsten den Lykke at forevige Mindet af saa god, saa værdig en Borger. Inger Marie Plochros, fød Lund. Opsat inde på våbenhusets vestvæg.*

Simon Birch Simonsen Plockross var sognepræst i Bodilsker 1778-1786. Var født 1736 i Slagelse. Gift med Inger Marie Lund, der var datter af sognepræst i Vestermarie Hans Jørgen Lauridsen Lund og Inger Thorsdatter Lind. Inger Lund er halvsøster (samme far) til Annike Lund, som er den, der har ladet udføre Epitafium 1 i Poulsker kirke.

4) *Med Tabets Smerte nedsatte her sørgende forældre og fire søstre deres Elskte Eneste Yngling, Hans Christian Saxtorph, født den 6de Januarii 1800, død den 12de Martii 1813. Du kjøn som Vaarens Blomst oprandt, Men ak, saasart Du blegnet og hensvandt. Stele af Neksø sandsten, i eet stykke med skråkantsokkel, profileret gesims og halvcirkulært topstykke med strålesol. På forsiden et fremspringende, ovalt skriftfelt med kursiv, i hjørnerne rosetter. Højde 160 cm. Ved korets sydside, næsten ved syddiget..*

Povls Kirke.

Epitafium

1) *Sognepræst Jørgen Kofoed født 11. nov. 1721, død 25. jan. 1780. Neksøs sandsten 175*90. I en arkade med dobbeltbue, hvis sammenstød smykkes af en kronet kerubhoved. er præsten*

fremstillet i relief omgivet af en bladkrans, holdt af 2 engle, som er midt i en baglæns saltomortale fra hver sin sky. Under relieffet er med stejl skriveskrift hugget indskriften: *Christelige læser. Her ser Du billedet af den flittigste og vindskibeligste Huusfader, den ømmeste Egtefælle, den bedste Fader, den frommeste og gudfrygtigste Christen. Billedet af Sal. Herr. Jørgen Kofoed, født den 11. nov. 1721, Død den 25de Janva. 1780. Denne Kjære Menigheds i 26 Aar aarvaagne Vægter og trofaste lærer, den ømmeste fader til 16 børn, hvoraf de 11ve allerede have modtaget den bedste Fader, den frommeste Christen i Evighedens salige Bøliger, de fem efterleve og ynske ved Overherrens Naade at træde i den frommeste Faders Gudfrygtige Fodspor, den Kiærligste Mage til 2de Egtefæller, hvoraf den ene Abigael Margarethe Poscholan i 13ten Aar har længtes Efter at omfavne sin Siæls Elskede i Evighedens salighed, den anden Annike Margrethe Lund træder i sin Sal. Afdøde Elskedes Fodspor. Jager efter Klenodiet og til evigt Vidne om hendes Høiyagtelse, ømme Kiærlighed og dybe Hjertesorg over det uholdelige tab af sin Værdige Egtefælle væder hans Aske og opreyser dette høytidige Æresminde.* Forneden står billedhuggerens signaturer: *Sculpsit Mickel L. Kjøller* Epitafiet er gråmalet og er opsat på korbuens nordre vange.

Jørgen Kofoed er født i Hasle som søn af købmand Peder Kofoed og Ingeborg Raasmand. Var sognepræst i Poulsker 1753-1780. Blev i 1750 gift i Hasle med Abigael Margrethe Børgezdatter Posckolan (1730-1767), hvis far Jørgen Jensen Poscolan, var sognepræst i Hasle-Rutsker. Blev 2. gang gift i 1767 med Annike Margrethe Hansdatter Lund (1743-1812), som var datter af sognepræst i Vestermarie Hans Jørgen Lauritsen Lund og Kirstine Johnsdatter Plockross, Annike er halvsøster til Inger Marie Lund, se sten nr. 3. Efter Jørgen Kofoeds død i 1780 gifter hans enke Annike sig med eftermanden Mathias J. Carstensen, se Epitafium nr. 2. som er sat over Mathias Carstensen 1. hustru.

2) *Anna Margrethe Carstensen, f. Jansen, født 10. juni 1748, død 31. aug. 1781.* Det 240 cm høje, gråmalede monument består af et profileret fodstykke, hvorover der er rejst en rektangulær tavle med profileret kant. På tavlen er i en kurvehanksbuet arkade fremstillet et sarkofag, på hvilken to sørgende genier sidder med en oval portrætmedaljon af den afdøde mellem sig. I baggrunden stiger en røg til vejrs. På sarkofagens endestykke er en tavle med gravskriften (stejl skriveskrift) som fortsættes under sarkofagens fodstykke. På arkadens postament læses signaturen: *Sculpsit Michel L. Kjøller*, samme stenhugger som på epitafium nr. 1 ovenover. Anna Marie f. Jansen blev i 1780 gift i Frederiksborg Slotskirke med sognepræst Mathias Jørgensen Carstensen (1751-1797), som var sognepræst i Poulsker fra 1780-1788. Han ville ikke kaldes præst, han kaldte sig lærer. Ved et bryllup i Poulsker af 2 uværdige personer, sagde han til brudeparret: I mødes som 2 skabede Øg under en Hvidtorn. Efter Marie var død 1781, giftede Mathias sig med forgængerens enke, Annike Margrethe Hansdatter Lund (1743-1812) se epitafium nr. 1. Mathias og Annike flyttede i 1788 til Bogense, hvor begge ligger begravet.

Kirkegårdsmonumenter:

1) *Pastor Hans Christian Mahler, født 1. april 1760, gift i Aaret 1786, blev fader til otte børn; var Guds Ords lærer i 37 Aar, døde 11. marts 1823. Den efterladte Johanne Christiane White satte ham dette minde.* Stele 164 cm høj, med bredt fodstykke, ovalt skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. Profileret gesims og halvcirkulært topstykke med strålesol. Kirkegårdens nordøstre hjørne.

Hans Christian Mahler er født i Nylars som søn af sognepræst Jens Hansen Mahler. Hans Christian var sognepræst i Poulsker fra 1812 til sin død i 1823. Gift i 1787 med Johanne Christine White datter af sognepræst i Aaker Johan White og Soiphie Seest.

2) *Ancher Anthoni Möller, født 27. juni 1781, død 12. juli 1832, i 9 Aar dette steds præst, siden 28. oktober 1817 Dannebrogsmænd, fader til 4 børn.* Slank stele af Neksø sandsten. 186 cm høj, med halvcirkulært topstykke. Indskrift med kursiv. Kirkegårdens Norødhjørne.

Født i Pedersker som søn af degn i Pedersker Poul Anthoni Müller. Tilhørte Müllerslægten, hvor Landsdommer Ancher Anthoni Müller og Magdelene Hesler er stamforældre, se gravsten nr. 5 på Svaneke Kirkegård. I 1821 giftede han sig med Anna Margrethe Tranberg (1800-1882) datter af gårdejer Hans Hansen Tranberg

Sten som ikke er medtaget i Bornholms Kirker,

3) Sten foran våbenhuset, anvendt som solur. Indskrift svær at læse: .... *Laur's Kruuse 1559*

Peders Kirke.

1) *Erlig velact oc fribaarne mand Jørgen Kofoed til Eskesgaard, død 28. april 1650, og hustrue, Anna Hansdatter, død 31. maj 1633, samt 3 børn.* Grå kalksten, 130*70cm, med fordybede versaler. Indskriften, hvorunder der er et hjelmets Kofoedvåben (et spær for Rønnelinien) flankeres af 2 bruskværksranker. I hjørnerne er rundbuede niches med relieffer af evangelisterne (brystbilleder) over skriftbånd med deres navne. Mellem de øverste er hugget et Jesumonogram og mellem de nederste en bruskværkskartouche Forneden et våbenskjold med vesselhorn som hjelmmerke og med en spar. som er Kofoedslægten af Rønnelinien våbenmærke. Under våbenskjoldet en medaljon med en indskrift, som jeg ikke kunne tyde. Gravstenen, der er brudt i 2 stykker, som nødtørftigt sammenholdes med et jernbånd, er nu opstillet i våbenhuset.

Jørgen Madsen Kofoed er søn af landsdommer Mads Kofoed, som ejede Vellensgård i Nyker og har arvede Eskesgård i Pedersker. Begge gårde er sædegårde og har i dag proprietærstatus. Hans far Mads Kofoed blev landsforvist i 1645 og døde i udlandet 1646. Herefter overtog Jørgen Kofoed Eskesgaard.

2) *Hermann Boss, født i Rønne 10. april 1760, var fra 1779 flere unge menneskers lærer, indtil han 1798 blev sognepræst til S. Peders kirke. Død 15. marts 1816 fra hustru, to sønner og fire døtre.* Randprofileret Nexø sandsten. 175*90 cm. med svagt buet overflade. Syd for koret Herman Boss er født i Rønne som søn af Tobakshandler Hermann Peter Boss. Blev gift i Neksø år 1800 med Anna Margrethe Sonne (1775-1821), datter af Neksøs største ejendomsbesidder Herman Mogens Sonne. Ligger begravet i Nexø, se hendes gravsten nr. 12 på Neksø Kirkegård og læs her om deres børn.. Hermann Boss var sognepræst i Pedersker fra 1798 til sin død i 1816.

3) *Lieutenant Mads Jørgen Jensen, født 24. marts 1775, på den 23. Selvejergaard, død 12. maj 1826 efterladende sig hustru, fire sønner og tre døtre.* Randprofileret Neksø sandsten, 175*100 cm, med buet overside, ovalt skriftfelt (kursiv) og hjørnerosetter. Ved tårnets sydside

Ved siden af ligger en lignende sten over hustruen, *Kirstine Margrethe Jensen, født Kofoed, født 24. aug. 1782, død 11. juni 1872. Efterladende 7 børn.*

Mads Jørgen Jensen, der boede på 23. sg St. Gadegaad i Pedersker var søn af Jens Jensen og Karen Madsdatter Sorth, og har overtaget gården efter dem, var gift med Kirstine Margrethe f. Kofoed, som var datter af Ole Absalonsen Kofoed og Cathrine Mogensdatter, som ejede 8. sg Brogaard i Pedersker. Hendes bedstefar var Absalon Kofoed fra 34 sg. Lauegård i Åker.

4) *Elsebeth H. Hansen ?*, født 1747, bosat paa 13. Selvejergaard, hvor hun døde 31. jan. 1831. Randprofileret Neksø sandsten, 162*72 cm, med kursiv. Findes ikke på kirkegården, med mindre, den er anvendt som gangsti med bagsiden opad foran våbenhuset.

Elsebeth Sivertsdatter (Hansen Møller) skulle hun hedde ifl Kures Gårdregister og være gift med Peder Hansen Møller og de skulle have boet på 13 sg Pedersgård. Overtog gården for et brugspant på 300 Sldr.

Ikke omtalt i Bornholms kirker:

5) Sten, hvor toppen har været anvendt som solur med indskriften: 1585 H H Prest i Pers Kirke . Placeret syd for kirkeskibet.

H H står for Hans Henrichsen, der var præst i Pedersker fra 1584? til 1587. Er det første navn på præstetavlen i Peders Kirke. På Bornholms Museum findes også en sten for Hans Hendricksen. Se Bornh. Museum fra Pedersker Kirkegård nr. 1.

Mindesmærker i Almindingen

1) *Etatsrådsinde Marie Kofoed, født Bohn.*

Dette mindesmærke blev rejst i 1882, portrætmedaljonen er udført af Bissen. Stenen er tegnet af maleren Chr. Zahrtmann, som var hendes broders barnebarn. Hun var født Bohn og var datter af købmand og hospitalsforstander Morten Bohn gift med sin kusine Barbara Kirstine Ancher, udover Marie fik de en søn Jochum Ancher Bohn , der dels af egne midler og dels af midler fra sin søsters 2. mand byggede den første danske skole i Rønne i 1806.

Marie Kofoed blev 1. gang gift med sin fætter købmand i Nexø Jochum Hermann Ancher og fik med ham en søn Hans Morten Ancher, som døde i 1786 10 år gammel. Marie blev født 1760 og døde i 1838. Hendes 1. mand døde i 1786, I 1789 giftede hun sig med brygger og godsejer Hans Peter Kofoed , der var født på Kofoedgård i Østermarie som søn af Peter Jørgensen Kofoed. Hans Peter Kofoed var brygger, grosserer, ejede godserne Åstrup og Holbæk Ladegård, boede på Christianshavn. De fik ingen børn. Hans Peter Kofoed var født i 1743 og døde i 1812. Etatsrådsinde Marie Kofoed gav mange penge til de fattige. Glemte heller ikke Bornholm oprettede mange legater, udover at give midler til den skole, som hendes broder byggede i Rønne, gav hun også midler, så der kunne bygges en skole i Østermarie. Byggede fattighuset på hjørnet af Marie Kofoedsvej og Møllegade, hvor der i dag er opsat en mindeplade for hende. Hun døde sindssyg, turde til sidst ikke gå på gaden, hvor fattige kom og tiggede af hende.

Som datter af Morten Bohn købmandsgården på hjørnet af Krystalgade og Storegade har hun mange spændende forfædre. Hendes bedstefar Hermann Mortensen Bohn f. 1682 gift med Karin Lavridsdatter, der havde arvet købmandsgården efter sin farbror Hans Hjorth. Hermann M. Bohn lod det gamle hospital nedrive og for egne midler byggede han et nyt hospital med hospitalskirke på Legårdsplads, der endnu ikke var bebygget på den østre side. Dette hospital med kirke blev senere inddraget til gymnastiksal som Vestre skoles gymnastiksal, mod at kommunen oprettede et legat.

Marie Kofoeds tipoldefar var Morten Hermansen Bohn, der var borgmester i Hasle og gift med Margrethe Poulsdatter Ancher, datter af frihedspræsten Poul Ancher fra Rutsker. De fik bl. andet en søn Poul Mortensen Bohn, der blev general hos kejserinde Marie Teresia Østrig/Ungarn. Fik også en datter Barbra Mortensdatter, der blev gift med David Wolfsen Svaneke, hvis onkel var Albrecht Wolfsen, David og Barbra fik selv en søn Herman Bohn Wolfsen, som var 4 år i krigstjeneste hos sin onkel, der var general hos Zahr Peter den store, blev senere kommandant på Chr. Ø, byggede forvalterboligen. På Albrecht Wolfsens gravsten i Svaneke kirke, er der indhugget et minde om Hermann Bohn Wolfsen, ligesom hans navn står på en sten indmuret i forvalterboligen på Chr. Ø..

Hendes oldefar var borgmester og købmand Hermann Mortensen Bohn i Rønne. Han var den rigeste mand i Rønne. Døde i 1685. Udover sønnen Morten Hermansen Bohn, borgmester i Hasle, havde han en datter Elsebeth gift med Bornholms rigeste mand, købmand, skipper og borgmester i Svaneke Poul Kofoed. En datter Barbra, der blev gift med skipper Jens Hansen Kofoed, som igen fik en søn, der blev general i 30 år hos Peter den Store i Rusland. En søn Claus Hermansen Bohn, der bliver gift med Lisbeth Markmand, som efter at hende mand druknede 2 år efter, de bliver gift, får landsdommer Mathias Rasch som værge, og hun bliver hans elskerinde, begge forfulgt af August Deckner, men hun vinder til sidst og får ham dømt til lænker på Bremerholmen. Inden hendes mand dør får hun en datter Mette Bohn, som bliver gift med Jes Rasch, søn af Phillip Rasch, som er bror til hendes mors elskerinde Mathias Rasch, som er gift med Kirstine Madsdatter, som er enke efter borgmester Herman Klavsen Bohn. I hendes 1. ægteskab fik hun bl.a. en datter Kirstine Hermansdatter Bohn, som bliver gift med Phillip Rasch, som sammen med sin bror Mathias stammede fra Angel, deres tipoldeforældre var fyrsteslægten von Egmond. Marie Kofoeds tipoldefar var som nævnt købmand Herman Mortensen Bohns, hvis tipoldefar var jurisdiktionsfoged Henning Gagge, som er adelsmand og hofsinde hos Chr. d. 3.

Men også hendes broder Jochum Bohn, har spændende efterkommere. Jochum fik en datter Barbra Kirstine Bohn, som gifter sig med Peder Dam Jespersen, som var skriver i Nexø, De arvede købmandsgården i Krystalgade, men det viser sig, at han er ikke nogen god købmand, vil ikke sælge ulovlige toldfri varer, så han nedlægger købmandsgården og slår sig på landbrug, ejer flere gårde, bl.a. Sejersgård ved Rønne. Er foregangsmand vedr. dyrkningsmetoder m.v., bliver sandflugtskommisær, tilplanter Rønne Plantage, mindesmærke på Tillehøje. Boer stadig i den gamle købmandsgård. Får en datter Laura Pauline Jespersen, som gifter sig med lægen Carl Vilhelm Zahrtmann, som slås for at få bygget et vandværk i Rønne, forærer Rønne springvandet på St. Torv. Får 3 sønner: maleren Kr. Zahrtmann, historikeren og lægen M. K. Zahrtman og havneingeniør Hans Zahrtmann. Også Svaneke's berømte søn Johan Nicolaj Madvig kan takke Marie Kofoed for at hun støttede ham økonomisk, så han kunne studere. Stenen er rejst af Bornholms landøkonomiske Forening med tilskud fra de bornholmske kommuner. Stenen stod oprindeligt på Chr.højs nordre side, men er senere flyttet til nuværende plads

2) Ludvig Ditlev Rogert.

Denne beskedne mindesten, som er den ældste mindesten i Almindingen, er rejst af Hans Rømer til minde om hans ven Ditlev Rogert. Rogert blev landsdommer i 1801. Var en ven af musikken, skrev melodien til Ewalds Kong Christian stod ved højen mast, trykt 1783. Som enkemand ægtede han i 1785 kommandant oberstløjtnant Hans Mikkelsen Nansens datter, der var 16 år yngre end Rogert, købte 1789 Tornbygaard i Klemensker, hvorfor den fik navnet Landsdommergården og gjorde den til syssel med planter, jagt, bøger og musik. Dyrkede hvede, kartofler, kløver og humle, deltog i oprettel-

sen af Kulværk ved Bageå og fajancefabrikken Søholm i Rønne, kæmpede med flyvesandets dæmpning, han døde som enkemand i 1813. Han var den sidste landsdommer under landstinget. Hans Miksels Nansen var den 1. kommandant født på Bornholm i Svaneke i 1723, død 1787 i sin opførte kommandantbolig, der fyldte hele nordsiden af St. Torv i Rønne. Hans M Nansens halvbroder Ancher Anthoni Nansen blev oldefar til Polarforskeren Fridtjof Nansen.

Denne mindesten findes ved at gå ad stien fra Kyllingemoderen ned til den gamle jernbane. Her går man til venstre ca. 50 m til en ny bro, gå over denne op ad skrænten, heroppe til højre findes Rogerts mindesten

3: Hans Rømers Mindeobelisk.

I 1893 rejste en taknemmelig efterslægt en granitobelisk for Almindingsens skaber skovridder Hans Rømer i hans gamle planteskole. Hans Rømer var skovridder fra 1800-1836. P. Hauberg en kendt forsker af Lilleborg og Hammershus, fik ikke lov til at indhugge Wilhelm Bergsøes vers til Rømers pris på mindestenen, men det blev i stedet indhugget på klippesiden ved Fuglesangsrenden, som vi senere vender tilbage til. På mindestenen står: Med dygtighed og stor udholdenhed forenede han den varmeste kærlighed til den virksomhed, han var kaldet til og skabte derved denne herlige skov.

Hans Rømer blev født 1770 på Knarregård øst for Rutsker kirke. Hans far var kaptajn i Bornholms Milit, hans mor var Karen Kirstine Kofoed, hendes oldefar var frihedshelten Jens Kofoed, Hendes farmor var Karen Jensdatter Bohn, som var halvsøster til den russiske General Hermann Jensen Bohn. Hans Rømer havde 8 brødre og en søster. Da hans far døde var børnene mellem 9 og 24 år. Han var søn nr. 4. Det lykkedes hans mor at give alle sønnerne en officersuddannelse. Hans Rømer fik ingen skoleuddannelse, men kom på officersskole i jægerkorpset, som også omfattede en forstmæssig uddannelse, som kom Hans Rømer til gode, da man besluttede at opdyrke Almindingen, og da det var svært at finde en forstmand, der ville flytte til Bornholm, fik Hans Rømer chancen. I 1803 købte han et fattigt udbyggerhus på Åkerlyng kaldet Eskeviske. Han giftede sig i 1804 med Maglegårdsdatteren Kirstine Marie Kofoed. I medgift fik han Mauritsgård også kaldet Elleshus, som tidligere var drevet sammen med Maglegård, den solgte han senere for at skaffe penge til at tilplante Almindingen. I 1811-13 byggede han det nuværende Rømersdal i nærheden af Eskeviske, som han også havde kaldt Rømersdal. Han havde mange stridigheder med ministerierne om at få penge til arbejdet, måtte selv betale mange udgifter, hvorfor han måtte sælge konens arv: Mauritsgård, og senere måtte han sælge Rømersdal til staten og måtte herefter betale leje for at bo i sit eget hus. Han døde i 1836. Hans gravsten er nr. 4 på Åkirkes kirkegård.

Gravsten som fandtes i 1954, men ikke 1999.

Nedenstående gravsten er omtalt I Danmarks kirker, Bornholm 1954, men som jeg ikke kunne finde på de samme kirkegårde i 1999.

Rønne Søndre Kirkegård:

Gravsten nr. 5: Peder Dam Jespersen.

Gravsten nr. 2: Jacob Claudius Pingel

Hasle Kirkegård:

Støbejernskors nr. 6: Hans Jørgen Bidstrup

Nexø Kirkegård:

Nr. 3: Dorothea HK

Nr. 4: Hans Hansen

Nylars Kirkegård

Nr. 4 Brødrene M. Holm

Rø Kirkegård

Sten nr. 2

Sten nr. 7: Barbra Christine Christians Datter, måske blandt de mange ulæselige sten.

Sten nr. 9: måske blandt de ulæselige sten.

Ruths kirkegård

Sten 3 og 4 kunne jeg ikke bestemme, findes sikkert blandt flere ulæselige sten

Sten 3 er M.P Funch og nr. 4 er Jørgen Kofoed Rømer.

Ibs Kirkegård

Fragmenter 3 og 4 som skulle ligge som gangsten foran våbenhuset er ulæselige, det samme gælder nr. 6 Else Madsdatter Kofoed, som skulle ligge samme sted. Også nr. 7 som skulle ligge ved siden af nr. 6 er ulæselig.

Sten nr. 16: Carl L Munch og hans søster nr. 17: Laura Caroline A, Munch, fandt jeg ikke.

Derimod fandtes i kapellet hele gulvet fuldt af velbevarede gravsten, som ikke var med i Bornholms Kirker, men da der her er låst normalt, kan de ikke besigtiges uden henvendelse til graveren.

Peders Kirkegård.

Sten nr. 4: Elsebeth H. Hansen. Graveren mente, at den kunne ligge blandt de gravsten, der ligger foran våbenhuset med bagsiden opad. Skulle i løbet af kort tid tages op, for at erstattes af brosten. Ville ringe, hvis han fandt den.

Aa Kirkegård

Sten nr. 1 Anne Rasmussen og sten nr. 2 (hendes mand) Rasmus Pedersen og sten nr. 5 Kirstine Marcusdatter Munch skulle ligge ved søndre kirkegårdsdige, hvor der findes 3 ulæselige sten.

